

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Informace, média a knižní kultura (5IMK)

Diplomová práce

Bc. Jana Bednářová

Role veřejných knihoven v integraci uprchlíků z Ukrajiny

The role of public libraries in the integration of refugees from Ukraine

Praha 2024

Vedoucí práce: Mgr. Adéla Jarolímková, Ph.D.

Identifikační záznam

BEDNÁŘOVÁ, Jana. *Role veřejných knihoven v integraci uprchlíků z Ukrajiny*. Praha, 2024. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce Adéla Jarolímková.

Poděkování

Ráda bych vyjádřila své vřelé poděkování vedoucí mé práce, paní Mgr. Adéle Jarolímkové Ph.D., za její odborné vedení, ochotu během konzultací a cenné rady.

Dále děkuji paní Mgr. Zdence Andree za pomoc s gramatickou kontrolou, Elišce Andree za korekturu anglického textu a Rostyslavu Steculovi za korekturu ukrajinských textů dotazníků.

Mé poděkování patří také rodině, přátelům a kolegům za jejich trpělivost a neustálou podporu během celé doby zpracování této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2. 6. 2024

Bc. Jana Bednářová

Abstrakt

Veřejné knihovny jsou v celosvětovém měřítku považovány za centra společenského, kulturního a komunitního života. Jejich úlohou je vytvářet prostředí přívětivé pro všechny členy společnosti a poskytovat širokou škálu kvalitních služeb a aktivit. V období po vypuknutí válečného konfliktu na Ukrajině na začátku roku 2022 se veřejné knihovny aktivně a přirozeně angažovaly v procesu integrace uprchlíků z Ukrajiny do nového prostředí. Organizovaly různorodé aktivity a sloužily jako platforma pro vzájemné sdílení. Jejich úsilí nejen poskytlo praktickou pomoc a standardní knihovnické a informační služby, ale také přispělo k podpoře dialogu a porozumění mezi různými kulturami, což je základem pro úspěšnou integraci a sociální soudržnost.

Spolupráce mezi veřejnými knihovnami, integračními centry a humanitárními organizacemi představuje zásadní faktor pro efektivní poskytování podpory uprchlíkům v procesu integrace. Tato kooperace vytváří synergické prostředí, které umožňuje lepší koordinaci služeb a alokaci dostupných zdrojů, a vede k účinnější integraci a podpoře uprchlíků v jejich novém sociálním a kulturním prostředí.

Tato studie předkládá příklady a osvědčené postupy vybraných knihoven, s důrazem na zkušenosti Knihovny Ústeckého kraje, které ilustrují, jak mohou veřejné knihovny aktivně přispět k sociální integraci uprchlíků. Tyto poznatky mohou sloužit jako inspirace pro ostatní knihovny a organizace zapojené do procesu integrace uprchlíků a práce s menšinami z různých kulturních a sociálních prostředí.

Klíčová slova: veřejné knihovny – knihovní služby – uprchlíci – imigranti – interkulturní práce – sociální integrace – integrace uprchlíků

Abstract

Public libraries are globally regarded as centers of social, cultural, and community life. Their role is to create a welcoming environment for all members of society and to offer a wide range of quality services and activities. Following the outbreak of the armed conflict in Ukraine at the beginning of 2022, public libraries actively and naturally engaged in the process of integrating Ukrainian refugees into their new environment. They organized a variety of activities and served as a platform for mutual sharing. Their efforts not only provided practical assistance and standard library and information services, but also contributed to fostering dialogue and mutual understanding among different cultures, which are essential for successful integration and social cohesion.

In order to effectively provide support to refugees during the integration process, it is crucial for public libraries, integration centers, and humanitarian organizations to cooperate. This cooperation creates a synergistic environment that allows for better coordination of services and allocation of available resources, leading to more effective integration and support for refugees in their new social and cultural environments.

This study presents examples and best practices of selected libraries, with an emphasis on the experiences of the Ústí Regional Library, which show how public libraries can actively contribute to the social integration of refugees. These findings can serve as inspiration for other libraries and organizations involved in the process of refugee integration and working with minorities from various cultural and social backgrounds.

Key words: public libraries – library services – refugees – immigrants – intercultural work – social integration – integration of refugees

Obsah

Předmluva	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
Úvod.....	12
1. Teoretický rámec a legislativní kontext v procesu integrace uprchlíků	14
1.1 Vymezení a specifikace základních pojmů	14
1.2 Legislativní rámec	16
2. Význam veřejného prostoru a interkulturního knihovnictví v integraci uprchlíků	19
2.1 Veřejný prostor jako sociální podpora pro uprchlíky	19
2.2 Interkulturní knihovnictví v kontextu podpory uprchlíků.....	21
3. Role evropských knihoven v integraci uprchlíků z Ukrajiny	25
3.1 Reakce světových knihovnických a informačních asociací na válečný konflikt	25
3.2 Belgie	26
3.3 Nizozemsko.....	27
3.4 Německo	27
3.5 Polsko.....	28
3.6 Shrnutí kapitoly.....	29
4. České knihovny a jejich role v podpoře integrace uprchlíků z Ukrajiny.....	30
4.1 Migrační krize a reakce veřejných institucí a úřadů	30
4.2 České veřejné knihovny a jejich aktivity pro podporu integrace uprchlíků z Ukrajiny..	31
4.3 Shrnutí kapitoly.....	32
PRAKTICKÁ ČÁST	34
5. Metodologie výzkumu a definování cíle	34
5.1 Analýza dokumentů a webových stránek.....	34
5.2 Osobní polostrukturovaný rozhovor s vedením Knihovny Ústeckého kraje	35
5.3 Sběr dat prostřednictvím tištěných a online formulářů	36
5.4 Sběr dat prostřednictvím online formulářů	38
6. Identita a funkce Knihovny Ústeckého kraje.....	41
6.1 Funkce Knihovny Ústeckého kraje	41
6.2 Změna názvu a vizuálního stylu knihovny.....	42
7. Knihovna Ústeckého kraje a její role v podpoře integrace uprchlíků z Ukrajiny.....	43
7.1 Zapojení knihovny do podpory uprchlíků z Ukrajiny.....	43
7.1.1 Komparace s dalšími knihovnami v Ústeckém kraji	46
7.2 Lidské zdroje.....	47

7.2.1 Komparace s dalšími knihovnami v Ústeckém kraji	49
7.3 Knihovnické a informační služby	49
7.3.1 Komparace s dalšími knihovnami v Ústeckém kraji	50
7.4 Kulturní a vzdělávací aktivity pro ukrajinské uprchlíky	51
7.4.1 Aktivity pro dospělé	51
7.4.2 Aktivity pro děti a rodiny	53
7.4.3 Pohled z druhé strany	56
7.4.4 Komparace s dalšími knihovnami v Ústeckém kraji	62
7.5 Spolupráce s organizacemi a institucemi	63
7.5.1 Komparace s dalšími knihovnami v Ústeckém kraji	64
7.6 Publikační činnost	64
8. Diskuse a limity výzkumu	68
8.1 Diskuse	68
8.2 Limity výzkumu	69
Závěr	71
Seznam použité literatury a odkazů	73
Seznam fotografií	83
Seznam příloh	84
PŘÍLOHA 1	85

Seznam zkratek

ALA	American Library Association (Americká knihovnická asociace)
ALIA	Australia Library and Information Association (Australská knihovnická a informační asociace)
CFLA	Canadian Federation of Library Associations (Kanadská federace knihovnických asociací)
CILIP	Chartered Institute of Library and Information Professionals (Statutární Institut knihovnických a informačních profesionálů)
ČSN	chráněné označení českých technických norem
DBV	Deutsche Bibliotheksverband (Německý knihovnický svaz)
Diakonie ČEC	Diakonie Českobratrské církve evangelické
DNB	Deutsche National Bibliothek (Německá národní knihovna)
ESME	European strategy for multicultural education (Evropská strategie pro multikulturní vzdělávání)
FRSI	The Information Society Development Foundation (Nadace rozvoje informační společnosti)
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions (Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí)
ISO	International Organization for Standardization (Mezinárodní organizace pro normalizaci)
KB	Koninklijke Bibliotheek (Nizozemská královská knihovna)
KACPU	Krajské centrum pro uprchlíky z Ukrajiny
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
Nadace OSF	Nadace Open Society Fund
SDRUK	Sdružení knihoven ČR
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR
ÚJČ AV ČR	Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky
UNICEF	Dětský fond Organizace spojených národů
ÚZ	označení edice nakladatelství Sagit (Úplná znění zákonů)

Předmluva

Ve světle současné humanitární krize způsobené událostmi na Ukrajině jsem se rozhodla zaměřit svou pozornost na téma, které považuji za aktuální a jehož průzkum může přinést užitečné poznatky. Tím je role veřejných knihoven v procesu integrace uprchlíků z Ukrajiny. Volba tématu je výsledkem individuální motivace a zároveň snahy přispět k lepšímu porozumění problematice integrace uprchlíků do nové společnosti s podporou veřejných knihoven. Je také odrazem osobní zkušenosti. Na začátku uprchlické krize jsem se zapojila do různých sociokulturních a vzdělávacích aktivit Knihovny Ústeckého kraje směřovaných k ukrajinským uprchlíkům jako pomoc v jejich situaci. Tato participativní role zahrnovala mimo jiné členství v redakci Knihovny Ústeckého kraje a spolupráci na vydání dvojjazyčné publikace pro ukrajinské děti *Falco a já* (Krsek, 2022). Spolupracovala jsem také s Dobrovolnickým centrem, z. s., a jako dobrovolník působila v Krajském asistenčním centru pro uprchlíky z Ukrajiny (KACPU) v Ústí nad Labem. Tato zkušenost mi umožnila nejen získat hlubší povědomí o ukrajinské komunitě, ale také nabídla možnost přímé interakce s nově příchozími uprchlíky. V rámci této pomoci byly uprchlíkům poskytovány nejen základní potřeby, jako je jídlo, pití, oblečení, hygienické potřeby a zajištění bezpečného místa k odpočinku a spánku, získávali podporu i v sociální a informační oblasti. Mezi distribuované informační materiály byl zařazen také edukační balíček s informacemi o službách knihovny. Na začátku srpna 2022 jsem pro děti uprchlíků z Ukrajiny spoluorganizovala program jazykových a adaptačních kurzů ve formátu příměstských táborů, který s podporou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT ČR) pořádala Knihovna Ústeckého kraje. S dětmi jsem realizovala řadu aktivit a výletů a vedla s nimi konverzace češtiny pro lepší osvojení nového jazyka.

Získané poznatky a zkušenosti z participace na těchto aktivitách a projektech poskytly důležitý kontext a umožnily mi alespoň okrajově nahlédnout do procesu integrace. Získala jsem vhled do situace a potřeb zkoumané komunity jak mimo prostředí knihovny, tak i přímo v ní. Tyto poznatky a osobní zkušenosti byly v myšlenkové rovině následně využity v procesu psaní diplomové práce k propojení různých aspektů výzkumu a uspořádání jeho výstupů.

Veškeré informace jsou platné k datu 15. 04. 2024. Práce čítá od předmluvy po závěr 145 806 znaků (včetně mezer), tj. přibližně 81 normostran. Pro odkazování v textu byl zvolen Harvardský systém, použitá literatura je citována podle normy ČSN ISO 690:2022 (Výklad normy, 2023). Vzhledem k užití Harvardského systému nejsou záznamy v použité literatuře

číslovány. Seznam použité literatury, zdrojů a odkazů obsahuje 106 záznamů, práce zahrnuje také 1 přílohu. Grafické materiály a fotografie byly použity s informovaným písemným souhlasem vedení Knihovny Ústeckého kraje, seznam obrázků na konci práce je číslován. Všechny tyto materiály, až na jednu fotografii z osobní sbírky, pochází z archivu Knihovny Ústeckého kraje. Významným bodem, který je potřeba v rámci této diplomové práce zdůraznit, je skutečnost, že subjekt případové studie, tedy Knihovna Ústeckého kraje, prošel během psaní práce změnou názvu. Původně se identifikoval pod názvem Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, název Knihovna Ústeckého kraje používá od 1. 1. 2023. V důsledku této transformace mohou v práci figurovat obě varianty názvu a dvě varianty loga této instituce. Podrobnější vysvětlení ke změně názvu je poskytnuto v sedmé kapitole.

TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

Veřejné knihovny se aktivně zapojují do procesu sociokulturní integrace uprchlíků do společnosti. Nakolik je tato role knihoven významná a jaký má rozsah, je předmětem zkoumání této případové studie. Pro jejich univerzální charakter a otevřenost poskytování knihovnických a informačních služeb všem bez rozdílu lze knihovny bezpochyby považovat za příhodné místo pro nově příchozí cizince. Uprchlíci se zde mohou v bezpečí seznámit s novým společenským prostředím, životním stylem, tradicemi a kulturou. K dispozici jim je široká škála materiálů a zdrojů v různých jazycích, včetně češtiny, což také umožňuje snazší poznání a studium nového jazyka (Aabø et al., 2010). Tímto způsobem knihovny podporují proces začleňování uprchlíků a umožňují jim aktivní účast v komunitním životě v novém prostředí.

V kontextu integrace uprchlíků do nové společnosti nabízejí knihovny širokou paletu služeb. Jsou jimi například kurzy a konverzace češtiny, podpora komunit a sociální poradenství, které pomáhá nově příchozím lépe se adaptovat na nové prostředí a navazovat vztahy napříč kulturami. Pro uprchlíky, kteří mnohdy prožili náročnou cestu a museli se nedobrovolně podřídit životním změnám, mohou knihovny představovat klidné útočiště, kde najdou podporu a pomoc. Děti, poznamenané traumatickými zážitky z války a odchodem z domova, mohou v knihovně nalézt úlevu a odreagování prostřednictvím literatury, her a speciálních programů určených právě pro ně. Tyto aktivity zároveň mohou dětem pomoci získat nové dovednosti, navázat nová přátelství, a především pozitivně podpořit jejich duševní pohodu.

Pro knihovny je v tomto ohledu prospěšné navázat spolupráci s integračními a dobrovolnickými centry a humanitárními organizacemi, neboť tím mohou efektivněji koordinovat své služby a poskytnout válečným uprchlíkům komplexní podporu. Kooperaci je vhodné zaměřit zejména na sdělování nezbytných informací v rámci různých životních situací a podporu při začleňování do školního systému či pracovního trhu. Aktivní až proaktivní zapojení knihoven může výrazně posílit jejich roli coby stabilního pilíře v procesu integrace.

Hlavním záměrem této případové studie je zkoumat úlohu veřejných knihoven v procesu integrace uprchlíků do nové společnosti, s důrazem na strategie začleňování válečných uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti. Práce analyzuje, jak knihovny prostřednictvím programů a aktivit podporují integraci nově příchozích jednotlivců a posilují sociální důvěru mezi uprchlíky. Vedle komparace vybraných služeb pro uprchlíky v českých a zahraničních knihovnách bude vytvořen systematický přehled konkrétních programů, které do svých služeb

v době uprchlické krize (až do doby vzniku této práce) implementovala Knihovna Ústeckého kraje (dříve Severočeská vědecká knihovna Ústí nad Labem). Tím bude proveden průřez poskytovanými službami a programy, které knihovny nabízí uprchlíkům, s cílem odhalit, jakým způsobem mohou tyto instituce efektivně navazovat komunikační mosty mezi nově příchozími a většinovou českou společností.

Rozbor v teoretické části práce se soustředí na legislativní rámec integrační politiky a na význam veřejných prostor a knihoven v procesu sociální integrace uprchlíků. Diskutuje o evropských iniciativách v této oblasti a popisuje aktivity českých veřejných knihoven podporující integraci uprchlíků z Ukrajiny.

Praktická část studie zkoumá prostřednictvím iniciativ Knihovny Ústeckého kraje, jak veřejné knihovny podporují uprchlíky z Ukrajiny při adaptaci do nového prostředí. Snahou je zjistit, jak efektivní jsou programy poskytované knihovnami a jakým způsobem přispívají k začlenění uprchlíků. Kvalitativní výzkum využívá různé výzkumné metody, zahrnující analýzu dokumentů a webových stránek, rozhovory a sběr dat pomocí formulářů s otevřenými otázkami (které jsou ekvivalentem rozhovoru).

1. Teoretický rámec a legislativní kontext v procesu integrace uprchlíků

Kapitola se věnuje teoretickému rámci a legislativě vymezující se pro oblast integrační politiky. Zaměřuje se na základní pojmy a legislativní ustanovení, která formují prostředí, v němž se uprchlíci snaží začlenit do nové společnosti. Porozumění těmto teoretickým aspektům umožní lépe interpretovat výzvy a pochopit podmínky, jimž uprchlíci v integračním procesu čelí.

1.1 Vymezení a specifikace základních pojmů

Pro hlubší porozumění problematice budou specifikovány pojmy „azyl“, „azylant“, „centra na podporu integrace cizinců“, „cizinec“, „imigrant“, „integrace cizinců“ a „uprchlík“. Přestože je terminologie v relevantních zdrojích různorodá, pro definování termínů se v tomto případě vychází zejména z českých zdrojů a používá se česká terminologie i kontext. Použití jednotných termínů a porozumění jim je zásadní pro srozumitelnost a přehlednost výkladu a účelně navázání na analýzy a výzkum v praktické části práce. Primárně se při definování pojmů vycházelo z oficiálního zdroje Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, který poskytuje aktuální vysvětlení uvedené terminologie na svých webových stránkách a stal se základem pro parafrázovaný výklad pojmů (Ministerstvo vnitra ČR, 2023a).

Pro vytvoření jasného sémantického rámce je nezbytné objasnit souvislosti zejména mezi termíny „cizinec“, „imigrant“, „uprchlík“ a „azylant“. Důraz na tyto pojmové vazby má za cíl eliminovat potenciální nedorozumění či záměny v interpretaci textu a zajistit jeho srozumitelnost.

Cizince definuje *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů*, (dále jen „zákon o pobytu cizinců“) (Cizinci, azyl, 2022, s. 7–145) jako osobu, která není státním občanem České republiky. To znamená, že nemá český pas nebo státní občanství ČR. Definice zahrnuje i občany zemí Evropské unie, kteří nejsou českými státními občany. Cizinec je v tomto případě fyzická osoba, která přichází do země za různými účely, včetně pracovních, studijních nebo rodinných důvodů (Ministerstvo vnitra ČR, 2023a).

Imigrant představuje cizince, který vstupuje do země s úmyslem zde žít nebo pracovat po delší časové období. Termín se používá k označení jednotlivce, který se rozhodl opustit svou původní zemi a přijmout nový život v zemi hostitelské. Imigranti hledají lepší životní podmínky, pracovní příležitosti nebo bezpečí, a proto se rozhodnou usadit na novém místě a stát se zde dlouhodobými obyvateli. Proces imigrace může být náročný, ale mnoho cizinců ho absolvuje s nadějí na lepší budoucnost a nové příležitosti (Ministerstvo vnitra ČR, 2023a).

Azylant je cizinec, který dostal azyl, což je zvláštní status umožňující mu pobyt v zemi, kde mu byla poskytnuta ochrana. Platnost tohoto rozhodnutí je omezena na určitou dobu, po kterou může v zemi zůstat a nemusí se obávat návratu do své původní země, kde byl v ohrožení (Ministerstvo vnitra ČR, 2023a).

Uprchlíkem je označována osoba, jež vyhovuje kritériím pro uprchlíka podle *Ženevské úmluvy* (Cizinci, azyl, 2022, s. 329–342). Jde o jedince, který uprchl z vlastní země z důvodu oprávněného strachu z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, politického přesvědčení nebo příslušnosti k určité sociální skupině. V České republice je tato osoba označována jako azylant, když jí bylo oficiálně přiznáno postavení uprchlíka, což jí poskytuje právní ochranu na pobyt v této zemi jako útočišti před pronásledováním. I když práce zohlední i zahraniční příklady a bude se zabývat problematikou azylantů/uprchlíků a žadatelů o azyl, preferován bude termín „uprchlík“ před termínem „azylant“, a to z důvodu jeho lepší srozumitelnosti v českém prostředí a v souladu s požadavky zadání práce (Ministerstvo vnitra ČR, 2023a).

V návaznosti na předchozí výklad je vhodné v kontextu integrační politiky objasnit také termíny „azyl“, „centra na podporu integrace cizinců (Integrační centra)“ a „integrace cizinců“, protože jasná definice těchto pojmů nejen umožňuje hlubší vhled do právních a organizačních struktur, ale zároveň poskytuje konzistentní používání terminologie.

Azyl je speciální ochranný status, jež stát poskytuje lidem, kteří pocházejí z jiné země nebo nemají státní příslušnost a mají obavy, že by v jejich domovské zemi mohli být pronásledováni z určitých přesně stanovených důvodů. Tyto důvody jsou určeny mezinárodními a národními právními nástroji. V České republice jsou důvody pro udělení azylu podrobně specifikovány v *Zákoně č. 325/1999 Sb., o azylu* (dále jen „zákon o azylu“) (Cizinci, azyl, 2022, s. 229–273). To znamená, že lidé, kteří jsou v takové situaci, mohou požádat o azyl a získat ochranu a možnost pobytu ve státě, kde je bezpečno a kde se nemusí bát pronásledování (Ministerstvo vnitra ČR, 2023a).

Centra na podporu integrace cizinců, nebo také Integrační centra, jsou regionální zařízení s působností na území celého kraje, která pomáhají legálně pobývajícím cizincům ze třetích zemí s jejich začleňováním do společnosti. Poskytují různé služby, jako jsou kurzy češtiny, sociální a právní poradenství, tlumočení a adaptivní integrační kurzy. Navíc se zde poskytují informace jak pro cizince, tak pro většinovou společnost včetně veřejné správy. Integrační centra také sledují situaci cizinců a podporují společenské akce, které přispívají ke vzájemnému porozumění a harmonii mezi cizinci a většinovou populací (Ministerstvo vnitra ČR, 2023a).

Integrace cizinců se týká procesu, kdy imigranti/uprchlíci přicházejí do jiné země a postupně se začleňují do tamní společnosti. Jde o dlouhodobý proces, který zahrnuje integraci lidí, kultur a tradic v různých oblastech života. Má také dlouhodobé dopady na rozvoj a fungování společnosti jako celku. Například politicky se musí zvážit otázky týkající se práv a povinností imigrantů, právně se musí stanovit podmínky jejich pobytu a možnosti získání občanství. Ekonomicky jde o to, jak se příchozí integrují do pracovního trhu a ekonomického systému země. Po sociální stránce zahrnuje jejich zapojení do komunit, vytváření nových vazeb a kontaktů. Kulturně se týká jejich adaptace na nové kulturní normy a hodnoty. Psychologicky zahrnuje aspekty související s přizpůsobením se novému prostředí. Nábožensky se pak jedná o to, jak se příchozí vyrovnají s náboženskými tradicemi a praktikami v novém prostředí (Ministerstvo vnitra ČR, 2023a).

1.2 Legislativní rámec

Po definování a vymezení klíčových pojmů souvisejících s procesem integrace uprchlíků se tento oddíl zaměří na prezentaci a význam legislativního rámce týkajícího se mezinárodní ochrany v České republice. Porozumění legislativním krokům, které ovlivňují proces integrace uprchlíků do nové společnosti, umožňuje osvojení si komplexního kontextu, v němž se integrace odehrává. Povědomí o relevantní legislativě umožňuje lépe chápat povinnosti, práva a možnosti uprchlíků v rámci nového prostředí, což je zásadní pro vybudování inkluzivního a podpůrného prostředí napomáhajícího efektivnímu začlenění. Umožňuje také identifikovat potenciální bariéry či nedostatky procesu integrace. V případě knihoven může právní rámec poskytnout směrodatný základ pro tvorbu a realizaci programů a služeb pro uprchlíky. Například mohou být vytvořeny specifické informační a vzdělávací aktivity, které pomohou uprchlíkům lépe se orientovat v novém prostředí a porozumět právům a povinnostem.

Českou legislativu lze prezentovat prostřednictvím několika zákonů a dalších právních předpisů. Základní porozumění právním předpisům, jako je český zákon o azylu (Cizinci, azyl, 2022, s. 229–273) a zákon o pobytu cizinců (Cizinci, azyl, 2022, s. 7–145), nabízí uchopení právního rámce, který uprchlíkům umožňuje hledat a získat bezpečí a ochranu v České republice. Tato legislativa definuje postupy, podmínky a práva, které jsou klíčové pro úspěšnou integraci, v níž svou roli mohou hrát i veřejné knihovny, a začlenění nově příchozích uprchlíků a imigrantů do české společnosti. Zákon o azylu (Cizinci, azyl, 2022, s. 229–273) upravuje vstup a pobyt cizinců žádajících o ochranu v České republice, práva a povinnosti žadatelů o udělení mezinárodní ochrany, azylantů a osob požívajících doplňkové ochrany. Zákon o pobytu cizinců (Cizinci, azyl, 2022, s. s. 7–145) stanovuje podmínky a pravidla pro vstup

a pobyt cizinců na území České republiky a vymezuje působnost státní správy v této oblasti, včetně Policie ČR, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí. Tento zákon je zásadním nástrojem pro správu a kontrolu pohybu cizinců v zemi a stanovuje pravidla pro jejich legální pobyt. Porozumění této legislativní normě umožňuje získat ucelený pohled na zákonitost a omezení, které uprchlíci musí respektovat a splňovat při svém pobytu v České republice. Tyto a další aspekty týkající se ekonomické aktivity, znalosti jazyka a možného návratu řeší například Drbohlav a Novotný (2023) prostřednictvím dotazníkového šetření mezi válečnými uprchlíky z Ukrajiny.

V souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny schválila vláda České republiky v roce 2022 zákony a další právní předpisy (některé byly později novelizovány), jejichž přehled obsahuje edice ÚZ nakladatelství Sagit (Ukrajina, 2022; Cizinci, azyl, 2022). Legislativní soubory edice ÚZ zahrnují české zákony a předpisy týkající se dočasné ochrany, ubytování, poskytování zdravotních služeb, zaměstnanosti, sociálního zabezpečení, humanitárních dávek, příspěvku na solidární domácnost, školství, daní, územního plánování a stavebního řádu.

V roce 2000 byl vládou České republiky schválen základní koncepční dokument *Koncepce integrace cizinců na území České republiky* (Trbola a Rákoczyová, ed., 2011, s. 10), aktualizovaná znění této koncepce pak byla vydána v letech 2006, 2011 a 2016 (Ministerstvo vnitra ČR, 2023b; Česko, 2015). V souvislosti s koncepcí bylo v prosinci 2022 vydáno usnesení o postupu při realizaci aktualizované *Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu 2023*, jež „stanovuje pět klíčových oblastí integrace cizinců, kterými jsou znalost českého jazyka, ekonomická a sociální soběstačnost, sociokulturní orientace ve společnosti, vztahy mezi komunitami a princip postupného nabývání práv cizinců v návaznosti na postupné získávání vyšších pobytových statusů na území České republiky“ (Česko, 2022, s. 7–8). Jak plyne již z názvu usnesení, tento dokument analyzuje strategii české vlády pro integraci cizinců v roce 2023 (s ohledem na integrační opatření zaměřená na legálně pobývajících cizince pocházející z třetích zemí). Dokument rovněž promýšlí aspekty začleňování cizinců se zaměřením na kulturní instituce, výzkum a postupné nabývání práv na základě délky pobytu. Zdůrazňuje také význam integrace na místní a regionální úrovni, včetně podpory integračních projektů obcemi a zřizování integračních center. Pro knihovny je stěžejní zejména 3. bod usnesení, *Priority integrace cizinců*, odstavec d) *Rozvíjení vzájemných vztahů mezi komunitami*, který zahrnuje plán „zajistit zapojení kulturních institucí do procesu integrace cizinců a podpořit projekty těchto institucí (např. knihoven, muzeí, galerií, kulturních domů ad.), které přispívají k vzájemnému poznávání české společnosti a příslušníků jiných kultur i k větší účasti cizinců na místních kulturních aktivitách (MK)“ (Česko, 2022, s. 12, 23).

V kontextu integrace uprchlíků a interkulturního knihovnictví nelze opomenout *Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)* (dále jen „knihovní zákon“) (Česko, 2001), který upravuje systém knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby a garantuje rovný přístup k těmto službám všem bez rozdílu, tedy i bez ohledu na jejich státní příslušnost. Český knihovní zákon tak legislativně umožňuje veřejným knihovnám aktivně se zapojit do integračních programů pro uprchlíky.

Interkulturní knihovnictví, které zahrnuje i uprchlíky a imigranty jako součást menšinových skupin, je v některých aspektech okrajově zohledněno i v strategickém dokumentu *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030* (2020). V dokumentu je uvedeno, že „v důsledku migrace se mění skladba české společnosti, narůstá její heterogenita. Ve společnosti přesto přetrvává negativní přístup k menšinám, což představuje příležitosti pro působení knihoven“ (Koncepce rozvoje knihoven, 2020, s. 15). Tento kontext implikuje, že knihovny jsou navrženy tak, aby vytvářely možnosti pozitivní inkluze, a tím formovaly prostředí, kde mohou menšinové skupiny, včetně uprchlíků a imigrantů, nalézt podporu a účastnit se aktivně společenského dění.

Klíčovým dokumentem poskytujícím mezinárodní perspektivu na ochranu uprchlíků a srovnání s mezinárodními standardy je *Ženevská úmluva* (Cizinci, azyl, 2022, s. 329–342). Stanovuje právní postavení uprchlíků a jejich právo na ochranu v případě, že jsou pronásledováni z důvodu politického přesvědčení, národnosti, náboženství, rasy nebo členství v určité společenské skupině. Zahrnout lze také doporučení IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions), mezinárodní organizace sdružující knihovny, informační pracovníky a knihovníky z celého světa, jelikož i ona se zabývá rolí knihoven v podpoře kulturních práv migrantů, žadatelů o azyl a uprchlíků. IFLA mj. reagovala na výzvu zvláštního zpravodaje zabývajícího se kulturními právy ohledně problematiky migrace a v souvislosti s legislativou uvedla, že v různých zemích existují rozdílné politické situace a právní podmínky, což může nést komplikace při pohledu z globální perspektivy. Doporučuje mít před zákony jednotlivých zemí určité preference pro užití mezinárodního práva ochraňujícího lidská práva všech. Ve své zprávě IFLA tvrdí, že knihovny poskytují přístup ke kulturním službám, informacím, komunitním sítím a zdrojům pro kulturní obohacení. Také pomáhají uprchlíkům a migrantům udržovat jejich kulturu a bojovat proti xenofobii, jsou tak po celém světě klíčovými místem pro jejich integraci do nových komunit (McGuire, 2023).

2. Význam veřejného prostoru a interkulturního knihovnictví v integraci uprchlíků

Kapitola se zaměřuje na význam veřejných prostor a knihoven v kontextu sociální integrace uprchlíků. První podkapitola pojednává o veřejných prostorech jako prostředcích sociální podpory pro uprchlíky. Zahrnuje diskusi o tom, jak veřejné prostory slouží jako platforma pro setkávání a interakci mezi různými skupinami lidí, včetně uprchlíků, a jak mohou pomoci při adaptaci na nové prostředí a při budování vztahů s místní komunitou. Druhá podkapitola se zabývá rolí, které knihovny hrají v procesu sociální integrace uprchlíků. Ukazuje, jak knihovny slouží jako neutrální a přístupné instituce, které pomáhají budovat důvěru mezi uprchlíky a místními obyvateli a poskytují prostředky k lepšímu zapojení do společnosti.

2.1 Veřejný prostor jako sociální podpora pro uprchlíky

V kontextu s migrační problematikou nese určitý potenciál nabídka a využití veřejných prostor. Tyto prostory lze definovat jako místa, která jsou přístupná a otevřená pro veřejnost, jako jsou parky, náměstí, veřejné budovy, knihovny, zdravotnická zařízení a muzea. Slouží jako místa setkávání pro různorodé skupiny lidí, což zahrnuje překonávání kulturních, etnických, generačních a sociálních rozdílů v komplexní multikulturní a digitalizované společnosti (Aabø a Audunson, 2012). Významné jsou pro uprchlíky z toho důvodu, že jsou často jedinými místy, kde mohou trávit čas a kde mají přístup k informacím a komunikačním technologiím (Lintner, 2022, s. 69; Aabø et al., 2010). Jejich úloha spočívá v aktivní podpoře procesu adaptace na nové prostředí a současně v usnadňování budování vzájemných vztahů a propojení s místní komunitou. Vzhledem k tomu, že tato prostředí fungují jako platforma pro různé formy sociální interakce a kulturního dialogu, lze uplatnit jejich pozitivní vliv na podporu společenského začlenění jedinců migrujících z prostředí krize (Aabø et al., 2010). Klíčovou dimenzí těchto veřejných prostor spojenou s integrací a sociálním začleňováním je rovněž zohlednění významu informačních a komunikačních technologií a virtuálních prostor (Lintner, 2022, s. 78).

Využití informačních a komunikačních technologií může uprchlíkům umožnit rychlejší osvojení si nových dovedností, přístup k informacím a komunikaci (a tím usnadnit proces adaptace na nové prostředí). Paralelně se s tím však otevírá diskurz viditelnosti a neviditelnosti uprchlíků ve veřejném prostoru, což vyvolává otázky nad tím, jak jsou tyto jedinci vnímáni společností a jaký vliv může mít vlastní sociální identita na jejich začlenění (Aabø et al., 2010). Uprchlíci jsou často považováni jen za cizince bez dalších souvislostí, což může vést ke vzniku problémů a diskriminaci. Jejich přítomnost může být vnímána negativně a být potenciálně

problematická. Zároveň mohou být tito jedinci marginalizováni, což vede k jejich neviditelnosti a postupnému vyloučení ze společenského kontextu (Lintner, 2022, s. 60; Vårheim, 2014, 62).

Neviditelnost uprchlíků ve veřejném prostoru může být způsobena různými faktory. Jedním z nich je absence či omezený přístup k informacím a komunikačním technologiím, které by jim umožnily být vidět a slyšet. Přístup k internetu a individuální zážitky s transnacionalismem a nuceným přesídlením společně formují a utvářejí konektivitu. Konektivita je pro uprchlíky důležitá, protože jim umožňuje udržovat spojení s rodinou a přáteli, učit se jazyk hostitelské země a získávat informace. Souběžně konektivita slouží jako způsob udržení mentální aktivity a obnovy vlastního sebevědomí a důstojnosti. Termín „transnacionalismus“ zde označuje procesy, které přesahují hranice států a umožňují udržovat spojení a vztahy s lidmi a místy v jiných zemích. Uprchlíci využívají transnacionalismus k udržení kontaktu s rodinou a přáteli ve své zemi původu a k zachování kulturních a náboženských tradic a praktik. Na základě tohoto přístupu formují uprchlíci nové, nadnárodní sociální oblasti a specifické způsoby vnímání, které spojují prvky z jejich domovské země i z hostitelské země. Tím vzniká propojení mezi tím, co prožili ve své původní zemi, a tím, co zažívají v zemi, kam migrují (Lintner, 2022, s. 61–78).

Lintner (2022, s. 69–73) také poukazuje na negativní příklad z praxe, kdy se bezplatná Wi-Fi ve veřejných prostorech v Itálii stala nástrojem vyloučení pro zranitelné sociální skupiny, konkrétně pro uprchlíky. Klíčovými aktéry v tomto procesu se staly vládní i soukromé instituce, které rozhodovaly o tom, kdo má a kdo nemá přístup k bezplatné Wi-Fi. V některých případech tak došlo k vypnutí veřejné Wi-Fi, aby se omezil přístup uprchlíků k veřejným prostranstvím, jako jsou parky a náměstí, ale i některé veřejné instituce. Opatření vedlo k postupnému vymizení uprchlíků z veřejných prostor a souběžně s tím ovšem i k prohloubení sociální nerovnosti. Je třeba se zamyslet nad tím, že odpojení veřejných Wi-Fi a následné omezení přístupu k internetu pouze na vybranou skupinu uživatelů by mohlo být považováno za formu institucionální diskriminace. Tímto opatřením je narušeno základní právo na přístup a používání digitálních médií, které by mělo být dostupné všem bez ohledu na jejich sociální status. Tato problematika je zejména důležitá v kontextu knihoven, kde by mělo být právo na přístup k informacím zajištěno bez jakýchkoliv rozdílů a vyloučení. Nicméně Lintner (2022, s. 69–70) také upozorňuje na význam veřejné Wi-Fi ve spojitosti s chytrými městy a s iniciativou WiFi4EU, která podporuje poskytování bezplatného internetového připojení v různých veřejných prostorech, včetně knihoven.

2.2 Interkulturní knihovnictví v kontextu podpory uprchlíků

Veřejné knihovny nabízejí důležité služby pro nově příchozí obyvatelstvo a jako nestranné veřejné instituce zvyšují důvěru mezi uprchlíky a snižují předsudky (Vårheim, 2014, s. 69). Studie ukazují, že knihovny mohou sloužit jako důležitá místa pro setkávání a vytváření sociálního kapitálu mezi lidmi z různých kulturních a sociálně-ekonomických prostředí (Vårheim, 2014; Aabø et al., 2010; Adekanmbi, 2019; Salzano et al., 2022). Faktory jako věk, povolání, vzdělání a kulturní a jazykové pozadí, příjem domácnosti a geografická poloha ovlivňují to, jak jsou pro tyto účely knihovny využívány. Knihovny tak mají potenciál podporovat sociální integraci a poskytnout uprchlíkům a imigrantům prostředky k lepšímu zapojení do společnosti. Tato role knihoven je zvláště důležitá v kontextu multikulturních společností, kdy mohou knihovny přispívat k posílení sociální soudržnosti a podpoře řešení krize (Aabø et al., 2010).

Interkulturní knihovnictví označuje specifický přístup, který hraje klíčovou roli v poskytování knihovnických a informačních služeb v kulturně a jazykově rozmanité společnosti. Jde o strategii, která se mimo jiné zaměřuje na zajištění speciálních služeb pro osoby, které právě dorazily do země, jako jsou uprchlíci, azylanti a imigranti, a pomáhají usnadňovat integraci do hostitelské země (Salzano et al., 2022, s. 276). Hlavním záměrem je pomoci jim překonat strach z neznámého prostředí a umět se v něm orientovat, navázat sociální kontakty, lépe pochopit novou kulturu a naučit se místní jazyk (Nekolová a Garamszegi, 2021, s. 4). Právě kompetentní ovládnutí jazyka hostitelské země často představuje jedno z klíčových regulačních kritérií pro přiznání azylu uprchlíkům (Trbola a Rákoczyová, ed., 2011, s. 9). V současném globalizovaném světě, kde se setkávají různé kultury a komunity, získává interkulturní knihovnictví na významu. Koncept interkulturního knihovnictví zohledňuje rozmanitost a aktivně podporuje interakci, komunikaci a porozumění mezi různými kulturními skupinami. Cílem je vytvořit inkluzivní a respektující prostředí, kde se různí členové komunit a kulturních skupin mohou setkávat, získávat potřebné informace, vzájemně se vzdělávat a přispívat ke společnému kulturnímu dialogu. Základem interkulturního knihovnictví je respekt k identitě a potřebám různých komunit, a to jak prostřednictvím poskytování knihovnických a informačních služeb, tak podporou kulturního povědomí ve společnosti (Salzano et al., 2022; Adekanmbi, 2019).

Pro potřeby evropských knihoven v rámci interkulturního knihovnictví byla v roce 2010 vydána příručka *Knihovny pro všechny – Evropská strategie pro multikulturní vzdělávání (ESME)*. Vznikla jako součást stejnojmenného projektu, do nějž se zapojily knihovny ze

Švédska, Rakouska, Německa a České republiky. Projekt se zaměřil na podporu rozvoje místních veřejných knihoven v Evropě na základě vytvoření nových přístupů k poskytování služeb v interkulturním prostředí (Knihovny pro všechny, 2010).

Knihovna by měla být z principu přístupná pro každého a poskytovat knihovnické služby uživatelům se specifickými potřebami, včetně uprchlíků, imigrantů a lidí s jinými jazykovými a kulturními potřebami. Zároveň by jim měly být poskytovány informace a materiály ve vhodné formě, což vyžaduje profesionální a kvalifikovaný personál, který by měl mít základní znalosti a dovednosti potřebné k poskytování služeb uživatelům s konkrétními potřebami. Kvalifikace v této oblasti by měly být průběžně rozvíjeny a zvyšovány (Nekolová a Garamszegi, 2021, s. 3–7). Důraz je kladen také na nutnost zapojení různých kulturních skupin do společného plánování, vytváření inkluzivního prostředí pro všechny uživatele a možnost vyhledávání odborné podpory při řešení kulturních konfliktů. Vhodná je v případě poskytování knihovnických služeb uprchlíkům a lidem s jazykovými a kulturními potřebami spolupráce s místními organizacemi a institucemi. Tato spolupráce může zahrnovat sdílení informací, vytváření speciálních fondů, organizaci kurzů a akcí a podporu vzdělávání a integrace (Aabø et al., 2010). Vhodná je investice do materiálů a dokumentů v cizích jazycích, podpora studia místního jazyka (např. rozšířením nabídky dokumentů v jednoduché češtině – v případě českého prostředí) a využití dobrovolníků z cizích zemí (Nekolová a Garamszegi, 2021, s. 10–11).

V knihovně by měl být k dispozici jasně označený cizojazyčný fond. Ten by měl reflektovat potřeby a jazykové dovednosti místní komunity, s důrazem na publikace pro děti a mládež, zejména děti uprchlíků, které často nedostávají dostatečnou podporu pro osvojení svého mateřského jazyka. Fond by měl být pravidelně aktualizován a zahrnovat materiály z obou zemí, země pobytu i původu. Nabídka učebních materiálů pro studium nového jazyka by měla být různorodá a zahrnovat přípravu na zkoušky pro získání pobytu a občanství. Dvojjazyčné publikace usnadňují učení se novému jazyku, jednoduché čtení a audiovizuální materiály jsou užitečné pro všechny, včetně těch s jinými obtížemi. Knihovna může rovněž poskytovat informace o životě hostitelské země a zprostředkovávat jak místní, tak zahraniční periodika či přístup k elektronickým a digitálním dokumentům v různých jazycích. Filmy a seriály s titulky v několika jazycích mohou být atraktivním způsobem učení se hostitelskému jazyku (Nekolová a Garamszegi, s. 14–15).

Veřejné knihovny přispívají k vytváření sociálního kapitálu a sociální důvěry mezi uprchlíky, kteří se účastní programů knihoven. Studie Andrease Vårheima (2014, s. 62–69) se v tomto

směru zaměřuje na uprchlíky, již jsou zapsáni do povinného vládního programu pro seznámení se s místním jazykem a kulturou. Ve své práci se odkazuje na další studie a ukazuje, že programy knihoven pro uprchlíky mohou přispět k vytvoření sociální důvěry (Adekanmbi, 2019; Salzano et al., 2022; Aabø a Audunson, 2012). Programy mohou hrát důležitou roli při urychlování procesů vytváření důvěry, díky čemuž je integrace méně traumatizující, ačkoli důvěra v neznámé lidi zůstává před, během a po dokončení programů nízká (Vårheim, 2014, s. 62–69).

Výzkum provedený ve Velké Británii ukazuje, že otázka využívání veřejných knihoven uprchlíky není tak jednoduchá, jak by se mohlo zpočátku zdát (Salzano et al., 2022). Článek, který se tímto tématem zabývá, zkoumá, jak jsou knihovnické služby vnímány jak hostitelskou zemí, tak samotnými uprchlíky. Zjištění ukazují, že veřejné knihovny jsou pro uprchlíky koncipovány především jako instituce pro volný čas (který uprchlíci nemají), zdroje informací (avšak ne primární) a součást systému (jemuž ne všichni důvěřují). Tato konceptualizace odráží jak vnímání knihoven ze strany hostitelské země, tak i zkušenosti a potřeby uprchlíků. Z pohledu hostitelské země jsou knihovny vnímány jako důležité instituce pro integraci – poskytují přístup k informacím a zdrojům, které mohou podporovat proces adaptace a začlenění uprchlíků do společnosti. Nicméně výzkum ukazuje, že uprchlíci často vnímají knihovnické služby jako nedostatečně relevantní pro uspokojení svých potřeb a řešení situace, v níž se ocitli. Mnozí z nich jsou nespokojeni, protože v knihovně nenacházejí materiály v mateřském jazyce nebo obsah, který by odrážel jejich kulturu a zkušenosti. Tento pocit ještě posilují obavy z poskytování osobních údajů při registraci do knihovny a z možného sledování při využívání jejích služeb. Důsledkem toho může být omezené využívání knihovnických služeb ze strany nově příchozích.

Výzkum provedený Salzanem et al. (2022) klade důraz na důležitost kulturního porozumění a flexibility v rámci veřejných knihoven s cílem překonat překážky vnímání a využívání knihovnických služeb mezi uprchlíky. Dále nabízí konkrétní návrhy, jak knihovny mohou své služby zlepšit a aktivně se podílet na procesu integrace uprchlíků do hostitelské společnosti. Tento přístup vyžaduje nejen změnu v nabídce služeb a materiálů, ale také větší zapojení a spolupráci s komunitami uprchlíků a dalšími organizacemi, které se na podpoře podílejí. Knihovny by měly být bezpečným prostorem, kde se uprchlíci cítí být vítáni. Obdobnou problematikou, jakou je hledání informací a podpora nedávno příchozím uprchlíkům v Anglii, se zabývá i Adekanmbi (2019). Jeho studie se zaměřuje na to, jaké potřeby mají uprchlíci, kde hledají informace a jaké překážky při tomto procesu překonávají. Práce rovněž zdůrazňuje důležitost spolupráce mezi informačními odborníky, komunitními organizacemi, zdravotními

pracovníky a zaměstnavateli, kteří se snaží pomoci uprchlíkům úspěšně se integrovat do společnosti. Dalším zdrojem v této oblasti je výzkum Salzana et al. (2022). Autoři zkoumají, jak se uprchlíci integrují ve Skotsku, a sdílejí informace o tom, jaké služby nabízejí veřejné knihovny, jaké informace jsou potřeba, jak se tvoří politiky a jaká je role kultury v tomto procesu. Reference pokrývají širokou škálu témat, jako jsou informační chování, sociální občanství a využití programů založených na konverzaci. Tyto zdroje mohou být užitečné pro výzkumníky, tvůrce politik, tvůrce metodických materiálů a praktiky, kteří se zaměřují na téma integrace uprchlíků do nové společnosti.

Dalším účinným způsobem, jak pomoci uprchlíkům překonat některé bariéry a přinést mnohostranné přínosy, je zapojení dobrovolníků z řad uprchlíků a imigrantů do aktivit v knihovnách. Inkorporace dobrovolníků z řad uprchlíků a imigrantů do činnosti knihoven má potenciál obohatit a rozšířit jejich stávající služby. Například mohou uprchlíci pomáhat s výukou jazyka, číst dětem v mateřském jazyce nebo překládat a interpretovat důležité informace. Tímto způsobem mohou výrazně přispět k lepší integraci uprchlíků do místních komunit a kulturního života. Jejich zapojení do knihoven přináší přidanou hodnotu jak jim samotným, tak i celkovému poslání a fungování knihoven. Dále má pozitivní vliv na rozvoj kulturní rozmanitosti v oblastech, kde se různé kultury setkávají a interagují (Nekolová a Garamszegi, 2021, s. 12).

3. Role evropských knihoven v integraci uprchlíků z Ukrajiny

Tato kapitola úžeji analyzuje roli veřejných knihoven při poskytování podpory v procesu integrace uprchlíků do nových společností. Představuje některé konkrétní příklady evropských knihoven a způsoby jejich podpory ukrajinským uprchlíkům po vypuknutí války na Ukrajině (v únoru 2022). Zahrnuje iniciativy jako nákup ukrajinské literatury, výuku jazyka a realizaci kulturních aktivit, přístup k technologiím a zajištění prostředí pro setkávání a sdílení mezi různými kulturami. Příklady z praxe čerpá zejména z veřejně dostupné zprávy Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí (IFLA – International Federation of Library Associations and Institutions), webových stránek vybraných knihoven a dalších zdrojů v této oblasti.

3.1 Reakce světových knihovnických a informačních asociací na válečný konflikt

Válka na Ukrajině začala 24. února 2022 ruskou invazí na její území a představovala zásadní eskalaci dlouhodobého napětí mezi oběma zeměmi. Tento konflikt okamžitě vyvolal mezinárodní odsouzení a zároveň vedl k mobilizaci knihovnických a informačních asociací po celém světě, které usilovaly o vyjádření podpory Ukrajině a jejím institucím, včetně knihoven. Již v prvním týdnu války vydaly některé z předních světových knihovnických a informačních asociací formální veřejná prohlášení, v nichž ruskou invazi na Ukrajinu jednoznačně odsoudily. Mezi tyto organizace patřily Americká knihovnická asociace (ALA), Australská knihovnická a informační asociace (ALIA), Kanadská federace knihovnických asociací (CFLA) a britský Statutární Institut knihovnických a informačních profesionálů (CILIP). Jejich reakce vyjadřovaly i solidaritu s ukrajinskými knihovnicíky a informačními profesionály a vyzývaly k ukončení konfliktu. Zároveň se tyto asociace zaměřily na prosazování kulturních práv uprchlíků. Současně s nimi na situaci reagovaly ukrajinské knihovny. Navzdory válečné situaci, s níž se samy potýkaly, se staly útočištěm pro vnitřně vysídlené osoby a uprchlíky. Poskytovaly jim základní potřeby, organizovaly humanitární akce a zajišťovaly přístup k informacím, kultuře a vzdělávání (Kosciejew, 2023).

Klíčovou roli knihoven při prosazování kulturních práv uprchlíků poskytováním přístupu k informacím, jazykovou podporou, zapojením komunity a kulturním programem zdůrazňuje také IFLA (McGuire, 2022), „*mezinárodní nevládní a nekomerční organizace sdružující knihovnické svazy, spolky a instituce z celého světa*“ (IFLA, 2024). Knihovny po celém světě navzdory výzvam, jako jsou politické souvislosti, pandemie covid-19 a nedostatek zdrojů, se aktivně zapojily do podpory uprchlíků, aby usnadnily jejich integraci. Využily k tomu podle

svých možností různé prostředky. Vedle možnosti využívání prostor a nabídky výpůjčních služeb a informačních zdrojů se snažily rozvíjet komunity, organizovaly jazykové kurzy a mezikulturní setkávání. Podle McGuire (2022) mezi konkrétní služby nabízené uprchlíkům v rámci kulturního práva patří rovný přístup k informacím, informačním a komunikačním technologiím a službám, zvýšení povědomí o tom, jak by tyto služby mohly uprchlíkům pomoci, přístup ke komunitním a podpůrným skupinám pro překonání sociální izolace, a také přístup ke zdrojům pro podporu integrace, vzdělávání a kulturního obohacení.

S přihlédnutím konkrétně k situaci po vypuknutí války na Ukrajině lze pozorovat, že evropské knihovny se snaží shromáždit dostatek literatury a zdrojů nejen pro vzdělávání a integraci, ale také pro zábavu či hledání zaměstnání. V některých zemích (nejen ve spojitosti s ukrajinskou krizí) se budují vícejazyčné knihovny – například Norsko a Švédsko nabízí ve své světové knihovně publikace ve dvanácti různých jazycích ke čtení zdarma. Nechybí zde ovšem ani literatura ukrajinská (Världens Bibliotek, 2024). Do podpory ukrajinských uprchlíků se svými iniciativami zapojily například země jako Belgie, Nizozemsko, Česká republika, Polsko či Německo (McGuire, 2022). Některé příklady aktivit evropských knihoven budou stručně diskutovány v následujících odstavcích této kapitoly, zatímco iniciativy českých knihoven budou analyzovány v samostatné kapitole.

3.2 Belgie

Belgická obecní knihovna v Hergé (Bibliothèque Communale Hergé, 2024) se v souvislosti s podporou ukrajinských rodin zaměřila na přiblížení ukrajinské kultury a literatury mladým čtenářům. Zprostředkovala pečlivě vybranou kolekci knih, které pokrývají širokou škálu témat pro děti a mládež. Mezi tato témata patří například přátelství, osobní zkušenosti z různých historických období, stejně jako příběhy o odvaze, naději a přežití. Kromě toho knihovna poskytla výběr dětských knih o Ukrajině, které zahrnují také bilingvní knihy, pohádky, obrázkové knihy, dokumenty a romány odehrávající se na Ukrajině nebo jsou inspirované ukrajinskou kulturou a historií. Tato iniciativa belgické knihovny je významným příspěvkem k podpoře kulturního porozumění a integrace ukrajinských uprchlíků v Belgii. Poskytováním přístupu k široké škále literatury, která reflektuje ukrajinskou kulturu, historii a současné dění, knihovna nejen pomáhá mladým uprchlíkům udržet si spojení s jejich kulturním dědictvím, ale také otevírá dveře belgickým dětem k lepšímu pochopení a empatii vůči jejich ukrajinským vrstevníkům.

3.3 Nizozemsko

Nizozemská královská knihovna (KB – Koninklijke Bibliotheek) ve svém prohlášení (Johnson, 2022) vyjadřuje, že nizozemské knihovny se aktivně zapojily do podpory ukrajinských uprchlíků zejména shromažďováním rozsáhlých kolekcí knih a výukových materiálů. Zdarma poskytují tištěné i digitální materiály, literaturu, pomůcky pro učení jazyků, nabízí také informační podporu při hledání pracovních příležitostí a spoluorganizují různá setkávání. Tato iniciativa je podle Johnsonové (2022) součástí závazku knihoven podporovat čtení a pomáhat nově příchozím rozvíjet jejich jazykové dovednosti. Vedle toho nabízejí veřejné knihovny uprchlíkům možnost využívat řadu dalších nástrojů a služeb, informační a komunikační technologie a veřejný prostor. Často také poskytují online kurzy, včetně kurzů angličtiny. Uprchlíci, kteří mají zájem se naučit nizozemsky, mohou v knihovně získat informace, který jazykový dům jim může pomoci (tyto jazykové domy často sídlí v knihovnách a organizují nízkoprahová setkávání). Pro poskytování široké škály bezplatných knih, audio a výukových materiálů Ukrajincům, stejně jako zábavy, spustil multimediální obsahový dodavatel Odilo, partner Nizozemské online knihovny, v dubnu 2022 speciální iniciativu (přes volné aplikace pro Android a iOS). Tato iniciativa je zaměřena na podporu ukrajinských uprchlíků v Nizozemsku, nabízí jim přístup k rozsáhlému množství materiálů v jejich rodném jazyce a pomáhá jim tak lépe se adaptovat na nové prostředí.

3.4 Německo

Německá národní knihovna DNB (Deutsche National Bibliothek, 2022) podpořila ukrajinské uprchlíky poskytováním stipendií (Varyukhina a Nekipelova, 2022) a přístupem k vlastním materiálům. V roce 2022 knihovna rozšířila svůj stávající stipendijní program o čtyři místa pro knihovníky, kteří byli nuceni opustit Ukrajinu v souvislosti s ruskou invazí. Stipendium bylo poskytováno na dobu až jednoho roku, a to nejen pro stipendisty, ale i pro jejich rodiny. Zaměstnanci knihovny také pomáhali s každodenními záležitostmi a sociální i profesní integrací ukrajinských uprchlíků v Německu. DNB nabídla ukrajinským uprchlíkům přístup ke svému fondu a materiálům v tištěné a elektronické formě, internetu a databázím ve svých čítárnách v Lipsku a Frankfurtu nad Mohanem. Registrace do knihovny je zdarma, vyžaduje platný pas a potvrzení o místě bydliště (Deutsche National Bibliothek, 2022).

Veřejná knihovna Pankow v Berlíně (Stadtbibliothek Pankow, 2024) organizovala orientační kurz pro knihovnické profesionály, kteří mají v Německu status přistěhovalce či uprchlíka. Kurz byl iniciován v reakci na situaci válečného konfliktu na Ukrajině a následnou uprchlickou

krizi. Spuštění kurzu bylo inspirováno úspěšnými kontakty s Ukrajinskou knihovnickou asociací (Ukrainian Library Association, 2024) a zahrnovalo spolupráci s Humboldtovou univerzitou v Berlíně (Humboldt-Universität, 2024). Kurz uprchlíkům poskytl informace o německém knihovnictví a možnostech zaměstnání. Nabídl zájemcům z řad uprchlíků konkrétní pomoc při tvorbě životopisu a hledání pracovního uplatnění v německých knihovnách (Kuo, 2023).

V Německu byl také Německým knihovnickým svazem (DBV – Deutsche Bibliotheksverband) společně s podporou ministryně pro kulturu a média zaveden stipendijní program NUMO (2022). Tento program byl určen pro uprchlíky z Ukrajiny, kteří spolupracovali s knihovnami a archivy v Německu. Stipendium ve výši 2.000 eur měsíčně bylo možné využít od září do prosince 2022. Určeno bylo až pro padesát stipendistů a mělo podpořit realizaci jejich vlastních projektů v oblastech kultury a médií ve veřejných a vědeckých knihovnách nebo archivech v Německu. Program také zdůrazňoval roli knihoven v podpoře uprchlíků z Ukrajiny, umožňoval jim pokračovat v jejich činnosti, vzdělávat se a aktivně se zapojit do společnosti v novém domově (NUMO, 2022).

3.5 Polsko

Polské veřejné knihovny nabídly uprchlíkům z Ukrajiny nezbytnou pomoc při jejich příjezdu do země, umožnily jim přístup ke knižnímu fondu, audioknihám a vzdělávacím a kulturním materiálům v jejich mateřském jazyce (McGuire, 2022). Významně rozšířily své služby o poskytování ukrajinské literatury, výuku polštiny pro Ukrajince a pomoc uprchlíkům při hledání práce. Zmínit lze zejména činnost Provinční veřejné knihovny a Kulturního centra animace v Poznani (Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, 2024), které pořádaly kreativní setkání s knihami a vyprávění pohádek v polštině i ukrajinštině.

Polská Nadace rozvoje informační společnosti (FRSI, 2024) zahájila kampaň Knihovny pro Ukrajinu (Libraries for Ukraine), která podporuje integraci Ukrajinců do místních komunit. Polské knihovny také spolupracují s ukrajinskými vydavateli na zpřístupnění ukrajinské literatury. Některé veřejné knihovny obdržely kopie ukrajinských knih, jejichž digitální verze nabízí zdarma (Bogajczyk, 2022).

Vojvodská veřejná knihovna v Krakově (Wojewodzka Biblioteka w Krakowie, 2022) reagovala na eskalaci ozbrojeného konfliktu na Ukrajině rozšiřováním nabídky služeb pro Ukrajince, včetně nákupu ukrajinské literatury a přístupu k informačním a komunikačním

technologíím pro usnadnění kontaktu s lidmi, kteří zůstali na Ukrajině. Organizovala lekce polského jazyka a zájemcům nabídla literární procházky po Krakově. Kromě toho knihovna spolupracovala s dobrovolníky ohledně překladů informací z webových stránek a sociálních sítí a realizovala cyklus odborných poradenství z různých oblastí (včetně právních a účetních). Pořádala také kulturní integrační setkání pro ukrajinskou menšinu a adaptační aktivity pro děti.

Do pomoci ukrajinským uprchlíkům se v Polsku aktivně zapojily i akademické knihovny. Roli polských akademických knihoven v oblasti poskytování podpory ukrajinským uprchlíkům během konfliktu mezi Ruskem a Ukrajinou zmapovala studie autorů Antczak a Gruszka (2023). Cílem studie bylo pochopit, jak knihovny přispívají k poskytování podpory uprchlíkům a jaké konkrétní aktivity v této oblasti realizují. Navzdory obtížím, jako jsou jazyková bariéra a personální problémy, studie zjistila, že knihovny vyvinuly významné úsilí v oblasti poskytování jazykových kurzů, psychologické podpory a pomoci při hledání zaměstnání. Také se snažily pro ukrajinské uprchlíky zajistit dostupnost knih a dalších zdrojů.

3.6 Shrnutí kapitoly

Uvedené příklady činnosti konkrétních veřejných knihoven ukazují, že evropské knihovny reagovaly na humanitární situaci uprchlíků z Ukrajiny rozmanitými iniciativami. Svědčí to o jejich angažovanosti v poskytování pomoci a podpory při integraci a kulturním porozumění. Napříč evropským kontinentem, včetně zemí jako Norsko, Švédsko, Belgie, Nizozemsko, Polsko a Německo, se knihovny zhostily významné úlohy ve snaze poskytnout uprchlíkům přístup ke vzdělání, kultuře a informacím. Belgická knihovna v Hergé a Nizozemská královská knihovna přispěly k této snaze pečlivě vybranými kolekcemi, zatímco Německá národní knihovna se angažovala prostřednictvím stipendií a přístupu ke svým zdrojům a materiálům. Evropské veřejné knihovny se soustředily nejen na vzdělávání a kulturní aktivity, ale také na praktickou podporu, jakou poskytla například polská veřejná knihovna v Krakově prostřednictvím jazykových kurzů. Tyto snahy přispívají k integraci uprchlíků do nových společenství a zdůrazňují roli knihoven jako zprostředkovatelů sociální soudržnosti a kulturní diverzity v evropském kontextu.

4. České knihovny a jejich role v podpoře integrace uprchlíků z Ukrajiny

Tato kapitola se zaměřuje na aktivity a úsilí českých veřejných knihoven v podpoře integrace uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti. Od samého začátku uprchlické krize se knihovny zapojovaly do této snahy prostřednictvím celé české knihovnické sítě. Byla poskytována vzájemná metodická podpora, sdíleny materiály, nápady, zkušenosti a relevantní informace týkající se podpory uprchlíků, jejich vzdělávání, kulturního porozumění a praktické pomoci s integrací. Zásadním zdrojem tohoto sdílení byla elektronická veřejná konference KNIHOVNA (Národní knihovna ČR, 2024), nově vzniklá webová platforma Ukrajina.knihovny.cz (Knihovny Ukrajine, 2022), či soukromá facebooková skupina Knihovny knihovnám (Meta, 2024). Byl také vytvořen rozcestník Pomoc Ukrajine na portálu Informace pro knihovny, který spravuje Knihovnický institut (Národní knihovna ČR, 2023). Závěr kapitoly krátce hodnotí postavení českých veřejných knihoven v kontextu evropských iniciativ a aktivit diskutovaných v předchozí kapitole.

4.1 Migrační krize a reakce veřejných institucí a úřadů

V roce 2022 docházelo k postupnému obnovení běžného provozu knihoven po pandemii Covid-19¹. Nová situace, konkrétně uprchlická krize vyvolaná ruskou invazí na Ukrajinu, ale opět významně ovlivnila poskytované služby knihoven. Tato událost vyústila v migrační krizi, která zasáhla i Českou republiku, jež se tak musela vyrovnat s přílivem uprchlíků z Ukrajiny. Veřejné instituce, včetně knihoven, přistupovaly k migrační krizi s vysokou mírou angažovanosti a flexibilitou. Podpora ze strany místních obyvatel, veřejných institucí a neziskových organizací umožnila českým úřadům poskytnout ukrajinským uprchlíkům potřebnou pomoc. Byla přijata opatření k jejich integraci do společnosti, včetně zajištění dočasného ubytování, možností zaměstnání a přístupu ke vzdělávání. Díky změnám v české legislativě a oslabení migračního toku se již v létě 2022 České republice podařilo uprchlickou krizi relativně zvládnout, aniž musela plně využít veškerý svůj potenciál. Tento přístup veřejných institucí ilustruje, jak důležitou roli ve zvládnutí migrační krize hrála koordinace, rychlá reakce a spolupráce (Vedernikov, 2022; Hlas Ukrajinců, 2023; Lintner et al., 2023).

¹ Situaci v českých knihovnách v období pandemie Covid-19 se věnuje např. Jarolímková a Drobíková (2021).

4.2 České veřejné knihovny a jejich aktivity pro podporu integrace uprchlíků z Ukrajiny

V roce 2023 proběhl mezi českými knihovnami průzkum, který zmapoval jejich zapojení do pomoci ukrajinským uprchlíkům v průběhu roku 2022. Průzkum zahájil Knihovnický institut Národní knihovny ČR ve spolupráci se Svazem knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) a Nadací OSF (Richter, 2023). Průzkum probíhal ve dnech 10. 2. až 28. 8. 2023 formou webového dotazníku a účastnilo se ho 115 knihoven. Z výsledků výzkumu vyplývá, že české knihovny projevily solidaritu a aktivně reagovaly na dramatickou situaci, které mnozí Ukrajinci čelili při útěku před válkou a ruskou agresí. Od samého začátku uprchlické krize se angažovaly v poskytování pomoci a podpory uprchlíkům. Hlavní motivací pro ně byla snaha pomáhat, potřeby a poptávka uprchlíků a spolupráce s obcemi a různými organizacemi. Knihovny nabízely široké spektrum služeb a aktivit, včetně jazykových kurzů, výtvarných dílen pro děti, psychologické podpory, poskytování informací a knih v ukrajinštině a ruštině, a také poskytovaly bezpečné prostory pro setkávání a pomoc v životních situacích. Navíc spolupracovaly s místními školami a organizacemi na integraci uprchlíků do společnosti. Některé knihovny dokonce zaměstnávaly ukrajinské uprchlíky a organizovaly různé akce na podporu jejich integrace. Mezi třemi nejčastějšími službami knihoven pro ukrajinské uprchlíky je v průzkumu zmiňováno zprostředkování fyzických dokumentů v ukrajinštině (80 %), nabídka základních informačních služeb a základního poradenství pro ukrajinské uprchlíky (72 %) a spolupráce s organizacemi specializujícími se na pomoc ukrajinským uprchlíkům (62 %). Vzhledem k nejčastějšímu zaměření cílových skupin z řad uprchlíků (rodiny s dětmi a děti do 15 let) se jedním z účinných nástrojů staly online materiály, které byly speciálně navrženy pro práci s dětmi uprchlíků. Knihovny také zprostředkovaly prostřednictvím nově vzniklých informačních portálů veškeré nové informace mezi knihovníky, učitele a širší veřejnost, aby byly dostupné pro co největší okruh lidí. V této souvislosti organizovaly a realizovaly i série webinářů ve spolupráci s dalšími institucemi, což poskytlo vzdělávací a podpůrnou platformu pro práci s ukrajinskými uprchlíky. Byl vytvořen portál Ukrajina.knihovny.cz (Knihovny Ukrajine, 2022), nahrávky webinářů o integraci uprchlíků. Role knihoven v integraci nově příchozích u Ukrajiny byly později zveřejněny na YouTube (SKIP, 2022). Všechny tyto aktivity ukazují na snahu knihoven propojovat místní obyvatele s uprchlíky a poskytovat cílenou podporu (Richter, 2023).

Odborný knihovnický časopis Čtenář v čísle 7/8 z roku 2023 věnoval pozornost aktuálnímu tématu iniciativ českých knihoven na podporu uprchlíků z Ukrajiny (Čtenář, 2023). Vydání

přináší pohled na různé způsoby podpory, jakými knihovny reagovaly na výzvy spojené s příchodem ukrajinských uprchlíků do České republiky. Hlavní oblasti, které jsou v čísle řešeny, zahrnují příklady konkrétních akcí a projektů zaměřených na integraci ukrajinských uprchlíků do místních komunit, překonávání jazykových bariér a poskytování důležitých informací a podpory. Články se věnují také výzvám a překážkám, s nimiž se knihovny setkávaly, včetně nedostatku financí a potřeby zapojení do širších komunitních a vzdělávacích aktivit. Mezi konkrétní témata patří organizace jazykových kurzů a seminářů zaměřených na integraci do českého vzdělávacího systému a pracovního trhu (Prokeš Wittichová, 2023a), spolupráce s neziskovými organizacemi a dobrovolníky na poskytování pomoci uprchlíkům, získávání grantů pro lepší integraci do místních komunit (Landsmannová, 2023; Liška, 2023). Bylo také představeno, jak se ukrajinští uprchlíci aktivně zapojovali do činnosti knihoven i do běžného života města (Liška, 2023), někteří uprchlíci dokonce získali zaměstnání (Prokeš Wittichová, 2023b). Příklady konkrétních aktivit zahrnují vedle jazykových kurzů a nabídky slovníků, učebnic a ukrajinských publikací také fotokurzy, vzdělávací kroužky a aktivity pro děti včetně základů robotiky, či webináře pro pracovníky knihoven zaměřené na integraci uprchlíků (Mrázová, 2023; Prokeš Wittichová, 2023a; Landsmannová, 2023).

Podle článků zabývajících se aktivitami českých knihoven v souvislosti s pomocí uprchlíkům z Ukrajiny je zřejmé, že knihovny v této oblasti vyvíjejí různé úsilí. Vyškovská knihovna je dobrým příkladem otevřenosti pro nové příchozí z Ukrajiny, jak zdůrazňuje Adlerová (2022), aktivity Knihovny Jiřího Mahena v Brně pro ukrajinské uprchlíky jsou popsány v člancích odborných knihovnických periodik Duha a Čtenář (Čejková, 2022; Čejková et al., 2022). Eismannová (2022a; 2022b) se v literatuře zabývá nástroji, možnostmi a tipy, jak knihovny mohou sdílet potřebné materiály a své praktické zkušenosti v rámci pomoci ukrajinským uprchlíkům. Janošková (2022) reflektuje proměny knihoven v kontextu událostí války na Ukrajině a uprchlické krize, zprávy z Nadace OSF (2023b) a příspěvek od Tománkové (2022) ukazují aktivní zapojení českých knihoven v podpoře Ukrajiny, zatímco Svoboda a Hrdličková (2022) představují v E-zpravodaji Národní knihovny ČR webovou kolekci zdrojů o této problematice prostřednictvím Webarchivu. Tímto se potvrzuje různorodost a význam českých knihoven v podpoře uprchlíků z Ukrajiny.

4.3 Shrnutí kapitoly

České knihovny se od samého počátku uprchlické krize výrazně angažovaly v podpoře integrace uprchlíků z Ukrajiny. Jejich aktivity ukazují na otevřenost a ochotu reagovat na aktuální sociální výzvy. Tyto iniciativy zahrnují poskytování přístupu k informacím, literatuře

a vzdělávacím materiálům, stejně jako pořádání různorodých kulturních, komunitních a vzdělávacích akcí pro uprchlíky z Ukrajiny. Zároveň české knihovny využívají technologie a platformy pro sdílení zdrojů a zkušeností v rámci knihovnické sítě, což je příkladem efektivního využití digitálních prostředků pro podporu komunity. V porovnání s uvedenými příklady evropských knihoven prokázaly i české knihovny svou aktivitu a flexibilitu jako instituce schopné přizpůsobit se měnícím se potřebám společnosti. Jejich schopnost rychle reagovat na aktuální výzvy a aktivně se zapojovat do podpory integrace uprchlíků reflektuje evropské hodnoty solidarity a otevřenosti.

Také je důležité poznamenat, že i když byl proveden průzkum mezi knihovnami (Richter, 2023), v současnosti neexistuje komplexní vědecká studie, která by se zaměřovala na postoj uprchlíků k jejich situaci v České republice a na jejich názory ohledně podpory poskytované knihovnami. Tento nedostatek může bránit hlubšímu porozumění tomu, co uprchlíci skutečně potřebují a jak vnímají podporu, kterou jim knihovny prostřednictvím svých služeb poskytují. V důsledku trvajících konfliktů a pohybu uprchlíků mezi různými lokalitami může být ovšem realizace takového výzkumu vzhledem k nestálosti a proměnlivosti situace obtížná.

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Metodologie výzkumu a definování cíle

Případová studie *Role veřejných knihoven v integraci uprchlíků z Ukrajiny* analyzuje roli veřejných knihoven v integraci uprchlíků z Ukrajiny v kontextu mezinárodního úsilí a osvědčených postupů jak českých, tak zahraničních knihoven v této oblasti. Práce si klade za cíl porozumět, jaké služby a aktivity poskytují veřejné knihovny pro uprchlíky z Ukrajiny, jak těmto uprchlíkům pomáhají při adaptaci v novém prostředí a jak přispívají k jejich sociální inkluzi. Skrze průzkum iniciativ Knihovny Ústeckého kraje v této sféře nabídne práce přehled některých aktivit a programů, které knihovny k podpoře integrace uprchlíků z Ukrajiny využívaly. Tímto přístupem se studie zaměří na kvalitativní zhodnocení iniciativ, jež knihovna k podpoře uprchlíků využila. Konkrétně se práce snaží zodpovědět otázky ohledně role knihoven v podpoře integrace uprchlíků z Ukrajiny, vývoje poskytovaných programů a služeb od počátku uprchlické krize a spolupráce knihovny s dalšími organizacemi a institucemi v této oblasti.

Aby bylo možné zodpovědět výzkumné otázky, byl pro tuto studii zvolen kvalitativní přístup, který využívá různé metody výzkumu (Novotná et al., 2019, s. 274–275). Mezi tyto metody byla vybrána analýza dokumentů a webových stránek, osobní polostrukturovaný rozhovor s vedením knihovny a sběr dat prostřednictvím tištěných i online formulářů s otevřenými otázkami (ekvivalent polostrukturovaného rozhovoru). Účelem bylo zmapovat různé zúčastněné strany a analyzovat relevantní dokumenty. Výsledný text případové studie pak funguje jako syntetizovaný souhrn všech aplikovaných výzkumných metod, což umožňuje provést komplexní a hloubkové zkoumání z různých perspektiv.

5.1 Analýza dokumentů a webových stránek

V průběhu výzkumu byla prováděna analýza dokumentů a webových stránek. Tato metoda umožnila zahrnout různé zdroje informací relevantních pro náhled do problematiky integrace uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti v prostředí knihoven. Mezi zdroje, které byly zkoumány, patřily například interní dokumenty knihoven, šedá literatura, strategické dokumenty, výroční zprávy a komplexní rozborů činnosti. Dále byly analyzovány veřejně dostupné dokumenty, audio a audiovizuální materiály a webináře, tiskové zprávy a periodika, které reflektovaly veřejnou prezentaci Knihovny Ústeckého kraje a jejích aktivit v oblasti integrace uprchlíků. Základním zdrojem informací v této použité metodě výzkumu byly

webové stránky Knihovny Ústeckého kraje a veřejně dostupné dokumenty, které zde knihovna zpřístupňuje. Analyzovány byly i dokumenty, na jejichž vzniku knihovna participovala nebo které se týkají jejích aktivit a programů. Tato rozsáhlá analýza dokumentů umožňuje vytvořit komplexní přehled o iniciativách Knihovny Ústeckého kraje v souvislosti s integrací uprchlíků z Ukrajiny a dát je do širšího kontextu.

5.2 Osobní polostrukturovaný rozhovor s vedením Knihovny Ústeckého kraje

Pro získání dalších informací a pro zpřesnění dat získaných z ostatních výzkumných metod byl uskutečněn osobní polostrukturovaný rozhovor s vedením Knihovny Ústeckého kraje. Tato metoda byla zvolena s ohledem na získání hlubšího vhledu do problematiky.

Rozhovor probíhal v souladu s platnými zásadami etiky výzkumu. Před zahájením dotazování byl s respondentem sepsán informovaný souhlas o účelu rozhovoru a způsobu zacházení s nabytými daty. Samotný rozhovor probíhal dne 14. 3. 2024 v době od 14.00 do 14.40 a byl zaměřen na získání informací o činnosti a iniciativách Knihovny Ústeckého kraje v rámci její role v integraci uprchlíků z Ukrajiny.

Rozhovor obsahoval deset hlavních otázek a další podotázky, včetně zpřesňujících dotazů, které umožnily pokrytí široké škály témat v tematické oblasti integrace uprchlíků. V souladu se souhlasem respondenta byl rozhovor nahráván a po jeho dokončení byla provedena transkripce nahrávky na textový formát, s nímž se následně pracovalo. Otázky byly respondentovi položeny tak, aby pokryly různé aspekty role knihovny v integraci uprchlíků, iniciativy a postupy Knihovny Ústeckého kraje. Položeny byly postupně tyto předem připravené otázky:

- 1. Angažovala se vaše knihovna v podpoře integrace uprchlíků z Ukrajiny? Jakým způsobem a kdy se zapojila?*
- 2. Jaké konkrétní programy nebo služby vaše knihovna uprchlíkům z Ukrajiny poskytovala? Zkuste se zamyslet nad tím, jak to bylo na začátku uprchlické krize, v průběhu let a jak se služby přizpůsobily současné situaci. Nabízíte stále služby určené ukrajinským uprchlíkům v takové míře jako dříve, nebo se něco změnilo?*
- 3. Jaké výzvy a překážky jste při poskytování podpory uprchlíkům zaznamenali?*
- 4. Spolupracovali jste s dalšími organizacemi a institucemi při podpoře integrace uprchlíků? S kým například a jak tato spolupráce probíhala?*

5. *Přijali jste nějaká opatření k zajištění dostupnosti vašich služeb pro uprchlíky z hlediska jazyka, kultury a přístupnosti? Například spolupráce s dobrovolníky, institucemi a organizacemi, integračními poradnami, přímo s Ukrajinci či ukrajinskými uprchlíky.*
6. *Realizovala knihovna nějaká školení či kurzy pro zaměstnance ohledně práce s uprchlíky? (Jak komunikovat a pracovat s uprchlíky, výuka češtiny pro cizince aj.).*
7. *Jakým způsobem a s jakou intenzitou se uprchlíci z Ukrajiny zapojovali do kulturních a vzdělávacích aktivit vaší knihovny? Byl rozdíl mezi dospělými a dětskými účastníky vašich aktivit?*
8. *Jaké prostředky a finanční zdroje byly pro podporu integrace uprchlíků ve vaší knihovně využity?*
9. *Jak dnes hodnotíte účinnost iniciativ vaší knihovny v oblasti podpory integrace Ukrajinských uprchlíků do české společnosti? Co si myslíte, že je největší úspěch vaší knihovny v této oblasti? (Nějaký projekt, aktivita, služba). Co se naopak nepovedlo, nebo byste dnes udělali jinak?*
10. *Máte nějaké další nápady, připomínky nebo doporučení týkající se role veřejných knihoven v podpoře integrace uprchlíků, které byste chtěli sdělit na závěr rozhovoru?*

Během rozhovoru byly připravené otázky rozšířeny o dodatečné otázky, které vyplynuly v průběhu rozhovoru. Odpovědi byly vyhodnoceny a společně s údaji získanými jinými metodami během výzkumu byly začleněny do strukturovaného textu studie.

5.3 Sběr dat prostřednictvím tištěných a online formulářů

Metoda sběru dat prostřednictvím formulářů byla použita mezi uprchlíky z Ukrajiny ve dvou konkrétních případech. První z nich se týká online formuláře určeného uprchlíkům z Ukrajiny, kteří byli v roce 2022 krátkodobě zaměstnáni v Knihovně Ústeckého kraje. Druhým formulářem byl tištěný dotazník. Ten byl distribuován mezi uprchlíky z Ukrajiny, již se v Knihovně Ústeckého kraje účastnili kurzů češtiny pro cizince organizovaných Poradnou pro integraci v Ústí nad Labem. Oba formuláře, tištěný i online, byly vyhotoveny ve dvojjazyčné česko-ukrajinské verzi.

Online formulář byl využit pro výzkum mezi ukrajinskými uprchlíky, kteří byli v knihovně krátkodobě zaměstnáni. Metoda online formuláře byla zvolena namísto rozhovoru. Důvodem této volby byla nejen jazyková bariéra, ale také fakt, že v době, kdy výzkum probíhal, již nikdo z těchto zaměstnanců v Knihovně Ústeckého kraje nepůsobil. V prvním kroku proto byly všechny osoby kontaktovány e-mailem s žádostí o účasti na výzkumu, ve druhém o vyplnění

online formuláře. Google formulář obsahoval jedenáct otevřených otázek s možností delších odpovědí a bylo možné jej vyplnit v období od 12. 5. 2023 do 12. 3. 2024. Položeny byly tyto otázky:

- 1. Jak jste se dozvěděli o možnosti spolupráce s knihovnou?*
- 2. Jak dlouho jste s knihovnou spolupracovali (můžete uvést přibližné období, např. týdny, měsíce)?*
- 3. Jakým způsobem vaše spolupráce probíhala, tzn. jakých činností jste se účastnili?*
- 4. Podíleli jste se přímo na programech pro podporu ukrajinských uprchlíků: Jaké programy to byly?*
- 5. Jak náročná pro vás osobně byla jazyková bariéra při komunikaci s kolegy v knihovně?*
- 6. Vnímali jste výhodu znalosti vašeho rodného jazyka při komunikaci s ukrajinskými uprchlíky v rámci vaší spolupráce s knihovnou? Jak byla tato znalost v knihovně využita?*
- 7. Pomohla spolupráce s knihovnou vaší vlastní integraci? Jakým způsobem?*
- 8. Zúročili jste při práci v knihovně vlastní profesní dovednosti a zkušenosti? Nebo činnosti, které jste vykonávali, byly mimo váš profesní obor?*
- 9. Co pro vás osobně spolupráce s knihovnou znamenala? Napište pozitivní i negativní zkušenosti.*
- 10. Jste stále v kontaktu s Knihovnou Ústeckého kraje (dříve Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem)?*
- 11. Je ještě něco, co byste nám chtěli o spolupráci s knihovnou sdělit?*

Žádost o účasti na výzkumu byla v průběhu času odesílána opakovaně s cílem zajistit dostatečné množství subjektů pro účast ve studii. Pro komunikaci byla využita elektronická forma kontaktu a byly dodrženy všechny etické normy a zásady. Celkem bylo touto formou opakovaně kontaktováno pět jednotlivců. Ve výsledku své odpovědi ve formuláři zaznamenal pouze jeden respondent, který část svého komentáře odeslal i elektronickou poštou. I přes absenci reakce od dalších subjektů je považována odpověď jednoho respondenta pro účely této studie za dostačující, neboť reprezentuje jednu z částí zkoumaného souboru. Odpověď poskytuje reflexi některých aktivit Knihovny Ústeckého kraje, na nichž se respondent měl možnost osobně podílet jako realizátor a lektor, a zároveň nabízí perspektivu z jiného úhlu pohledu.

Tištěné dotazníky byly prostřednictvím lektora, pracovníka knihovny, distribuovány účastníkům kurzů češtiny pro cizince. Kurzy se konaly v Knihovně Ústeckého kraje a byly určeny právě pro uprchlíky z Ukrajiny. Realizovány byly ve spolupráci s Poradnou pro integraci v Ústí nad Labem. Tato metoda výzkumu měla za cíl získat názory a zkušenosti cizinců využívajících služby knihovny a poskytnout perspektivu uživatelů s odlišným kulturním a jazykovým pozadím. Pro výzkum bylo připraveno šest otázek v české i ukrajinské verzi. Tištěná forma dotazníků s otevřenými otázkami byla zvolena na žádost respondentů, kteří vyjádřili obavy z jazykových bariér v případě osobního rozhovoru. Odpovídat měli možnost na tyto otázky:

- 1. Jak jste se dozvěděli o možnosti navštěvovat kurzy češtiny v knihovně (či spolupracovat s knihovnou)?*
- 2. Jak se vám kurzy líbily?*
- 3. Byli jste spokojeni s lektorem/lektorkou?*
- 4. Jak vám tyto kurzy pomohly v integraci?*
- 5. Využili jste nové informace/zkušenosti v praxi?*
- 6. Plánujete navštěvovat knihovnu i po ukončení kurzů?*

Sběr dat pomocí tištěných dotazníků mezi účastníky kurzu češtiny pro cizince probíhal od 25. 5. do 30. 5. 2023. Oslovena byla jedna konkrétní skupina účastníků kurzu, a to krátce před jeho absolvováním. S účastí na dotazníkovém šetření souhlasilo pět ukrajinských uprchlíků, účastníků kurzu češtiny pro cizince. Před začátkem sběru dat obdrželi všichni respondenti k podpisu informovaný souhlas a byli podle etických principů seznámeni s účelem sběru, zpracování a nakládání se získanými daty. Z důvodu chybějícího podpisu na jednom z vyplněných informovaných souhlasů bylo možné zařadit do výzkumu pouze čtyři vrácené formuláře.

Zvolená metodika a sestava účastníků výzkumu umožnila získat perspektivu z pohledu uprchlíků z Ukrajiny, kteří využili služby knihovny. Odpovědi byly rovněž podrobeny vyhodnocení v souladu se strukturou studie.

5.4 Sběr dat prostřednictvím online formulářů

Metoda sběru dat prostřednictvím online formuláře s otevřenými otázkami byla použita také k získání názorů a informací od knihoven, které jsou v Ústeckém kraji pověřeny výkonem

regionálních funkcí² (dále v textu je užíván i termín „pověřené knihovny“). Knihovny byly osloveny k účasti na výzkumu, aby byl zahrnut širší pohled na problematiku práce s ukrajinskou menšinou v rámci Ústeckého kraje. Pověřené knihovny jsou prvními příjemci sdílených informací od krajské knihovny, v tomto případě Knihovny Ústeckého kraje, a probíhá mezi nimi v případě některých činností interakce.

Kooperaci s pověřenými knihovnami v Ústeckém kraji je zvláště důležité zmínit. Osloveny byly všechny pověřené knihovny v tomto kraji, aby se jako subjekty aktivně zapojily do výzkumu pro praktickou část případové studie. Některé z nich se na základě vyplnění online formuláře výzkumu účastnily. Podnětem jejich účasti ve výzkumu bylo, že úzce spolupracují s krajskou knihovnou v rámci Ústeckého kraje. Jejich angažovanost ve výzkumu tak může být pro dosažení cíle práce podstatná, zejména pokud jde o doplnění určitých faktů a možnou komparaci s výsledky získanými prostřednictvím dalších použitých výzkumných metod. Navíc díky intenzivnímu sdílení zkušeností a osvědčených postupů mezi pověřenými knihovnami a Knihovnou Ústeckého kraje jsou kontinuálně předávány cenné informace a příklady dobré praxe. Tento způsob sdílení poznatků a spolupráce se projevil i v kontextu integrace uprchlíků z Ukrajiny.

Pro tento účel byl použit online formulář Google, který obsahoval stejné otázky jako ty, jež byly položeny během osobního rozhovoru s vedením Knihovny Ústeckého kraje (viz výše). Autorka práce si je vědoma, že použitím této výzkumné metody namísto osobního rozhovoru nebylo možné respondentům pokládat další průběžné otázky. Nicméně tato forma se ukázala jako přijatelnější varianta pro zkoumané subjekty.

Před vlastním sběrem dat bylo elektronickou poštou osloveno celkem sedm knihoven. Těchto sedm knihoven je Knihovnou Ústeckého kraje na základě smlouvy o přenesení výkonu regionálních funkcí pověřeno vykonávat regionální funkce v Ústeckém kraji, a to obsluhovaným knihovnám v rámci svých regionů. Dotazník vyplnili v období od 11. 3. do 11. 4. 2024 tři respondenti (tzn. tři pověřené knihovny). Výsledky poskytují reprezentativní vzorek, který je dostačující k pochopení kontextu podpory integrace uprchlíků z Ukrajiny v rámci Ústeckého kraje. Všechny oslovené knihovny se do šetření zapojily dobrovolně; dotazník obsahoval informace o účelu a využití poskytnutých dat, což zajišťuje dodržení etických standardů výzkumu. Jedna z pověřených knihoven nevyjádřila souhlas

² Regionální funkce jsou blíže vysvětleny v sedmé kapitole.

s identifikací svých odpovědí vůči konkrétní instituci, proto byla část údajů získaných výzkumem anonymizována. Vyhodnocení této metody je provedeno v kontextu ostatních výzkumných metod použitých v rámci studie a s důrazem na zachování logické struktury celého výzkumu.

6. Identita a funkce Knihovny Ústeckého kraje

Tato kapitola představuje úvodní rámec pro analytickou část a praktický výzkum diplomové práce, jejímž cílem je zhodnocení role veřejných knihoven v procesu integrace uprchlíků z Ukrajiny. Zatímco iniciativy Knihovny Ústeckého kraje v této oblasti budou zkoumány jako konkrétní příklad v rámci případové studie, jež bude detailněji prezentována v následujících kapitolách, je nezbytné porozumět fungování knihovny a kontextu, který ji formuje jako instituci. V kapitole bude představena funkce Knihovny Ústeckého kraje v regionu jako významné kulturní a vzdělávací instituce. Mezi těmito a dalšími klíčovými aspekty bude zkoumáno její místo a role v síti veřejných knihoven ČR a vysvětlena přeměna identity instituce prostřednictvím změny jejího názvu a užití varianty názvu v této případové studii.

6.1 Funkce Knihovny Ústeckého kraje

V České republice je etablována organizovaná síť knihoven, která si klade za cíl zajišťovat dostupnost a rozvoj veřejných knihovnických a informačních služeb po celé zemi, bez ohledu na velikost měst a obcí. Důležitým aspektem je udržení kvality a kontinuity poskytovaných služeb tak, aby odpovídaly potřebám uživatelů. Knihovna Ústeckého kraje, příspěvková organizace, je součástí této knihovnické sítě a dle platných legislativních norem plní funkci krajské knihovny v Ústeckém kraji (Knihovní zákon, 2021; Ministerstvo kultury ČR, 2019; Ústecký kraj, 2019). Zákon č. 257/2001 Sb. (Knihovní zákon, 2021) charakterizuje krajskou knihovnu a její funkce v několika oblastech, citovat lze například, že *„je knihovnou s univerzálním fondem, [...] je součástí systému knihoven vykonávající koordináční, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti, [...] plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji [...]“*. Úlohu krajské knihovny v systému regionálních funkcí knihoven blíže popisuje *Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území české republiky* (Ministerstvo kultury ČR, 2019).

Zřizovatelem Knihovny Ústeckého kraje je Ústecký kraj, sídlem knihovny je město Ústí nad Labem. Knihovna plní funkci veřejně přístupné univerzální knihovny, která prostřednictvím svých služeb přispívá k odbornému rozvoji a kultuře nejen v Ústí nad Labem, ale i v celém Ústeckém kraji (Knihovna Ústeckého kraje, 2023a). Podle zřizovací listiny (Ústecký kraj, 2023) je hlavním účelem Knihovny Ústeckého kraje *„plnit regionální funkce veřejné univerzální knihovny; být střediskem kulturních, vzdělávacích a informačních služeb v knihovnictví na úrovni Ústeckého kraje, v některých specifických úsecích činnosti i pro ČR“*.

Podle zákona (Knihovní zákon, 2001) plní Knihovna Ústeckého kraje i funkci městské knihovny pro statutární město Ústí nad Labem. V rámci regionálních funkcí pak knihovna nejen poskytuje metodickou podporu a koordinuje činnosti v rámci celého Ústeckého kraje, ale poskytuje služby a metodickou pomoc knihovnám regionu Ústí nad Labem (Knihovna Ústeckého kraje, 2023a).

V rámci Ústeckého kraje funguje efektivní spolupráce a komunikace mezi knihovnami, přičemž je třeba v tomto hledisku zdůraznit zejména spolupráci knihoven v oblasti plnění regionálních funkcí. Krajská knihovna vykonává regionální funkce sama pro již zmíněný region Ústí nad Labem, v ostatních regionech na základě Smlouvy o přenesení regionálních funkcí krajské knihovny na základní knihovnu (2020) pověřila výkonem regionálních funkcí sedm městských knihoven – Městskou knihovnu Děčín, Chomutovskou knihovnu, Knihovnu Karla Hynka Máchy v Litoměřicích, Městskou knihovnu Louny, Městskou knihovnu Most, Regionální knihovnu Teplice a Městskou knihovnu Žatec.

6.2 Změna názvu a vizuálního stylu knihovny

V rámci upřesnění některých údajů v diplomové práci je třeba poukázat na změnu v identifikaci zkoumané knihovny, která od 1. 1. 2023 používá název Knihovna Ústeckého kraje, příspěvková organizace (v práci je použita varianta Knihovna Ústeckého kraje), namísto názvu Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, užívaného do 31. 12. 2022. Jak je patrné, k této transformaci došlo během procesu psaní diplomové práce, výzkumu a sledu událostí souvisejících s tématem. V textu je primárně používán nový název „Knihovna Ústeckého kraje“, i když se hovoří o událostech, které proběhly před přejmenováním instituce (včetně uvedení knihovny jako autora fotografií). Toto rozhodnutí bylo učiněno s úmyslem zlepšit čitelnost a přehlednost textu. Nicméně, z důvodu zachování srozumitelnosti vůči dříve publikovaným dokumentům, zveřejněným údajům a materiálům, je v ojedinělých případech zachováno původní označení „Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem“ (Ústecký kraj, 2023). Setkat se s ním lze i v některých uvedených zdrojích a na grafických materiálech. Podle tiskové zprávy zveřejněné k této problematice Knihovnou Ústeckého kraje (Černecký, 2023b) došlo ještě před změnou názvu knihovny ke změně vizuální identity instituce. Nový vizuální styl by měly používat všechny příspěvkové organizace Ústeckého kraje. Knihovna Ústeckého kraje tak získala k užívání nové logo (Černecký, 2023a), což se může promítnout v některých grafických materiálech vizualizovaných v této práci a vyvolat kontrast mezi původním a aktuálním vizuálním vyjádřením instituce.

7. Knihovna Ústeckého kraje a její role v podpoře integrace uprchlíků z Ukrajiny

Kapitola představuje popis výsledků výzkumu a zaměřuje se na zásadní události a iniciativy spojené s konfliktem na Ukrajině a první kroky, jimiž se Knihovna Ústeckého kraje zapojila do podpory a pomoci uprchlíkům z Ukrajiny. Přináší přehled o postupu této podpory a ukazuje konkrétní příklady některých osvědčených praktik, které knihovna v rámci svých služeb využila. Zaměřuje se na různorodé aktivity knihovny, které mají za cíl podpořit integraci, jako jsou komunitní, kulturní a vzdělávací akce pro děti, rodiny s dětmi i dospělé, propojování komunit, jazykové a adaptační kurzy, budování fondu ukrajinské literatury a další. V neposlední řadě se podrobněji zabývá lidskými zdroji a jejich rolí v poskytování pomoci a služeb knihovny.

7.1 Zapojení knihovny do podpory uprchlíků z Ukrajiny

Zhodnocení daného tématu prostřednictvím rozhovoru a analýzy dokumentů a webových stránek se soustředilo na míru angažovanosti Knihovny Ústeckého kraje v podpoře uprchlíků z Ukrajiny. Bylo sledováno, jakým způsobem se do procesu integrace knihovna zapojila, jaké programy a služby poskytovala a jaká byla účinnost jejích iniciativ, i to, jakým způsobem knihovna reagovala na potřeby a výzvy spojené s příchodem uprchlíků do regionu.

Rozhovor s vedením Knihovny Ústeckého kraje jasně ukázal, že knihovna aktivně podporovala integraci uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti prostřednictvím řady iniciativ. Tuto skutečnost zaznamenala knihovna i ve svých zprávách o výsledcích rozboru činnosti za roky 2022 a 2023 (Knihovna Ústeckého kraje, 2023b; Knihovna Ústeckého kraje, 2024d). Prvním krokem, který Knihovna Ústeckého kraje (tehdy ještě Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem) podnikla, bylo navázání kontaktu se zřizovatelem, Ústeckým krajem, s cílem konzultovat možnosti a další postupy (Rozhovor, 2024). Současně knihovna na svém webovém portálu vyjádřila podporu Ukrajině a zřídila stránky obsahující informace a užitečné tipy spolu s odkazy na informační zdroje. Paralelně s tím byly vytvořeny informační letáky pro ukrajinské uprchlíky, které následně knihovna distribuovala i do Krajského asistenčního centra pomoci Ukrajině v Ústí nad Labem (Knihovna Ústeckého kraje, 2024c; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b). Dále byly vytvořeny webové stránky s obsahem v ukrajinštině, kde měli ukrajinští uprchlíci možnost nalézt potřebné informace a odkazy na informační zdroje (Knihovna Ústeckého kraje, 2024b; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b), stejně jako nabídku služeb, jako je přístup k internetu a Wi-Fi, možnost využití prostor knihovny jako herny pro děti a místa pro

setkávání. Knihovna také poskytovala další formy podpory a pomoci, zejména prostřednictvím informačního poradenství (Knihovna Ústeckého kraje, 2024a; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b).

KNIHOVNA POMÁHÁ

Informace pro občany Ukrajiny

V téměř každé obci nebo městě najdete veřejnou knihovnu.
Ptejte se místních, kde je knihovna, nebo hledejte tento nápis: **KNIHOVNA**.

Knihovna je volně přístupná, není třeba mít průkazku.
Knihovna poskytuje veřejnosti přístup k internetu.
Knihovna nabízí komukoliv k využití Wi-Fi připojení zdarma.
V knihovně jsou k dispozici počítače s internetovým připojením zdarma.
V knihovně si můžete nabit telefony, notebooky nebo tablety.
V knihovně jsou k dispozici toalety a pitná voda.
V knihovně je klid a je zde možnost si odpočinout.
V knihovně je dětské oddělení nebo koutek, tedy tu mohou relaxovat i vaše děti.
Knihovnik vám pomůže, poskytne další informace, vyhledá kontakty, propojí vás s dalšími institucemi, které potřebujete.
V knihovně si můžete domluvit setkání, prostory jsou zdarma.
V knihovně si můžete odložit věci.

Otevírací doba	Adresy
pondělí: 8.00–18.00	Winstona Churchilla 3
úterý: 8.00–18.00	400 01 Ústí nad Labem
středa: 8.00–18.00	
čtvrtek: 8.00–18.00	Velká Hradební 45, 49
pátek: 8.00–18.00	400 01 Ústí nad Labem

Kontakt
knihovna@svkul.cz
475 209 126, 475 220 811
www.svkul.cz

#WeStandWithUkraine

БІБЛІОТЕКА ДОПОМАГАЄ

Інформація для громадян України

Майже в кожному місті чи селі є громадська бібліотека.
Запитайте у місцевих жителів, де знаходиться бібліотека.
(Фон. [Кде є книгозна?]) або шукайте напис: **KNIHOVNA**

Вхід у бібліотеку вільний. Немає необхідності мати абонемент.
У бібліотеці є можливість виходу в інтернет.
У бібліотеці можна будь-кому безкоштовно використовувати WiFi.
У бібліотеці можна безкоштовно користуватися комп'ютерами з виходом в інтернет.
У бібліотеці можна заряджати телефони, планшети та ноутбуки.
У бібліотеці є питна вода та туалети.
У бібліотеці тихо і можна відпочити.
У бібліотеці є зона або куток для дітей, тож ваші діти можуть там також відпочити.
Працівник бібліотеки зможе вам допомогти: надати додаткову інформацію, знайти потрібні контакти, зв'язати вас з потрібними вам організаціями.
У бібліотеці ви можете домовитися про зустріч, доступ до бібліотеки є вільний.
Верхній одяг, сумки, портфель та рюкзаки можете залишити у гардеробі.

Графік роботи	адреси
Понеділок: 8.00–18.00	Winstona Churchilla 3
Вівторок: 8.00–18.00	400 01 Ústí nad Labem
Середа: 8.00–18.00	
Четвер: 8.00–18.00	Velká Hradební 45, 49
П'ятниця: 8.00–18.00	400 01 Ústí nad Labem

Контакти
knihovna@svkul.cz
475 209 126, 475 220 811
www.svkul.cz

#WeStandWithUkraine

Obr. 1 – Plakát Knihovna pomáhá. Foto Knihovna Ústeckého kraje

S Ústeckým krajem byla konzultována a schválena také možnost ubytovat v inspekčních pokojích knihovny od 6. 3. 2022 (Linhartová, 2022; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b) po dobu jednoho roku dvě ukrajinské rodiny – dvě ženy se synem jedné z nich, jejich psa a kočku. Zaměstnanci knihovny se zapojili do sbírky na podporu nejen těchto uprchlíků a „nejen že přispěli finančně, ale přinesli i nějaké oblečení, jídlo a věci, které byly potřeba“ (Rozhovor, 2024). Zapojili se i do organizovaných sbírek pro uprchlíky (Linhartová, 2023; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b), zejména poté, kdy se knihovna spojila s Krajským asistenčním centrem pomoci Ukrajině, zajišťovala možnost komunikace v ruštině a nabídla pomoc prostřednictvím služeb knihovny. Pro ubytované Ukrajinky, které se zpočátku angažovaly v knihovně jako dobrovolnice, byla po dohodě se zřizovatelem a úřadem práce vytvořena pracovní místa: „Bylo to výhodné v tom, že někteří naši zaměstnanci mluvili rusky, takže tam nebyla žádná jazyková bariéra a tyto ženy nám pomáhaly dál s tvorbou a s péčí o ty komunity.“ Díky této spolupráci se v prostředí knihovny rozšiřovala ukrajinská komunita, pro niž byly

připravovány kulturní a vzdělávací akce, zejména výuka češtiny, ale i další podpora, mimo jiné v kooperaci s úřadem práce (Rozhovor, 2024). Konkrétní přehled některých aktivit bude detailněji popsán v dalších kapitolách podle tematických hledisek.

Diskuse v průběhu rozhovoru s vedením Knihovny Ústeckého kraje se zaměřila i na výzvy a překážky, jimž musela knihovna při poskytování pomoci uprchlíkům čelit. V tomto případě byly identifikovány dvě hlavní oblasti. První diskutovanou oblastí byla proměna povědomí o situaci uprchlíků v průběhu času. Zpočátku konfliktu nebyla ve společnosti výrazná nevraživost vůči uprchlíkům, nicméně s postupem času se toto povědomí změnilo a začala převládat nedostatečná empatie a porozumění pro ztráty a traumata, s nimiž se uprchlíci potýkají. Zatím však nebyla zaznamenána výraznější kritika nebo odpor specificky vůči Knihovně Ústeckého kraje za poskytovanou podporu uprchlíkům. Setkala se ovšem s tím, že pro některé jednotlivce představoval problém vyvěšení vlajky na podporu Ukrajiny. Navzdory možné nevraživosti se mnoho zaměstnanců zapojilo do pomoci ukrajinským uprchlíkům nejen v rámci svých pracovních povinností v knihovně, ale také ve svém volném čase jako dobrovolníci.

Druhou zmiňovanou oblastí jsou rychlost a flexibilita knihoven. Knihovny, včetně Knihovny Ústeckého kraje, rychle na situaci reagovaly a spolupracovaly napříč Českou republikou na pomoci uprchlíkům. Tato spolupráce zahrnovala vytváření programů, sdílení zkušeností a materiálů pro práci s ukrajinskou menšinou s ohledem na složitou situaci, v níž se tito lidé nacházeli: „*Ale co můžu říct, tak co si myslím, že je velmi důležité, tak ta rychlost, ta flexibilita a pomoc knihoven byla jedna z nejrychlejších vůbec v České republice. Knihovny, nebo spíš celá ta síť těch knihoven se spojila, vytvořily spoustu zajímavých edukačních programů, které pořádala vlastně Knihovna Jiřího Mahena v Brně, naše knihovna ještě pod názvem Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem a SKIP a SDRUK, vznikaly i komunity knihovníků a online sdílení si příkladů dobré praxe, jak pomáhat, s čím pomáhat, jak shánět ubytování, různé sbírky pro ukrajinské děti, takže tady v tom si myslím, že opravdu knihovny byly tím nejrychlejším prostředkem.*“ (Rozhovor, 2024).

Účinnost iniciativ knihovny v oblasti integrace ukrajinských uprchlíků do české společnosti je vedením Knihovny Ústeckého kraje hodnocena jako pozitivní. Jako úspěch zmiňuje opět rychlost a flexibilitu sítě knihoven, v níž je zapojena i Knihovna Ústeckého kraje. Dále to je zejména pozitivní přístup zaměstnanců, kteří projeví ochotu pomoci, překonání jazykové bariéry a získání finančních prostředků na realizaci programů pro děti uprchlíků. Podle vedení knihovny byla organizace adaptačních a jazykových kurzů pro děti zároveň jednou

z problematických oblastí, neboť se z finančních a kapacitních důvodů nepodařilo uspokojit všechny zájemce, ačkoli byly získány finanční prostředky na jejich realizaci. Neočekával se totiž tak výrazný zájem o tyto kurzy. Nedostatek schopnosti vyhovět všem zájemcům je vnímán knihovnou jako selhání (Rozhovor, 2024).

7.1.1 Komparace s dalšími knihovnami v Ústeckém kraji

V této podkapitole bude provedena srovnávací analýza týkající se zapojení knihoven do podpory uprchlíků z Ukrajiny v Ústeckém kraji. Tato analýza je důležitá pro lepší pochopení kontextu, zejména v rámci úzké spolupráce Knihovny Ústeckého kraje s dalšími knihovnami v regionu. Data pro analýzu byla získána prostřednictvím formuláře Google, a to v období od 11. 3. do 11. 4. 2024. Do sběru dat se zapojily tři pověřené knihovny: Městská knihovna Louny, Městská knihovna Most a Pověřená knihovna 3³. Získané informace umožní porovnat přístupy těchto tří pověřených knihoven v oblasti podpory uprchlíků z Ukrajiny s aktivitami Knihovny Ústeckého kraje.

V rámci rozmanitosti přístupů k integraci uprchlíků z Ukrajiny lze pozorovat synergie a rozdíly mezi čtyřmi knihovnami v Ústeckém kraji. Všechny tyto knihovny se do podpory integrace uprchlíků z Ukrajiny zapojily ihned od samého začátku uprchlické krize. Spolupracovaly zejména se svými zřizovateli, s místními i externími organizacemi a dobrovolníky, poskytovaly prostor pro setkávání, jazykové kurzy a informační služby. Přestože se zájem o aktivity knihoven postupem času snižoval, jejich úsilí bylo hodnoceno pozitivně, a to zejména díky vytváření komunitních prostor a podpoře jazykového vzdělávání.

Knihovna Ústeckého kraje se vyznačuje komplexním přístupem, který zahrnuje širokou škálu aktivit od informačních kampaní až po praktickou pomoc. Tento přístup umožnil knihovně účinně reagovat na mnohostranné potřeby uprchlíků a poskytnout jim podporu na různých úrovních, od základních informací až po materiální pomoc.

Na druhou stranu Městská knihovna Louny a Městská knihovna Most se zaměřily převážně na poskytování základních knihovnických a informačních služeb a jazykovou výuku. V případě Městské knihovny Louny byl větší důraz kladen na práci s dětmi a dětskými skupinami. Městská knihovna Most se vedle výuky češtiny zaměřila na úpravu svého informačního systému. Role těchto knihoven spočívala zejména v poskytování prostoru pro setkávání, výuku

³ Knihovna si přála údaje anonymizovat.

jazyka a přístup k informacím, což jsou klíčové prvky pro integraci do nového společenského prostředí. Tyto knihovny sice popsaly méně rozsáhlé iniciativy než Knihovna Ústeckého kraje, avšak jejich úloha v poskytování základních služeb a podpory pro uprchlíky je stejně důležitá. Nicméně na to odkazuje i vyjádření Městské knihovny Louny, která hodnotí vlastní aktivity v této oblasti *„celkově úspěšně, knihovna prokázala, že stojí na demokratických principech, dokáže okamžitě řešit krizové situace v rámci infrastruktury státu, pracuje pro konkrétní komunitu“*.

Pověřená knihovna 3 se soustředila především na poskytování praktického zázemí a základních služeb, jako je přístup k internetu, rozšiřování knihovního fondu a organizace kurzů jazyka. Podle vyjádření knihovny *„aktivity nevyžadovaly významné náklady navíc. Poskytli jsme naše prostory, výuku zajistili dobrovolníci“*. Tento přístup, podobný jako u Městské knihovny Louny a Městské knihovny Most, zdůrazňuje důležitost základních knihovnických a informačních služeb při procesu integrace uprchlíků. Do budoucna je podle Pověřené knihovny 3 zásadní *„přítomnost kompetentních učících knihovníků ve větších knihovnách a také důležitost spolupráce mezi institucemi. Díky tomu dokážou knihovny neuvěřitelné věci, a to nejen plánovaně, ale také velmi flexibilně.“*

7.2 Lidské zdroje

Tato podkapitola analyzuje problematiku lidských zdrojů v kontextu účasti zaměstnanců knihovny a dalších osob, včetně dobrovolníků, brigádníků a krátkodobě zaměstnaných uprchlíků, v rámci činností knihovny v oblasti práce s uprchlíky. Současně se prostřednictvím rozhovoru s vedením Knihovny Ústeckého kraje a analýzy dokumentů a webových stránek věnuje průzkumu, zda byli zaměstnanci v této sféře podrobeni nějaké formě školení.

V odpovědi na otázky se v oblasti lidských zdrojů objevuje informace, že dvě ženy ubytované se souhlasem zřizovatele Knihovny Ústeckého kraje v jejích inspekčních pokojích, identifikované samy jako uprchlice, se aktivně zapojily do procesu integrace dalších ukrajinských uprchlíků. Nejprve spolupracovaly jako dobrovolnice, později byly v kooperaci s úřadem práce v knihovně krátkodobě zaměstnány. Zdůrazněn je přínos této spolupráce i pro ně samotné v tom smyslu, že jim získané zkušenosti s činnostmi v knihovně mohly poskytnout dovednosti nezbytné k nalezení zaměstnání v České republice v jejich oboru. V jednom případě bylo potvrzeno, že tato zkušenost vedla k úspěšnému nalezení zaměstnání: *„Jedna z těch ukrajinských žen, která tu byla jako jedna u nás z prvních, tak tady pracuje ve speciální škole s ukrajinskou komunitou.“* (Rozhovor, 2024). Z dalších zdrojů lze vyčíst, že od začátku

uprchlické krize do 31. 3. 2023 získalo v Knihovně Ústeckého kraje krátkodobé zaměstnání šest ukrajinských uprchlíků. Knihovna také byla součinná s úřadem práce na získání dotace na jejich zaměstnávání (Linhartová, 2023). Blíže o problematice zaměstnávání ukrajinských uprchlíků v Knihovně Ústeckého kraje a jejich pomoci ostatním běžencům pojednává článek v odborném knihovnickém časopisu Čtenář (Černecký, 2022d) a krátká stat' v publikaci *Dobroděni* (Poživil, 2023).

Obr. 2 – Lektorky z Ukrajiny s dětskou skupinou. Foto Knihovna Ústeckého kraje

V další části se rozhovor zaměřil na lidské zdroje a jejich účast na lektorování jazykových kurzů v knihovně, které byly realizovány ve spolupráci s Poradnou pro integraci. Mezi lektory patřili především zaměstnanci, ale také jejich rodinní příslušníci a učitelé z různých škol (zejména důchodového věku), včetně některých dobrovolníků (Rozhovor, 2024; Poživil, 2023). Odpověď navazuje dalším dotazem, který odhaluje, kde zaměstnanci knihovny získali své zkušenosti s prací s uprchlíky a výukou češtiny. Všichni zaměstnanci absolvovali školení v rámci několikahodinového kurzu (Rozhovor, 2024), který vedla středoškolská pedagožka Eva Krovová se zkušenostmi v oblasti výuky češtiny cizincům. Přednáška byla zaměřena nejen na to, jak učit češtinu cizince a jak pracovat s ukrajinskou menšinou, ale představeny byly i vhodné dokumenty, webové stránky a portály pro výuku i podpůrné a metodické materiály pro lektory (Krovová, 2022). Zaměstnanci se též společně s brigádníky a ukrajinskými lektory podíleli na organizaci a realizaci adaptačních a jazykových kurzů pro ukrajinské děti, připravovali pro ně programy a aktivně se na nich podíleli (Rozhovor, 2024).

7.2.1 Komparace s dalšími knihovnami v Ústeckém kraji

Všechny zkoumané knihovny projevily značnou aktivitu v oblasti rozvoje lidských zdrojů s cílem podpořit integraci uprchlíků do české společnosti. Podobnosti mezi knihovnami spočívaly v jejich snaze využívat jak zaměstnance, tak dobrovolníky a externí zdroje k poskytování podpory uprchlíkům. Všechny instituce také poskytovaly školení zaměstnancům, přičemž tato školení se často zaměřovala na výuku češtiny pro cizince, dále na komunikaci a právní aspekty ve spojitosti s prací s uprchlíky. Nicméně rozdíly mezi knihovnami byly patrné v prioritách a specifických aktivitách, kterým věnovaly nejvíce pozornosti. Například Knihovna Ústeckého kraje se zaměřila na zapojení samotných uprchlíků do spolupráce s knihovnou, což výrazně přispělo k integraci dalších uprchlíků. Také připravila pro vlastní zaměstnance školení v oblasti komunikace a výuky češtiny.

Městská knihovna Louny se soustředila na vzdělávání zaměstnanců prostřednictvím kurzů cílených na komunikaci a praktickou pomoc z oblasti legislativy. Městská knihovna Most a Pověřená knihovna 3 se zaměřily na školení zaměstnanců v oblasti výuky češtiny pro cizince. Možné rozdíly odráží různé potřeby a možnosti jednotlivých knihoven v regionu a ukazují širokou škálu přístupů v oblasti lidských zdrojů k podpoře integrace uprchlíků.

7.3 Knihovnické a informační služby

Zhodnocení daného tématu vychází i v tomto případě z rozhovorů a analýzy dokumentů a webových stránek. Před bližším zkoumáním aktivit a programů určených pro dětské uprchlíky, dospělé a rodiny se tato část snaží naznačit, jaké základní knihovnické a informační služby knihovna poskytovala. Některé z těchto služeb úzce souvisí s nabízenými programy. Nicméně pro účely této práce bylo stanoveno, že většina aktivit, které vyžadují přímou interakci s lektorem, byla systematicky začleněna do programové nabídky a popsána v jiné části práce.

V souvislosti se zkoumanou oblastí se odpovědi v rozhovoru zaměřují na některé základní služby, které jsou relevantní v daném kontextu. Zahrnují možnost registrace pro každého uprchlíka, přístup k internetu a metodickou podporu při registraci na úřadu práce, poskytnutí relevantní literatury, tiskové služby, možnost výpůjček a aktivní účast v komunitě knihovny, včetně účasti na kulturních a vzdělávacích akcích. Dále se odpověď soustředila na literaturu, čtenářství a akvizici. Bylo zmíněno, že knihovna byla kontaktována skrze fond manželů Kellnerových, který se rozhodl poskytnout několik knih a dalších materiálů určených zejména k podpoře výuky češtiny. Těmito dokumenty byly omalovánky, hry, jazykové příručky a metodické materiály. Fond knihovny byl rozšířen nejen o literaturu podporující výuku

češtiny, ale z Ukrajiny byly některé knihy dovezené, „*přímo ukrajinské pohádky, tak aby se děti zpátky vrátily ke svému jazyku*“ (Rozhovor, 2024). Mezi tituly, které byly do knihoven v Ústeckém kraji importovány z Ukrajiny, je i v ukrajinštině psaná kniha Martina Sodomky *Jak postavit auto*. Celkem byl ve spolupráci Knihovny Ústeckého kraje a Městské knihovny Louny zprostředkován nákup 191 kusů této knihy pro šest knihoven v Ústeckém kraji (Kučerová, 2022).

Zmínka o opatření zahrnujícím zavedení bezplatných registrací pro ukrajinské uprchlíky je v poskytování přístupu k službám knihovny považována za klíčovou: „*To si myslím, že bylo zcela zásadní – otevřenost té knihovny.*“ Schválení těchto registrací proběhlo po konzultaci se zřizovatelem Knihovny Ústeckého kraje, který udělil svůj souhlas. Dále je odkazováno na konkrétní situace, které mohou uprchlíci v cizí zemi řešit, a na způsoby, jak může knihovna pomoci: „*Takže určitě spojení přes internet s domovem, bezplatné využití služeb knihovny, včetně výpůjček, včetně tisku, včetně využití prostor, dobití si mobilního zařízení, jenom to setkání a popovídání si, porada a podání informace k cestování a ke spojům autobusem, informaci o tom, jak to tady v Čechách chodí, kde se co nachází. Takže to jsou takové ty informační služby. Rozšířili jsme ten fond i o ukrajinskou literaturu, které jsme tolik neměli.*“ (Rozhovor, 2024).

7.3.1 Komparace s dalšími knihovnami v Ústeckém kraji

Průzkum knihovnických a informačních služeb v Ústeckém kraji prostřednictvím komparace mezi krajskou knihovnou a třemi pověřenými knihovnami poskytuje pohled na jejich postupy a přístupy k podpoře integrace uprchlíků do české společnosti. Každá z těchto knihoven projevuje snahu usnadnit uprchlíkům přístup k relevantním informacím a službám. Například Knihovna Ústeckého kraje zavedla zpočátku jako krok k otevřenosti knihovny a zajištění přístupu k informacím bezplatné registrace pro uprchlíky. Dále se zaměřila na poskytování literatury nejen v českém jazyce, ale i v ukrajinštině, zejména v oblasti dětské literatury, aby se děti uprchlíků měly možnost věnovat vedle výuky češtiny i rozvoji svého mateřského jazyka.

Městská knihovna Louny se soustředila především na informační služby a rozšíření knihovního fondu o literaturu v ukrajinském jazyce. Implementovala dvojazyčné označení v prostoru knihovny a nabídla finanční úlevy pro uprchlíky, aby podpořila svou přístupnost. Městská knihovna Most se rozhodla vytvořit navigační systém v ukrajinštině, aby usnadnila orientaci v prostorách knihovny, a angažovala se v nákupu ukrajinské literatury. Pověřená knihovna 3 se také zaměřila na rozšíření svého knihovního fondu o literaturu v ukrajinském jazyce, zejména dětskou literaturu. Vyhlásila sbírku knih v ukrajinštině a vyhodnotila ji jako úspěšný krok,

neboť knihy „udělaly v počátcích konfliktu a ve stresující situaci radost zejména dětem v ubytovnách ve městě“. Všechny tyto zkoumané instituce sdílejí společnou snahu o poskytování podpory a integrace uprchlíků pomocí knihovnických a informačních služeb.

7.4 Kulturní a vzdělávací aktivity pro ukrajinské uprchlíky

Výsledky výzkumu ohledně kulturních a vzdělávacích aktivit pro ukrajinské uprchlíky byly vyvozeny především z analýzy dokumentů a webových stránek. Ostatní relevantní informace pro tuto část studie byly získány prostřednictvím osobního rozhovoru s vedením Knihovny Ústeckého kraje. Snahou bylo systematicky strukturovat výsledky tak, aby bylo zřejmé, které aktivity byly zaměřeny na dospělé a které na děti či rodiny s dětmi. Některé z těchto aktivit byly koncipovány pro obě cílové skupiny současně.

7.4.1 Aktivity pro dospělé

V průběhu rozhovoru byl zdůrazněn zejména význam jazykových kurzů pro danou cílovou skupinu, které byly realizovány ve spolupráci s Poradnou pro integraci (Rozhovor, 2024). Před zahájením těchto certifikovaných kurzů knihovna organizovala neformální kurzy češtiny, které vedli zaměstnanci knihovny. Celkem bylo formou neformálních kurzů v roce 2022 odučeno 598 lekcí pro 5 101 účastníků (Knihovna Ústeckého kraje, 2023b).

Certifikované kurzy češtiny pro uprchlíky z Ukrajiny jsou v Knihovně Ústeckého kraje kontinuálně pořádány od zahájení spolupráce s Poradnou pro integraci v roce 2022 až do současnosti. Lektory kurzů jsou i zaměstnanci knihovny. Během prvního roku výuky bylo absolvováno celkem 240 lekcí v rámci 13 profesionálních kurzů češtiny pro cizince, kterých se zúčastnilo 296 účastníků. (Knihovna Ústeckého kraje, 2023b). Obsah kurzů se původně zaměřoval na základy českého jazyka, později se účastníci začali připravovat na zkoušky z češtiny v úrovni A2 a B1. Pro účastníky jsou tyto kurzy zdarma. Kromě zaměstnanců knihovny jsou lektory jejich rodinní příslušníci a pedagogové z různých škol (Rozhovor, 2024).

Obr. 8 – Absolventi jazykového kurzu češtiny pro Ukrajince v Knihovně Ústeckého kraje.

Foto Radka Havlicová

V rozhovoru pro časopis Čtenář sdíleli své zkušenosti s certifikovanými kurzy pro uprchlíky z Ukrajiny, které se konaly v Knihovně Ústeckého kraje, účastníci kurzu Jana Korzhyna a Roman Botman. Jana Korzhyna, učitelka matematiky a informatiky, která přicestovala do České republiky v srpnu 2022, popsala, že díky absolvování kurzů v Knihovně Ústeckého kraje získala nejen větší sebedůvěru, ale také schopnost efektivnější komunikace jak s lidmi, tak s institucemi v Česku. Lépe rozumí textům a umí se i lépe vyjadřovat, což jí usnadnilo adaptaci na nové prostředí. Navzdory pozitivním zkušenostem by však v českých knihovnách uvítala větší počet setkání a aktivit, jež by podporovaly studium českého jazyka a kultury. Roman Botman, specialista na teplárenství a energetiku, se do Česka dostal v červenci 2022. Účast v kurzu, který probíhal v pozitivní atmosféře, posílila jeho schopnost komunikovat v češtině. Poznal blíže českou kulturu a dostal příležitost osobně růst. Knihovnu Ústeckého kraje charakterizoval jako místo, které usnadňuje integraci do nové společnosti (Prokeš Wittichová, 2023b).

Výuka češtiny pokračovala v Knihovně Ústeckého kraje i v roce 2023, formální i neformální formou. Odučeno bylo celkem 287 lekcí pro 1 666 účastníků. Vedle běžné formy výuky češtiny prostřednictvím profesionálních kurzů, opět ve spolupráci s Poradnou pro integraci, vznikl i konverzační čtenářský klub. Záměrem tohoto čtenářského klubu je seznamovat jeho účastníky s českou klasickou a moderní beletrií. Jeho vznik iniciovali sami zaměstnanci knihovny (Knihovna Ústeckého kraje, 2024d).

V průběhu rozhovoru bylo reflektováno subjektivní vyjádření zájmu či potenciálního nezájmu uprchlíků z Ukrajiny o nabízené aktivity v knihovně. Odezva ze strany uprchlíků byla hodnocena až na výjimky pozitivně: *„Co se týká potom té dlouhodobější spolupráce, tak vlastně všichni ti lidé, kteří nás navštěvovali, tak dodnes tu žijí. Všichni už dnes mají práci a vlastně tu knihovnu stále využívají. Prostě ta knihovna byla prvním záchytným bodem při tom příjezdu k nám a dodneška vědí, že tím záchytným bodem pro ně je. [...] Takže když bych to tak pojala, tak ti dospělí si toho váží, u těch dětí je to trochu jiné, myslím teď u teenagerů.“* (Rozhovor, 2024).

Na jazykové kurzy navazovaly i další akce, především setkávání mezi českou a ukrajinskou komunitou, kde se obě strany vzájemně seznamovaly s kulturními zvyklostmi a tradicemi (Rozhovor, 2024). V prostoru kavárny v knihovně proběhl například Česko-ukrajinský večer, kterého se účastnilo 198 lidí (Linhartová, 2023).

Poradna pro integraci v knihovně organizovala i Dámský klub. Mezi dalšími aktivitami, které knihovna uprchlíkům nabízela, byla možnost využít dílny (ženy především využívaly šicí stroje) a polytechnické dílny v knihovně (Linhartová, 2023), ale i prostory pro kreativní a hudební vyžití: *„Myslím, že jsme vlastně umožnili se zúčastňovat rukodělných aktivit, kdy se propojily vlastně české i ukrajinské ženy. Určitě tady vznikaly významné projekty výtvarné i hudební.“* (Rozhovor, 2024). Ve spolupráci s Diakonií ČEC se v knihovně pořádala konverzační setkání pro cizince zaměřená na výuku češtiny (Linhartová, 2023; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b).

7.4.2 Aktivity pro děti a rodiny

Mezi zásadní aktivity, které Knihovna Ústeckého kraje pořádala pro děti, patřily letní adaptační a jazykové kurzy ve formě příměstských táborů. V souvislosti s těmito kurzy knihovna podala žádost o grant Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT ČR – Šablony): *„Vyloženě to byl projekt daný pro ukrajinské děti. [...] Peníze na ty adaptační pobyty nečerpala jenom naše knihovna, ale mám pocit, že se podle nás inspirovaly ještě i další knihovny.“* (Rozhovor, 2024). Kurzy byly určeny pro děti od 3 do 18 let a probíhaly od 11. 7. 2022 do 26. 8. 2022, každý všední den mezi 8.30–12.30 (Knihovna Ústeckého kraje, 2023b; Černecký, 2022a). Po vyhlášení kurzů se knihovna dočkala velkého zájmu, kterému však kvůli omezeným finančním a kapacitním možnostem nedokázala zcela vyhovět: *„[Návštěvnost] byla tak vysoká, že jsme ji vlastně nestačili ani uspokojit. Vlastně všechny ty kurzy byly ne naplněné, ale občas přeplněné. [...] Každý den tady bylo mezi 80 až 100 dětmi v pěti kurzech. Takže to si myslím, že bylo až nad naše síly. Naopak si ale myslím, že ten*

program byl pro ně atraktivní, zajímavý, že děti opravdu něco poznaly.“ (Rozhovor, 2024). Kapacita kurzů byla podle ředitelky Jany Linhartové naplněna během dvou dnů (Černecký, 2022a). Záměrem a primárním „cílem samotných aktivit bylo seznámit děti s prostředím, ve kterém nyní žijí (městem, jeho okolím a regionem), kulturními odlišnostmi, realizovat smysluplný volnočasový program pro děti, aby se snížil psychologický dopad nuceného přesunu z rodné země, a také v neposlední řadě zvýšení jejich jazykových dovedností v českém jazyce, aby měly ve školním roce 2022/2023 co možná nejjednodušší nástup do MŠ, ZŠ a v některých případech i SŠ“ (Knihovna Ústeckého kraje, 2023b, s. 98). Přesnou statistiku kurzů rozdělenou podle jednotlivých oblastí a věkových skupin lze čerpat ve zprávě o výsledcích rozboru odborné činnosti knihovny za rok 2022 (Knihovna Ústeckého kraje, 2023b).

Obr. 3 – Plakát informující o adaptačních a jazykových kurzech (jazykové mutace). Foto Knihovna Ústeckého kraje

Program adaptačních a jazykových kurzů byl vytvářen pro pět skupin dětí různých věkových kategorií. Jeho cílem byla podpora adaptace dětí na nové prostředí a rozvoj česko-ukrajinské komunikace. Aktivity se odehrávaly jak v prostorách knihovny, tak venku. Z venkovních aktivit se poznávalo zejména okolí Ústí nad Labem, a to prostřednictvím pěších túr, případně se využívala Doprava Ústeckého kraje. Tyto kratší výlety souvisely i s letní soutěží Tajemná místa (Knihovna Ústeckého kraje, 2023b), kterou knihovna vyhlásila pro své uživatele (Poživil, 2022) a jejímž smyslem bylo poznat historická místa a památky v Ústí nad Labem a jeho blízkém okolí: „[Děti] měly možnost se podívat do našeho kostela se šikmou věží, měly možnost poznat areál Větruše a dojet na ni lanovkou. Měly možnost se účastnit i soutěže Muzea města Ústí nad Labem. Takže jsme vyhledávali všechno to, co možná ani české děti z Ústecka v době

prázdnin nezažily. [...] To nás vyprovokovalo k tomu, že jsme další rok ty příměstské tábory udělali i pro naše děti vzájemně s ukrajinskými.“ V průběhu dvou měsíců byly naplánovány také čtyři celodenní výlety po Ústeckém kraji, ty byly inspirovány knihou *Falco a já* (více o knize v podkapitole 7.6) (Rozhovor, 2024; Nadace OSF, 2023a; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b).

Obr. 4 – Adaptační a jazykové kurzy.
Foto Knihovna Ústeckého kraje

Obr. 5 – Adaptační a jazykové kurzy.
Foto Knihovna Ústeckého kraje

Kurzy lektorovali zaměstnanci, brigádníci (většinou studenti) a kvůli odbourání jazykové bariéry i zástupci z řad ukrajinských uprchlíků. Každou skupinu pak vedl minimálně jeden český a jeden ukrajinský lektor. Projekt byl zakončen společnou akcí u jezera Milada v Chabařovicích, jeho výstupem byla i fotografická e-kniha *Léto s knihovnou* (více o e-knize v podkapitole 7.6) (Rozhovor, 2024; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b). Další informace o letních adaptačních a jazykových kurzech pro ukrajinské děti lze čerpat z tiskových zpráv a médií (Černecký, 2022a; Černecký, 2022b; Černecký, 2022c; Pelikán, 2022).

Obr. 6 – Plakát k zakončení adaptačních a jazykových kurzů. Foto Knihovna Ústeckého kraje

Souběžně s letními adaptačními a jazykovými kurzy „*probíhala ještě pravidelná volnočasová setkání pro ukrajinské děti. Pro děti předškolního věku byla v prostorách kavárny připravena herna, venkovní prostory kavárny posloužily jako dětské hřiště s pískovištěm.*“ (Knihovna Ústeckého kraje, 2023b). Po ukončení kurzů vznikla potřeba zřídit adaptační skupinu pro malé děti, které nebyly přijaty do mateřských škol. Tuto skupinu v knihovně vedly až do prosince kvalifikované učitelky, které působily ve školkách na Ukrajině. V rámci této skupiny nebyla vyučována čeština (Rozhovor, 2024). Při knihovně fungoval také Dětský klub, který byl organizován ve spolupráci s Poradnou pro integraci. Po celou dobu letních prázdnin v roce 2022 bylo zajištěno Komunitní centrum pro Ukrajince v prostorách knihovny kavárny (Linhartová, 2023) a dětské oddělení knihovny připravilo na 5. září 2022 dvojjazyčný pořad s písničkami a divadlem, který měl ukrajinským dětem pomoci s češtinou a přiblížit ukrajinskou kulturu (Vízková, 2022). V roce 2023 připravili dobrovolníci, kteří působí v Knihovně Ústeckého kraje, akci Barvy dětství – dětský den pro děti z Ukrajiny (Knihovna Ústeckého kraje, 2024d).

7.4.3 Pohled z druhé strany

V oblasti kulturních a vzdělávacích aktivit byla provedena také analýza prostřednictvím výzkumné metody, která se zaměřila na sběr dat pomocí tištěných a online formulářů. Tato metoda přináší pohled z druhé strany, to znamená z hlediska samotných uprchlíků z Ukrajiny. Ti buď spolupracovali s knihovnou a podíleli se na integračních a adaptačních aktivitách, nebo využili možnost účastnit se kurzů češtiny v prostorách knihovny.

7.4.3.1 Krátkodobě zaměstnaní uprchlíci v Knihovně Ústeckého kraje

Pro účely získání výsledků výzkumu v dané oblasti byl zvolen online formulář obsahující jedenáct otevřených otázek. Tento formulář byl aktivní pro zaznamenání odpovědí v časovém rozmezí od 12. 5. 2023 do 12. 3. 2024. Přestože bylo opakovaně kontaktováno pět uprchlíků z Ukrajiny, formulář vyplnil pouze jeden respondent. Vysvětlení nízké účasti respondentů může být spojeno s několika faktory. Jedním z těchto faktorů může být skutečnost, že oslovení uprchlíci, kteří byli v Knihovně Ústeckého kraje krátkodobě zaměstnaní a již zde nepracují, se mohou nacházet již mimo území České republiky a/nebo mohou mít změněné kontaktní údaje. Dalším faktorem ovlivňujícím neochotu respondentů vyplnit formulář, přestože byl dvojjazyčný, může být rozsah otázek, které museli zodpovědět. Dalšími možnými faktory mohou být řešení jiných problémů a aktuálních situací, psychologické aspekty, nedůvěra k průzkumu pomocí dotazníků a další proměnné. Při interpretaci nízké účasti respondentů je

nutné tyto aspekty vzít v úvahu a brát je v potaz jako důležitou součást kontextu pro výsledky výzkumu.

Vzhledem k tomu, že tato část výzkumu získala odpovědi pouze od jediného respondenta, je následný přehled výsledků založen pouze na jednom subjektivním pohledu a má charakter spíše osobní výpovědi než objektivního výsledku výzkumu. Respondent navíc poskytl odpovědi nejen prostřednictvím formuláře v podobě krátkých odpovědí, ale částečně odeslal elektronickou poštou ve formě souvislého textu, který se však nevztahoval přímo k jednotlivým otázkám.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že respondent se dozvěděl o možnosti spolupráce s knihovnou od svých známých a následně s ní spolupracoval po dobu tří měsíců. Bohužel, vzhledem k zvolené metodě výzkumu nebylo možné pro další kontext dotazováním zjistit více informací o tom, z jakého jazykového a kulturního prostředí tito respondenti známí pochází. Během spolupráce s knihovnou se respondent aktivně zapojil do různých aktivit, jako je plánování výuky, organizační záležitosti a lektorská práce, včetně překládání do/z ukrajinštiny. Ačkoliv hlavní iniciativy v plánování aktivit vedli pracovníci knihovny, respondent zdůraznil snahu knihovny vytvořit prostředí, které podporuje rozvoj dětského potenciálu a zároveň přispívá k navazování nových přátelství a komunikačním dovednostem.

Obr. 7 – Jedna z aktivit pro děti z Ukrajiny. Foto Knihovna Ústeckého kraje

Pokud jde o jazykovou bariéru, respondent nepocíťoval v komunikaci žádné potíže, neboť ovládá i český jazyk. Na druhou stranu vnímal znalost svého rodného jazyka jako výhodu při

komunikaci s ukrajinskými uprchlíky. Dokázal ji využít nejen z hlediska jazykových dovedností, ale také při komunikaci s ohledem na kulturní povědomí o ukrajinské mentalitě, což mu umožnilo rychleji pochopit souvislosti.

Na otázku, zda mu spolupráce s knihovnou pomohla s jeho vlastní integrací, odpověděl tím, že spíše získal možnost porovnat a pochopit, jak mohou dva různé národy spolupracovat. Své profesní dovednosti a zkušenosti využil pouze částečně, protože, jak zdůraznil, není profesně učitel, ale jeho vzdělání mu umožnilo vytvořit aktivity, které tematicky navazovaly na jeho odborné znalosti v oblasti životního prostředí a přírody.

Jako pozitivní hodnotí zajímavou zkušenost v komunikaci, spolupráci a seznámení se s novými lidmi. Svou spolupráci s Knihovnou Ústeckého kraje na adaptaci ukrajinských dětí do české společnosti vnímá jako vzájemně obohacující proces. Zvláště oceňuje schopnost knihovny vytvořit prostředí, kde se děti cítily bezpečně a vítány. Negativní zkušenost se podle respondentova vyjádření objevila pouze na začátku jeho spolupráce, a to v souvislosti s organizací celého programu, což se v průběhu času ustálilo. Respondent je s Knihovnou Ústeckého kraje stále v kontaktu (kde dni 15. 5. 2023). Tato informace může být jedním z důvodů ochoty respondenta reagovat na výzvu účastnit se výzkumu.

Analýza odpovědí naznačuje, že pro některé zapojené uprchlíky může spolupráce s knihovnou při podpoře integrace vlastních krajanů představovat zajímavou zkušenost. Jedním z aspektů této zkušenosti může být pochopení a uvědomění si toho, jakým způsobem mohou dva národy spolupracovat v určitém prostředí. Respondent projevil ke spolupráci s knihovnou pozitivní postoje. Jakou roli by v této zkušenosti mohla hrát jazyková bariéra, nelze určit a generalizovat, jelikož respondent vedle svého národního jazyka ovládá i češtinu. Opačný názor není v rámci tohoto výzkumu znám. Proto je důležité zdůraznit, že z jedné odpovědi nelze vyvozovat obecné závěry, ale zohlednit v tomto konkrétním případě individuální kontext.

7.4.3.2 Účastníci kurzu češtiny v Knihovně Ústeckého kraje v roce 2022

Šetření prostřednictvím dvojjazyčných tištěných dotazníků proběhlo v období od 25.–30. 5. 2023 mezi účastníky kurzu češtiny, který probíhal v Knihovně Ústeckého kraje ve spolupráci s Poradnou pro integraci. Tato forma výzkumu byla zvolena na výslovnou žádost respondentů. Nevýhodou při vyhodnocování výsledků bylo, že v případě tištěných formulářů namísto osobního rozhovoru nemohly být v průběhu pokládány doplňující či zpřesňující dotazy. Této části výzkumu se zúčastnilo pět respondentů, avšak odpovědi jednoho z nich

musely být před samotným vyhodnocením výsledků vyřazeny z důvodu absence podpisu na písemném informovaném souhlasu.

Po sběru výsledků byla provedena analýza názorů respondentů týkajících se jejich účasti na kurzech češtiny v Knihovně Ústeckého kraje. Aby byla zachována důvěrnost a soukromí respondentů, jsou osobní data o respondentech anonymizována. To znamená, že při vyhodnocování výsledků budou respondenti označeni slovně Respondentka⁴ a čísla – **Respondentka 1** (žena, 60 let), **Respondentka 2** (žena, 47 let), **Respondentka 3** (žena, 55 let), **Respondentka 4** (žena, 33 let). Anonymizace dat je důležitá pro ochranu osobních údajů respondentů a zajištění etických standardů výzkumu. Odpovědi respondentů byly z hlediska šíře obsahu různorodé; některé byly obsáhlejší, jiné se omezily jen na stručné a heslovité formulace, přičemž všechny byly napsány v českém jazyce.

1. Zdroje informací o kurzech češtiny v knihovně: Všechny čtyři respondentky získaly informace o kurzech češtiny v knihovně z různých zdrojů, což ukazuje na diverzitu komunikačních kanálů v cílové skupině. Synergie spočívaly v tom, že téměř všechny respondentky využily moderní technologie, jako jsou internet a sociální média. Konkrétní rozdíly se projeví v použitých zdrojích informací. Respondentka 1 a Respondentka 2 získaly informace prostřednictvím webových stránek Centra na podporu integrace cizinců v Ústeckém kraji a internetu, zatímco Respondentka 3 informace našla na Facebooku v informační skupině určené pro uprchlíky z Ukrajiny. Respondentka 4, na rozdíl od ostatních, obdržela informace od jiné osoby. Rozmanitost použitých komunikačních kanálů pro získávání informací o kurzech češtiny v knihovně ukázala, že propagace služeb byla efektivní a podpořila zapojení účastníků do kurzů.

2. Hodnocení kurzu češtiny: Všechny čtyři respondentky vyjádřily pozitivní pohled na kurzy češtiny v knihovně, ačkoli se v jejich hodnoceních objevily mírné rozdíly. Respondentka 1 svou zkušenost charakterizovala jako mimořádně pozitivní, zdůraznila kvalitu vzdělávacího procesu a dobrou atmosféru kurzů, ocenila možnost navázat nová přátelství. Podobně Respondentka 3 popsala své nadšení z kurzu, a to slovy, že se jí „*velmi líbil*“. Významnými faktory pro ni byly „*kvalitní literatura, dostupné vysvětlení, vstřícný postoj a pohodlné prostředí*“. Respondentky 2 a 4 odpověděly obecně, že se jim kurzy líbily. Respondentka 4 také zdůraznila svůj další pokrok v používání češtiny, což naznačuje, že kurz splnil její očekávání a motivoval ji

⁴ Mezi respondenty se objevily pouze ženy, proto je pojmenování uvedeno v ženském rodě.

k dalšímu studiu. Tyto výpovědi svědčí o úspěšnosti kurzu češtiny v knihovně a jeho pozitivním dopadu na účastnice.

3. Hodnocení lektora/lektorky kurzů češtiny: Všechny respondentky vyjádřily pozitivní hodnocení lektora/lektorky kurzu češtiny v knihovně, ocenily jeho/její příjemnou a ochotnou osobnost, schopnost vytvářet podporující prostředí pro studenty a dynamický přístup k výuce. Rozdíl se projevil ve specifickosti vyjádření spokojenosti. Respondentka 1 popsala lektorku slovy „*velmi dobrá a milá*“ a zdůraznila její ochotu pomoci s obtížnými tématy. Tato pozitivní zkušenost pravděpodobně přispěla k celkové spokojenosti respondentky a motivovala ji k pravidelné účasti na přednáškách. Respondentka 4 poskytla podrobnější zkušenost s dvěma různými lektory. Otevřeně přiznala, že navštěvovala hodiny prvního lektora pouze za účelem získání jazykových dovedností, zatímco hodiny druhého lektora považuje za vynikající a vždy se na ně těší. Vystihla tak subjektivní povahu hodnocení lektora a důležitost osobní kompatibility pro úspěšný vzdělávací proces. Odpovědi Respondentek 2 a 3 jsou v hodnocení lektora/lektorky kurzu obecně pozitivní. Respondentka 3 mimo jiné uvedla, že kurzy byly „*zajímavé, užitečné, dynamické a zábavné*“.

4. Přínos kurzu češtiny pro vlastní integraci: Všechny respondentky vyslovily pozitivní přínos kurzů českého jazyka v knihovně pro svou integraci do české společnosti, ačkoli s určitými odlišnostmi ve způsobu, jakým tento přínos vnímaly a popisovaly. Zdůraznily zlepšení své schopnosti komunikovat v češtině v každodenních situacích a uvedly, že se díky kurzům cítí sebevědoměji a mohou se lépe orientovat v českém prostředí. Rozdíl v odpovědích se projevil v rozsahu a specifickosti užití získaných dovedností. Respondentka 4 uvedla širší spektrum situací, v nichž se zlepšila, a také zmínila budoucí profesní využití, zatímco ostatní respondentky se více zaměřily na běžné každodenní situace. Respondentky 1 a 2 díky absolvování kurzů českého jazyka ztratily strach oslovit lidi na ulici a jsou podle svých slov schopny komunikovat v běžných situacích. Respondentka 3 konstatovala, že získala schopnost číst, rozumět a hovořit v češtině a cítí se proto sebevědoměji. Respondentka 4 zdůraznila, že jí kurzy pomohly vyjadřovat se odvážněji a sebejistěji v různých situacích, jako jsou interakce „*s lidmi, zaměstnanci v obchodě, u lékaře, v bance, zdravotních pojišťovnách, se zaměstnanci různých českých institucí*“.

5. Aplikace získaných zkušeností v praxi: Odpovědi respondentek na otázku týkající se využití nově nabytých zkušeností v praxi naznačují, že kurzy českého jazyka v knihovně přinesly konkrétní užitek v běžných životních situacích a přispěly tak k jejich integraci do české společnosti. Všechny respondentky vyjádřily pozitivní zkušenosti s aplikací nově získaných

dovedností při komunikaci s různými institucemi a při každodenních interakcích v českém prostředí. Zdůraznily schopnost samostatného jednání bez potřeby tlumočnicka a schopnost komunikovat a porozumět okolnímu prostředí. Rozdílly se objevují v detailních popisech toho, jak respondentky své dovednosti dále využívají. Například Respondentka 1 samostatně navštěvuje úřad práce a bez tlumočnicka zvládá i pohovory. Stejně tak Respondentky 2 a 3 využívají nové zkušenosti v praxi a při komunikaci s institucemi. Na otázku ohledně praktického využití odpověděla kladně i Respondentka 4, která popsala, že nyní díky kurzu dokáže normálně komunikovat s lidmi v různých situacích.

6. Kontakt s knihovnou po ukončení kurzů češtiny: Odpovědi respondentek v diskusi o plánech navštěvovat knihovnu po absolvování kurzů češtiny podtrhly význam knihoven v procesu integrace uprchlíků do nového prostředí. Všechny respondentky vyjádřily zájem o navazující kontakt s knihovnou. Například Respondentka 1 plánuje pravidelné návštěvy knihovny za účelem zdokonalení výslovnosti a komunikačních schopností, stejně jako rozšíření slovní zásoby, ale také nalezení nových přátel. Podobně i Respondentka 2 projevila zájem nadále knihovnu navštěvovat. Zatímco některé z respondentek uvedly knihovnu jako vhodné místo pro další vzdělávání a rozvoj jazykových dovedností, jiné ji vnímají spíše jako sociální a kulturní centrum, kde mohou nalézt nové přátele a zapojit se do komunity. Tento přístup je patrný u Respondentky 4, která chce nadále navštěvovat knihovnu, zejména pokud se v ní konají zajímavé akce. Respondentka 3 navíc vyjádřila zájem o možnost fungování integračního centra v knihovně, které by poskytovalo platformu pro diskusi o literatuře, sdílení informací, pořádání exkurzí po městě a návštěvy divadelních představení. Tyto různé motivace ukazují, že knihovna hraje různorodou roli v procesu integrace uprchlíků. Poskytuje jim nejen prostředky ke zlepšení jazykových dovedností, ale i platformu pro budování sociálních vazeb a zapojení do místní komunity.

Analýza výsledků výzkumu poskytuje ucelený pohled na zkušenosti čtyř respondentek s kurzy češtiny pro cizince, které se konaly v roce 2023 v Knihovně Ústeckého kraje ve spolupráci s Poradnou pro integraci. Výsledky naznačují pozitivní přístup respondentek ke kurzům, zdůrazňují přínos těchto kurzů v procesu integrace do české společnosti a rozvoje jazykových dovedností. Jedna respondentka dokonce navrhovala v knihovně vytvořit integrační centrum pro kulturní aktivity a diskuse. Výsledky z pohledu čtyř respondentek potvrzují důležitou roli, kterou mohou knihovny zastávat jako centra vzdělávání a integrace do nové společnosti. Je zde patrný zájem respondentek o další vzdělávání a angažovanost v komunitních aktivitách, což by mohlo být inspirací a motivací k poskytování podobných kurzů a rozvoji služeb ve zkoumané oblasti.

7.4.4 Komparace s dalšími knihovnami v Ústeckém kraji

Závěr této podkapitoly poskytuje rozsáhlejší pohled na aktivity a služby Knihovny Ústeckého kraje ve srovnání s dalšími knihovnami v regionu. Komparace pověřených knihoven, které odpovídaly na stejné dotazy, jako tomu bylo v případě knihovny krajské, umožňuje zhodnotit podobnosti a rozdíly v jejich činnostech a aktivitách. Tato část analýzy získaná prostřednictvím online formuláře se soustředí na aktivity zaměřené na dospělé, děti a rodiny s dětmi, což poskytuje ucelenější obraz o tom, jak knihovny v Ústeckém kraji reagovaly na potřeby různých věkových skupin.

Všechny čtyři knihovny v Ústeckém kraji se angažovaly v poskytování aktivit jak pro dospělé, tak pro dětské uprchlíky z Ukrajiny, přičemž se v jejich přístupu a nabídce objevují podobnosti i rozdíly. Co se týče aktivit pro dospělé, všechny knihovny se soustředily na pořádání kurzů češtiny pro cizince. Tato iniciativa měla za cíl podporovat integraci uprchlíků do nového prostředí a zlepšit jejich komunikační schopnosti v české společnosti. Kurzy byly vedeny jak zaměstnanci knihoven, tak dobrovolníky a v některých případech i rodinnými příslušníky zaměstnanců a pedagogy ze škol. Knihovna Ústeckého kraje a Městská knihovna Louny kurzy realizovaly také ve spolupráci s Poradnou pro integraci. Pověřená knihovna 3 pro výuku češtiny získala metodickou podporu od ÚJČ AV ČR: „*Metodické podklady k výuce nám laskavě poskytl Ústav pro jazyk český AV ČR. Bez těchto podkladů bychom takovou službu nemohli poskytnout, nebo ne v takové kvalitě.*“

Pokud jde o kulturní aktivity pro dospělé, zde se objevují rozdíly v přístupu. Například Knihovna Ústeckého kraje a Městská knihovna Louny organizovaly různé kulturní události, jako oslavy svátků či setkání mezi českou a ukrajinskou komunitou. Cílem těchto setkání bylo vytvoření prostoru pro interakci a porozumění mezi různými komunitami a možnost prezentovat svou kulturu a národní identitu. Naopak Městská knihovna Most a Pověřená knihovna 3 se na tento typ aktivit zaměřovaly méně, protože zaznamenaly nízký zájem ze strany uprchlíků.

V oblasti aktivit pro děti a rodiny s dětmi byly knihovny také aktivní, avšak opět s různými přístupy. V Knihovně Ústeckého kraje byly pořádány letní adaptační a jazykové kurzy ve formě příměstských táborů, které měly za cíl podpořit adaptaci dětí na nové prostředí a rozvoj jejich česko-ukrajinské komunikace. Městská knihovna Louny a Pověřená knihovna 3 spolupracovaly se zřizovateli a vytvořily mj. oficiální dětské skupiny pro předškolní děti a nabízely prostor pro vzdělávání a zábavu. Naopak Městská knihovna Most se na tento typ aktivit soustředila méně, přičemž zaznamenala nižší zájem ze strany uprchlických rodin.

7.5 Spolupráce s organizacemi a institucemi

Výstup výsledků této kapitoly zahrnuje použití dvou výzkumných metod. První metodou je analýza dokumentů a webových stránek, druhou metodou je částečné využití přístupu prostřednictvím osobního rozhovoru s vedením Knihovny Ústeckého kraje.

V rámci knihovnické sítě spolupracovala Knihovna Ústeckého kraje s Národní knihovnou České republiky, Knihovnou Jiřího Mahena v Brně a profesními knihovnickými sdruženími SKIP ČR a SDRUK ČR na organizaci a realizaci cyklu celorepublikových seminářů Role veřejných knihoven v integraci příchozích z Ukrajiny (Prokeš Wittichová, 2023a). V tomto projektu byla Knihovna Ústeckého kraje zodpovědná za přípravu témat a oslovování přednášejících. Knihovnu prezentovala její ředitelka Jana Linhartová, spolu s doktorkou Zapletalovou a pracovníky ústeckého úřadu práce, kteří představili osvědčené postupy. Dále se na projektu podíleli zástupci pedagogicko-psychologické poradny a další odborníci: „*Mluvili jsme o příměstských táborech, o výuce češtiny ve spolupráci s Poradnou pro integraci. Mluvili jsme o sbírkách, o spolupráci s úřadem práce a možnostech pracovních nabídek*“ (Rozhovor, 2024).

Knihovna Ústeckého kraje již od roku 2022 spolupracuje s Poradnou pro integraci Ústí nad Labem (c2017) a Centrem na podporu integrace cizinců v Ústeckém kraji (c2019), přičemž hlavním cílem této spolupráce je realizace kurzů češtiny pro Ukrajince. Spolupráce s ukrajinskými ženami přispěla k formování komunit a vytváření různých skupin, což následně urychlilo dohodu mezi knihovnou a Poradnou pro integraci o zahájení poskytování jazykových kurzů pro Ukrajince. Jakým způsobem se v rámci integrace uprchlíků z Ukrajiny zapojila Poradna pro integraci, se lze dočíst mimo jiné v publikaci *Dobrodění* (2023).

Nelze opomenout spolupráci se zřizovatelem, Krajským úřadem Ústeckého kraje, „*protože on měl krizový štáb a my jsme spolupracovali s tímto krizovým štábem*“ (Rozhovor, 2024). Dále knihovna spolupracovala i s dalšími institucemi a organizacemi, zejména s Dobrovolnickým centrem. V tomto případě spolupráce souvisela i s tím, že řada zaměstnanců se stala dobrovolníky a zajišťovala dovážku a donášku potřebných věcí a spolupracovala s KACPU (Rozhovor, 2024). Blíže je spolupráce mezi Knihovnou Ústeckého kraje a Dobrovolnickým centrem popsána v publikaci *Dobrodění* (Poživil, 2023). Spolupráci navázala Knihovna Ústeckého kraje také se Speciální školou Pod Parkem v Ústí nad Labem, Charitou Ústí nad Labem (Rozhovor, 2024) a Diakonií ČEC (Linhartová, 2023).

7.5.1 Komparace s dalšími knihovnami v Ústeckém kraji

Poslední část analýzy online formuláře v rámci výzkumu mezi pověřenými knihovnami v Ústeckém kraji se zaměřila na oblast spolupráce knihoven s dalšími organizacemi a institucemi. Tato část zkoumala rozsah a povahu partnerství a spolupráce, které knihovny v kraji navázaly s různými subjekty i jednotlivci.

Všechny zkoumané knihovny zvolily cestu spolupráce s místními institucemi a organizacemi. Zejména byla zmíněna kooperace s městskými úřady a s úřadem krajským, což knihovnám umožnilo efektivní koordinaci a synergií v integračních projektech. Dále téměř všechny knihovny navázaly partnerství s poradenskými a podpůrnými centry specializovanými na integraci cizinců. Tato partnerství poskytla prostředky pro konkrétní pomoc a poradenství uprchlíkům v jejich novém prostředí. Důležitou roli hrály také individuální kontakty s místními Ukrajinci, starousedlíky, ale i s uprchlíky, kteří přišli do místa dříve a v mnoha případech se stali průvodci v procesu integrace nově příchozích.

Na druhé straně se v jednotlivých knihovnách objevují rozdíly. Zatímco Knihovna Ústeckého kraje, Městská knihovna Louny a Pověřená knihovna 3 zmiňují široké partnerství s různými organizacemi a institucemi, vedle toho i s dobrovolníky ukrajinského původu, Městská knihovna Most se soustředila převážně na spolupráci s Magistrátem města Mostu. Přes rozmanité přístupy ovšem tyto knihovny sdílí společný cíl a spolupráce s místními aktéry se ukazuje jako důležitý faktor pro úspěch integračních iniciativ a pro zajištění efektivního zapojení uprchlíků do nového společenského prostředí.

7.6 Publikační činnost

Výsledky a poznatky v této části studie byly získány pomocí analýzy dokumentů a webových stránek. Metoda umožnila detailní zhodnocení dostupných informací a poskytla ucelený pohled na zkoumanou problematiku prostřednictvím systematického zkoumání dostupných zdrojů. Pro doplnění získaných výsledků byla využita i výzkumná metoda osobního rozhovoru s vedením Knihovny Ústeckého kraje.

V rozhovoru bylo zmíněno, že vydání dvojjazyčné knihy *Falco a já* (Krsek, 2022) představuje nejvýznamnější úspěch Knihovny Ústeckého kraje v kontextu práce s uprchlíky. Výjimečnost této knihy ještě umocňuje fakt, že byla vytvořena a publikována během krátkého období osmi týdnů. Kniha vznikla ve spolupráci redakce Knihovny Ústeckého kraje s Městskou knihovnou Louny, Muzeem města Ústí nad Labem, Poradnou pro integraci, s jednotlivci a s Ústeckým krajem (Rozhovor, 2024). Ten nejen zaštil financování a vydání publikace, ale rovněž přispěl

praktickými informacemi o dopravě v Ústeckém kraji a poskytl některé fotografie ze své fotobanky. Ústecký kraj také realizoval distribuci celého nákladu publikace v počtu 2 000 ks do škol (Linhartová, 2023). Kniha vyšla ve dvou formátech – tištěná a jako e-kniha (pdf). Obsah je doplněn o audionahrávky jednotlivých příběhů v češtině, aby měly děti z Ukrajiny lepší možnosti porozumět novému jazyku (Rozhovor, 2024; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b).

Obr. 9 – Ukázka z publikace *Falco a já*. Foto Knihovna Ústeckého kraje

Prvním impulsem k vydání publikace *Falco a já* bylo oslovení knihovny Karolínou Žákovskou, předsedkyní Výboru pro národnostní menšiny Zastupitelstva Ústeckého kraje: „Nápad vytvořit publikaci představující Ústecký kraj dětem z Ukrajiny, které v něm na úteku před válkou našly dočasný domov, jsem dostala v březnu 2022. Jen díky nadšení a ochotě členů týmu, který v této souvislosti vznikl, se jeho realizace podařila tak, aby byla publikace dětem k dispozici před letními prázdninami.“ (Krsek, 2022). Tvůrčí tým, který knihu vydal během osmi týdnů, se skládal z lidí napříč různými institucemi a organizacemi (výše jmenovanými). Jmenovitě se na vzniku knihy, celém konceptu, redakci, korekturách a obsahové stránce podíleli Karolína Žákovská, Renata Zrníková, Martin Krsek, Jana Linhartová, Zdenka Andree, Jana Bednářová,

Dagmar Kučerová, Pavla Augstenová, Daniela Hrdličková, za grafickou stránku Václav Školoud, za překlady do ukrajinštiny Inna Schevchuk a Rostyslav Stecula, za audio nahrávky Štěpán Tóth a Roman Zach. Text jednotlivých příběhů a jejich společnou jednotící linku vytvořil Martin Krsek (Linhartová, 2023; Krsek, 2022; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b).

Smyslem knihy je představit dětem z Ukrajiny Ústecký kraj prostřednictvím šestnácti krátkých dvojjazyčných příběhů, které se vztahují k památkám, historii, lidské činnosti i přírodním krásám. Do knihy bylo vybráno šestnáct míst zahrnujících všechny obce s rozšířenou působností v Ústeckém kraji (Linhartová, 2023; Nadace OSF, 2023a). Průvodcem celou knihou je Falco, sokol stěhovavý, vypravěč, mentor a také symbol. Prolétá územím Ústeckého kraje a prostřednictvím krátkých příběhů přibližuje dětem jeho charakteristiku. Tyto příběhy pak tvoří jednotící linku celé knihy. Dále kniha nabízí i zajímavosti a informace o Ústeckém kraji, včetně důležitých kontaktů. Praktický aspekt publikace zahrnuje instruktivní texty popisující dopravní možnosti v regionu a orientaci v terénu pomocí českých turistických značek. Pro děti jsou připraveny úkoly a prostor pro zaznamenání vlastních zážitků, nechybí ani slovníček (Krsek, 2022; Linhartová, 2023; Nadace OSF, 2023a; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b).

Protože představou tvůrčího týmu bylo, že knihou příběh nekončí, byl vytvořen i portál *Falco a já / Falco i ja*, který obsahuje základní informace o knize, umožňuje vyhledávat příběhy podle jednotlivých oblastí a lze zde stáhnout průvodce *Falco a já* jako e-knihu (O průvodci, 2022). Zároveň byly příběhy a místa inspirací pro výlety nejen v rámci adaptačních a jazykových kurzů realizovaných Knihovnou Ústeckého kraje (4 výlety: Zubrnice, Říp, Zoopark Chomutov a Komáří Vížka), ale Poradna pro integraci ve spolupráci s UNICEF finančně podpořili Diakonii ČEC a děti, které navštěvovaly jimi organizované příměstské tábory, mohly navštívit všechna místa uvedená v knize (Linhartová, 2023; Knihovna Ústeckého kraje, 2023b).

O knize byly vydány tiskové zprávy a informovala o ní média (Ústecký kraj, 2022; Jančíková, 2024; České středohoří, c2024; (ape), 2022; Nadace OSF, 2023a). V roce 2023 byla Knihovna Ústeckého kraje v souvislosti s vydáním knihy *Falco a já* oceněna cenou Bibliotheka inspirans (Nadace OSF, 2023c; Škoda, 2023; Bräuerová, 2023). Jde o ocenění udělované od roku 2022 Nadací Open Society Funds Praha a Českou spořitelnou knihovnám, které jsou inspirativní a představují příklady dobré praxe: „*Ocenění Bibliotheka inspirans získala knihovna za to, že neváhala přijmout aktuálně potřebný nápad zvenku, aktivně se do něj zapojila a maximálně ho podpořila a začlenila ho tak do portfolia svých dalších integračních a adaptačních aktivit pro příchozí z Ukrajiny*“ (Nadace OSF, 2023a). Knihovna má v plánu využít publikaci pro další

budoucí iniciativy. Původní česko-ukrajinská verze by měla mimo jiné sloužit jako inspirace pro tvorbu dalších jazykových mutací (Linhartová, 2023; O průvodci, 2022).

Další publikací, kterou knihovna v souvislosti s uprchlickou krizí vydala, je e-kniha *Léto s knihovnou* (Severočeská vědecká knihovna Ústí nad Labem, 2022). Vznikla jako grafický výstup projektu letních adaptačních a jazykových kurzů (Linhartová, 2023). Obsahuje bohatou kolekci fotografií, které slouží k sdílení zážitků a vzpomínek: „*Léto s knihovnou je knížka, která už bude vždycky jenom česko-ukrajinská, a je o těch emocích a o těch zážitcích, které ukrajinské děti zažily tady v průběhu léta v knihovně*“ (Rozhovor, 2024).

Obr. 10 – Ukázka z e-knihy *Léto s knihovnou*. Foto Knihovna Ústeckého kraje

V kapitole o publikační činnosti byly zkoumány a prezentovány výsledky získané prostřednictvím metodologie popsané v předchozích sekcích, konkrétně metodou analýzy dokumentů a webových stránek a vyhodnocením osobního rozhovoru. Tyto metody umožnily zhodnocení dostupných informací a poskytly ucelený pohled na zkoumané téma skrze systematický přístup k průzkumu zdrojů. Součástí této kapitoly bylo také zhodnocení různých aspektů publikační činnosti v souvislosti s problematikou integrace ukrajinských uprchlíků do české společnosti. Současně s tím byly představeny konkrétní příklady publikační činnosti Knihovny Ústeckého kraje.

8. Diskuse a limity výzkumu

První část diskuse prezentuje zhodnocení a interpretaci výsledků výzkumu týkajícího se činnosti Knihovny Ústeckého kraje v podpoře integrace uprchlíků z Ukrajiny. Tato kapitola reflektuje nalezené souvislosti mezi praktickými aktivitami knihovny a teoretickými koncepty prezentovanými v předchozích částech práce. Diskuse dále zkoumá dopady těchto aktivit na proces integrace uprchlíků a poskytuje prostor pro reflexi nad jejich účinností.

Druhá část diskuse se soustředí na identifikaci a stručnou diskusi o omezeních, jež mohla ovlivnit průběh a výsledky výzkumu zabývajícího se rolí veřejných knihoven v procesu integrace uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti. Zamýšlí se nad limity ovlivňujícími rozsah a spolehlivost výzkumných zjištění této studie. Zároveň se snaží navrhnout strategie a přístupy, které by mohly vést k překonání těchto omezení a zvýšit kvalitu a relevanci možného budoucího výzkumu v této oblasti.

8.1 Diskuse

V praktické části studie byl proveden výzkum zaměřený na činnost Knihovny Ústeckého kraje v rámci podpory integrace uprchlíků z Ukrajiny. Analýza ukázala, že aktivity Knihovny Ústeckého kraje v této oblasti se řídí principy a doporučeními vyplývajícími z odborné literatury, která byla popsána v teoretické části práce. Knihovna nejenže umožňuje přístup k informacím, zdrojům a internetovému připojení a poskytuje prostředí pro vzdělávání, ale také aktivně podporuje sociální začleňování a budování vzájemného porozumění mezi různými komunitami (Aabø et al., 2010; Aabø a Audunson, 2012; Lintner, 2022; Vårheim, 2014; Adekanmbi, 2019; Salzano et al., 2022; McGuire, 2022). Tímto způsobem přispívá k procesu integrace uprchlíků z Ukrajiny do nového prostředí.

V rámci svého poslání Knihovna Ústeckého kraje aktivně podporovala proces integrace uprchlíků z Ukrajiny zejména prostřednictvím organizace kurzů češtiny. Tato iniciativa rezonovala s doporučeními představenými v odborné literatuře (Drbohlav a Novotný, 2023; Nekolová a Garamszegi, 2021; Trbola a Rákoczyová, eds., 2011), která zdůrazňuje význam jazykového vzdělávání pro úspěšnou integraci migrantů do hostitelské společnosti. Tato iniciativa byla realizována ve spolupráci s Poradnou pro integraci, což ilustruje angažovanost knihovny v multidisciplinárním přístupu a schopnost zapojit do svých aktivit další relevantní instituce a organizace.

Součástí výzkumu byl také sběr zpětné vazby od účastníků kurzů češtiny, což reflektuje směřování odborné literatury k důrazu na sledování a hodnocení účinnosti programů pro

uprchlíky (Salzano et al., 2022; Adekanmbi, 2019). Tento přístup umožňuje knihovnám získat hlubší vhled do potřeb svých uživatelů a adaptovat své služby tak, aby lépe odpovídaly jejich individuálním požadavkům (Aabø et al., 2010; Nekolová & Garamszegi, 2021), a může být zásadní pro účinné poskytování podpory a služeb, které reagují na současné potřeby uprchlíků a přispívají k jejich úspěšné integraci.

S ohledem na odbornou literaturu, jež zdůrazňuje klíčovou roli knihoven v procesu sociální integrace a podpory rozvoje jazykových dovedností migrantů a uprchlíků (Aabø et al., 2010; Salzano et al., 2022), je možno konstatovat, že aktivity realizované Knihovnou Ústeckého kraje představují dobrý příklad, jak mohou knihovny úspěšně přispívat k adaptaci a integraci uprchlíků do nového sociokulturního prostředí. Realizace jazykových a adaptačních kurzů, spojená s nabídkou kulturních a rekreačních aktivit, v souladu s doporučeními literatury ohledně významu poskytování komplexní podpory uprchlíkům (Aabø et al., 2010; Knihovny pro všechny, 2010; Nekolová & Garamszegi, 2021), reflektuje širší pojetí pomoci, které zahrnuje nejenom vzdělávání, nýbrž i sociální a psychologickou podporu. Tímto způsobem knihovna funguje jako multifunkční centrum, které nejen usnadňuje proces integrace, ale také přispívá k posílení sociální sítě a psychologické stability uprchlíků v novém prostředí.

Významným aspektem programu byla snaha o zapojení dětí do místní komunity a seznámení s místní kulturou a historií, což je v souladu s literaturou zdůrazňující důležitost kulturního začlenění pro úspěšnou integraci (Nekolová a Garamszegi, 2021; Vårheim, 2014). Aktivity, jako jsou exkurze na historická místa a účast na místních kulturních událostech, přispívají k hlubšímu porozumění a respektu mezi různými kulturami a zároveň podporují vytváření pocitu sounáležitosti mezi uprchlíky a místním obyvatelstvem. Tento postoj posiluje sociální soudržnost v komunitě a přispívá k budování mostů porozumění a tolerance mezi jednotlivými skupinami obyvatel.

8.2 Limity výzkumu

Přestože výsledky výzkumu ukázaly, že knihovny mohou hrát významnou roli v integraci uprchlíků do nové společnosti, je důležité si uvědomit limity současného výzkumu a nastínit další směry. Jedním z omezení je nedostatek přímých pohledů samotných uprchlíků na poskytované služby knihoven. Získání těchto pohledů by mohlo být zásadní pro další rozvoj a přizpůsobení služeb potřebám uprchlíků. Je třeba mít na paměti, že zapojení uprchlíků do výzkumu může přinést některé komplikace z důvodu jejich priorit a potenciálních etických dilemat, která lze identifikovat v několika klíčových oblastech. Jednou z nich je metodologie

sběru dat, která může být ovlivněna jazykovými bariérami, obavami o soukromí a bezpečnost a etickými otázkami. Tyto faktory mohou vést k neochotě účastníků sdílet informace nebo vyjádřit názory, což může ovlivnit kvalitu a spolehlivost získaných dat. Tato situace nastala i v případě této studie, kdy se v jedné z částí výzkumu zapojil pouze jeden respondent z ukrajinské komunity. Praktické problémy při výzkumu mezi uprchlíky zahrnují logistické výzvy, jako je obtížný přístup k uprchlickým komunitám, nedostatek finančních a lidských zdrojů a potřeba přizpůsobit výzkumné metody a nástroje specifickým potřebám a situacím uprchlíků. Tyto problémy mohou vést k omezenému rozsahu výzkumu a mohou ovlivnit reprezentativnost a validitu získaných dat. Proto by další výzkum mohl směřovat k hledání efektivnějších metod sběru dat, které by minimalizovaly výše zmíněné problémy a zároveň respektovaly práva a důstojnost účastníků. Tato problematika se stává středem pozornosti v různých výzkumech, jmenovat lze například Depse et al. (2022), Templa a Morana (2006) či Jacobsena a Landaua (2003).

Další směr výzkumu by mohl zahrnovat hlubší kvalitativní výzkum mezi uprchlíky v souvislosti s knihovnami. Tento přístup by umožnil získat podrobnější pochopení individuálních zkušeností, potřeb a vnímání služeb poskytovaných knihovnami pro uprchlíky z Ukrajiny. Jak je zmíněno v teoretické části práce, existuje nedostatek komplexních vědeckých studií zaměřených na pohled uprchlíků na jejich situaci v České republice a jejich názor na podporu poskytovanou knihovnami. Tento směr výzkumu by mohl přinést cenné informace o tom, jak efektivně přizpůsobit a rozšířit služby knihoven tak, aby lépe vyhovovaly potřebám uprchlíků.

Závěr

Diplomová práce se zabývá významem veřejných knihoven v procesu integrace uprchlíků z Ukrajiny do české společnosti. Teoretická část práce se opírá o legislativní rámec a základní pojmy týkající se integrace cizinců. Praktická část je zaměřena na konkrétní iniciativy a služby poskytované Knihovnou Ústeckého kraje, také v komparaci s nabídkou programů vybraných knihoven v Ústeckém kraji. Metodologie výzkumu zahrnuje analýzu dokumentů, rozhovory s klíčovými aktéry a sběr dat pomocí tištěných a online formulářů s otevřenými otázkami. Výsledky tak nabízejí komplexní pohled na roli knihoven v adaptaci uprchlíků na nové prostředí a jejich sociální inkluzi.

Výsledky výzkumu naznačují, že veřejné knihovny hrají v procesu integrace uprchlíků důležitou roli. Přínos spočívá především v jejich schopnosti nabízet a realizovat kurzy češtiny, vytvářet specificky zaměřené kulturní a vzdělávací aktivity a rovněž v poskytování informací a podpory v různých formách. Zjištěno dále bylo, že spolupráce s různými organizacemi a institucemi knihovnám umožňuje rozšířit spektrum svých služeb a programů pro uprchlíky. Aktivity knihoven zaměřené na sociokulturní integraci uprchlíků odpovídají doporučením uváděné literatury, která zdůrazňuje význam knihoven jako prostředků pro začleňování uprchlíků do společnosti. Tato praxe je v souladu s mezinárodními doporučeními, včetně těch od IFLA, jež se zabývají rovněž rolí knihoven v podpoře kulturních práv migrantů, žadatelů o azyl a uprchlíků (McGuire, 2023).

Studie rovněž identifikovala několik výzev a omezení. Patří mezi ně například nedostatečné přímé zapojení uprchlíků do hodnocení poskytovaných služeb a potřeba dalšího výzkumu v této oblasti. Jako doporučení se nabízí rozšíření spolupráce mezi veřejnými knihovnami, lokálními školskými zařízeními, neziskovými organizacemi a dalšími institucemi, které s uprchlíky systematicky pracují. Tento integrovaný přístup by mohl vést k vytvoření komplexnějšího a efektivnějšího systému podpory pro integraci uprchlíků, což je podporováno i některými aktivitami a programy realizovanými Knihovnou Ústeckého kraje. Zapojení uprchlíků do plánování a hodnocení služeb knihovny by mohlo přinést nové perspektivy a zvýšit kvalitu a relevanci poskytovaných služeb.

Výzkum rovněž ukazuje na potřebu dalšího odborného školení knihovníků a personálu v oblasti interkulturní komunikace a práce s uprchlíky, aby byli lépe připravení na setkávání s rozmanitými potřebami a očekáváními této komunity. Zlepšení jazykových dovedností a kulturního povědomí mezi knihovníky by mohlo přispět k vytvoření inkluzivnějšího

prostředí, které podporuje integraci a vzájemné porozumění mezi uprchlíky a hostitelskou komunitou.

Studie zdůrazňuje význam veřejných knihoven jako klíčových aktérů v procesu začleňování uprchlíků. Jejich úloha v poskytování přístupu k informacím, vzdělání a kulturním aktivitám má na podporu uprchlíků při jejich adaptaci na nové prostředí značný vliv. Tento význam vyplývá již z podstaty poslání a funkce veřejných knihoven. Zjištění a doporučení studie mohou sloužit jako základ pro další rozvoj služeb knihoven orientovaných na integraci uprchlíků, stejně jako podnět k dalšímu výzkumu v této oblasti.

Seznam použité literatury a odkazů

AABØ, Svanhild a AUDUNSON, Ragnar, 2012. Use of library space and the library as place. Online. *Library & information science research*. Roč. 34, č. 2, s. 138–149. ISSN 0740-8188. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2011.06.002>. [cit. 2024-02-18].

AABØ, Svanhild; AUDUNSON, Ragnar a VÅRHEIM, Andreas, 2010. How do public libraries function as meeting places? Online. *Library & information science research*. Roč. 32, č. 1, s. 16–26. ISSN 0740-8188. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.07.008>. [cit. 2024-02-18].

ADEKANMBI, Olubukola F., 2019. Investigating and proffering solutions to the information seeking behaviour of immigrants in the United Kingdom. Online. *Library philosophy and practice*. Roč. 2019, s. 1–11. ISSN 1522-0222. Dostupné z: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/investigating-proffering-solutions-information/docview/2234443116/se-2>. [cit. 2024-03-15].

ADLEROVÁ, Zdeňka, 2022. Novým sousedům z Ukrajiny je vyškovská knihovna otevřená. *Duha: informace o knihách a knihovnách z Moravy*. Roč. 36, č. 2, s. 13–14. ISSN 0862-1985.

ANTCZAK, Mariola a GRUSZKA, Zbigniew, 2023. Library model of community resilience during the war. Activities of selected Polish academic libraries addressed to Ukrainians. Online. *The Journal of academic librarianship*. Roč. 49, č. 5, s. 102752. ISSN 0099-1333. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2023.102752>. [cit. 2024-03-17].

(ape), 2022. V Ústí vyšel česko-ukrajinský turistický průvodce regionem. *Právo*. 4. 7. 2022, č. 155, s. 15. Dostupné také z: Anopress.cz.

BIBLIOTHÈQUE COMMUNALE HERGÉ, 2024. *Voyages en Ukraine: une sélection d'ouvrages pour la jeunesse*. Online. Hergé, 2024. Dostupné z: <https://www.biblioherge.be/15435?fbclid=IwAR1zLyfcH532VFBNqhGNsfYa92VGENspAiSalvKAfQYfsdq6K6kzJvW8Cw>. [cit. 2024-03-15].

BOGAJCZYK, Maja, 2022. Polish public libraries for Ukraine. Online. *Library Services to Multicultural Populations: IFLA Newsletter*. June 2022, s. 5. Dostupné z: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/1964/1/MCULTP%20Newsletter%20June%202022.pdf>. [cit. 2024-03-16].

BRÄUEROVÁ, Ivana, 2023. Za knihu pro malé ukrajinské uprchlíky získala knihovna Ústeckého kraje prestižní ocenění Bibliotheca inspirans. Rozhlasový pořad. In: *Zprávy ze severu*. Radio, ČRo – Sever, 14. 9. 2023, 7:48.

Centrum na podporu cizinců v Ústeckém kraji, c2019. Online. Ústí nad Labem: Centrum na podporu cizinců v Ústeckém kraji, c2019. Dostupné z: <https://centrumcizincu.cz/>. [cit. 2024-03-30].

Cizinci, azyl: změny zákona o pobytu cizinců a zákona o azylu: zákon o dočasné ochraně cizinců, vízový kodex, Ženevská úmluva, další předpisy a dokumenty, Ukrajina: redakční uzávěrka 19. 10. 2022, 2022. Ostrava: Sagit, ÚZ: úplné znění; 1508. ISBN 978-80-7488-548-8.

ČEJKOVÁ, Olga, 2022. Aktivity Knihovny Jiřího Mahena v Brně pro lidi přicházející z Ukrajiny v důsledku válečného konfliktu. *Duha: informace o knihách a knihovnách z Moravy*. Roč. 36, č. 2, s. 11–12. ISSN 0862-1985.

ČERNECKÝ, Jan, 2022a. *Desítky ukrajinských dětí tráví letní prázdniny v knihovně*. Online, PDF. Ústí nad Labem: Knihovna Ústeckého kraje, 19. 7. 2023. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2022/07/TZ-19.7.-Desitky-ukrajinskych-deti-travi-letni-prazdniny-v-knihovne-pdf>. [cit. 2024-04-01]. Tisková zpráva.

ČERNECKÝ, Jan, 2022b. *Desítky ukrajinských dětí tráví letní prázdniny v Severočeské vědecké knihovně*. Online. *Ústecký deník*. 20. 7. 2022. Dostupné z: <https://ustecky.denik.cz/ctenarreporter/desitky-ukrajinskych-deti-travi-letni-prazdniny-v-severoceske-vedecke-knihovne-2.html>. [cit. 2024-04-01].

ČERNECKÝ, Jan, 2022c. *Desítky ukrajinských dětí tráví letní prázdniny v knihovně*. Online. Ústecký kraj: oficiální web. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 20. 7. 2022. Dostupné z: <https://ustecky.denik.cz/ctenarreporter/desitky-ukrajinskych-deti-travi-letni-prazdniny-v-severoceske-vedecke-knihovne-2.html>. [cit. 2024-04-01].

ČERNECKÝ, Jan, 2022d. *Ukrajinské dobrovolnice pomáhají běžencům v ústecké knihovně*. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. Roč. 7, č. 6, s. 208–209. ISSN 0011-2321.

ČERNECKÝ, Jan, 2023a. *Knihovna Ústeckého kraje představuje nové logo*. Online, PDF. Ústí nad Labem: Knihovna Ústeckého kraje, 1. 6. 2023. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2023/06/TZ-1.6.-Knihovna-predstavuje-nove-logo.pdf>. [cit. 2024-03-25]. Tisková zpráva.

ČERNECKÝ, Jan, 2023b. *Ústecká knihovna po více než dvaceti letech mění název*. Online, PDF. Ústí nad Labem, Knihovna Ústeckého kraje, 11. 1. 2023. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2023/01/TZ-11.1.-Knihovna-po-vice-nez-dvaceti-letech-meni-nazev.pdf>. [cit. 2024-03-25]. Tisková zpráva.

ČEJKOVÁ, Olga; ŠEVČÍK, Jan a LIŠOVSKÁ, Pavlína, 2022. *Zkušenosti s pomocí ukrajinským uprchlíkům v Knihovně Jiřího Mahena v Brně*. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. Roč. 74, č. 6, s. 210–214. ISSN 0011-2321.

ČESKÉ STŘEDOHORÍ, c2024. *Falco a já – nový česko-ukrajinský průvodce po Ústeckém kraji*. Online. České středohoří. Litoměřice: Destinační agentura České středohoří, o. p. s., c2024, 1. 7. 2022. Dostupné z: <https://www.stredohori.cz/detail/falco-a-ja-novy-cesko-ukrajinsky-pruvodce-po-usteckem-kraji>. [cit. 2024-04-01].

ČESKO, 2001. Zákon č. 257/2001, o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). Online. In: *Sbírka zákonů*. Částka 98, číslo 257, s. 5683–5688. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3676>. [cit. 2023-08-14].

ČESKO, 2015. *Aktualizovaná „Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu“ a Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016*. Online. Praha. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/kic-2016-a-postup-pri-realizaci-kic-2016-usneseni-vlady-c-26-2016-pdf.aspx>. [cit. 2023-08-20].

ČESKO, 2022. *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců Ve vzájemném respektu 2023: usnesení vlády České republiky ze dne 14. prosince 2022 č. 1051: o postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu v roce 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/postup-pri-realizaci-kic-v-roce-2023-pdf.aspx>. [cit. 2023-08-20].

Čtenář: měsíčník pro knihovny, 2023. Roč. 75, č. 7–8. Praha: Academia, 2023. ISSN 0011-2321.

DEPS, P. D.; REZENDE, I.; ANDRADE, M. A. C. a COLLIN, S. M., 2022. Ethical issues in research with refugees. Online. *Ethics, medicine, and public health*. Roč. 24, s. 100813. ISSN 2352-5525. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2022.100813>. [cit. 2024-03-30].

DEUTSCHE NATIONAL BIBLIOTHEK, 2022. *Dijalnist Nimeckoi Nacionalnoi Biblioteki*. Online. DNB – Deutsche National Bibliothek: Frankfurt nad Mohanem, 25. 4. 2022. Dostupné z: https://www.dnb.de/EN/Ueber-uns/Ukraine/ukraine_ukrainisch.html?nn=1160506. [cit. 2024-03-16].

Dobroděni: od jara do zimy 2022, 2023. Online, PDF. [Ústí nad Labem, Poradna pro integraci, 2023]. Dostupné z: <http://p-p-i.cz/wp-content/uploads/2023/04/publikace-Dobrodeni.pdf>. [cit. 2024-03-20].

DRBOHLAV, Dušan a NOVOTNÝ, Josef, 2023. *Dotazníkové šetření mezi válečnými uprchlíky z Ukrajiny v Česku se zaměřením na jejich ekonomickou aktivitu, znalost českého jazyka a možný návrat*. Online, PDF. Praha: Přírodovědecká fakulta UK. Dostupné z: https://migrant-integration.ec.europa.eu/system/files/2023-04/Vyzkumna_-zprava_uprchlici-z-Ukrajiny_2023_0.pdf. [cit. 2024-03-15].

EISMANNOVÁ, Radka, 2022a. Sdílení a pomoc jako přirozená součást knihoven, aneb, Knihovny Ukrajině. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. Roč. 74, č. 6, s. 203–204. ISSN 0011-2321.

EISMANNOVÁ, Radka, 2022b. Knihovny Ukrajině. Tipy pro knihovníky, pedagogy, rodiče i děti. *U nás: knihovnicko-informační zpravodaj Královéhradeckého kraje*. Roč. 32, č. 2, s. 12–14. ISSN 0862-9366.

FRSI, 2024. *For Ukraine*. Online. FRIS. Varšava: Information Society Development Foundation, c2024. Dostupné z: <https://frsi.org.pl/en/for-ukraine/>. [cit. 2024-03-16].

Hlas Ukrajinců: práce, bydlení, chudoba a znalost češtiny, 2023. Online, PDF. Praha: PAQ Research, z. ú., 2023. Dostupné z: https://www.paqresearch.cz/content/files/2023/02/Hlas_Ukrajinc-Bydlen-Pr-ce_P--jmy_Jazyk_oprava.pdf. [cit. 2024-03-16].

HUMBOLDT-UNIVERSITÄT, 2024. *Humboldt-Universität zu Berlin*. Online. Berlín, 2024. Dostupné z: <https://www.hu-berlin.de/de>. [cit. 2024-03-16].

IFLA – *International Federation of Library Associations and Institutions*, 2024. Online. Národní knihovna ČR. Informace pro knihovny. 8. 3. 2024. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/spolky-sdruzeni/ifla.htm>. [cit. 2024-03-15].

JACOBSEN, Karen a LANDAU, Loren B., 2003. The Dual Imperative in Refugee Research: Some Methodological and Ethical Considerations in Social Science Research on Forced Migration. Online. *Disasters*. Roč. 27, č. 3, s. 185–206. ISSN 0361-3666. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1467-7717.00228>. [cit. 2024-04-02].

JANČÍKOVÁ, Šárka, 2024. *Vaření, výpravy po stopách zaniklých hostinců nebo výuka romštiny. Knihovny hledají nové možnosti, jak otevírat obzory a sblížovat místní komunitu: 3. díl. Sokolí oko – Zdenka Andree, Knihovna Ústeckého kraje*. Online. Český rozhlas. Vltava rozhlas, c1997–2024, 15. 1. 2024, 5:36. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/vareni-vypravy-po-stopach-zaniklych-hostincu-nebo-vyuka-romstiny-knihovny-9139249>. [cit. 2024-04-01]. Příspěvek zahrnuje text článku a rozhlasový seriál v podobě audio nahrávky rozhovoru. Článek obsahuje fotogalerii.

JANOŠKOVÁ, Kateřina, 2022. Žlutomodrými knihovnami ze dne na den: třítydenní proměna v souvislosti s válkou na Ukrajině ve zkratce. *Duha: informace o knihách a knihovnách z Moravy*. Roč. 36, č. 1, s. 11–13. ISSN 0862-1985.

JAROLÍMKOVÁ, Adéla a DROBÍKOVÁ, Barbora, 2021. Knihovny v České republice v době pandemie Covid-19: výsledky kvalitativní studie. Online. *ProInflow (Brno)*. Roč. 13, č. 2. ISSN 1804-2406. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/ProIn2021-2-2>. [cit. 2024-03-16].

JOHNSON, Helen, 2022. *Libraries: a wealth of digital books and teaching materials available for Ukrainian refugees*. Online. KB, Nationale Bibliotheek. Haag: KB, 13. 4. 2022. Dostupné z: <https://www.kb.nl/en/news/libraries-wealth-digital-books-and-teaching-materials-available-ukrainian-refugees>. [cit. 2024-03-16].

KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2023a. *Knihovní řád Knihovny Ústeckého kraje*. Online. Knihovna Ústeckého kraje, c2024, 24. 8. 2023. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/o-knihovne/dokumenty/knihovni-rad/>. [cit. 2024-03-24].

KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2023b. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem za rok 2022*. Online, PDF. Ústí nad Labem: Knihovna Ústeckého kraje, příspěvková organizace. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2023/06/kompl2022.pdf>. [cit. 2024-03-20].

KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2024a. *Bibliotechne obslugovuvannja bizhenciv z Ukraïni / Služby knihovny pro uprchlíky z Ukrajiny*. Online. Knihovna Ústeckého kraje, c2024. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/бібліотечне-обслуговування-біженців/>. [cit. 2024-03-30].

KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2024b. *Informacija dlja gromadjan Ukraïni / Informace pro občany Ukrajiny*. Online. Knihovna Ústeckého kraje, c2024. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/інформація-для-громадян-україни-informace-informace-pro-obcany-ukraj/>. [cit. 2024-03-30].

KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2024c. *Knihovna podporuje Ukrajinu*. Online. Knihovna Ústeckého kraje, c2024. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/knihovna-podporuje-ukrajinu/>. [cit. 2024-03-30].

KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2024d. *Zpráva o výsledcích rozboru odborné činnosti Knihovny Ústeckého kraje za rok 2023*. Online, PDF. Ústí nad Labem: Knihovna Ústeckého kraje, příspěvková organizace. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2024/04/kompl2023.pdf>. [cit. 2024-03-20].

Knihovny pro všechny: evropská strategie pro multikulturní vzdělávání (ESME): manuál, 2010. Online, PDF. Praha: Multikulturní centrum Praha. ISBN 978-80-904161-6-1. Dostupné z: https://mkc.cz/doc/Guidelines_ESME_CZE.pdf. [cit. 2024-03-17].

Knihovny Ukrajině: sdílená platforma materiálů pro práci s ukrajinskými dětmi, 2022. Online. Ukrajina.knihovny.cz. Brno; Praha: Moravská zemská knihovna v Brně; Městská knihovna v Praze, c2022. Dostupné z: <https://ukrajina.knihovny.cz/o-projektu.html>. [cit. 2024-03-17].

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030: knihovny – pilíře občanské společnosti, vzdělanosti a kultury, 2020. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut. ISBN 978-80-7050-734-6. Dostupné také z: <https://ipk.nkp.cz/docs/koncepce-rozvoje-knihoven-2021-2027>. [cit. 2024-03-15].

KOSCIEJEW, Marc, 2023. Facing Threats to Libraries and Cultural Heritage in the Russia-Ukraine War: A Case Study and Comparative Review of the Library and Information Community's Responses to the Conflict. Online. *Journal of librarianship and information science*. 2023. ISSN 0961-0006. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/09610006231208026>. [cit. 2024-03-16].

KROVOVÁ, Eva, 2022. *Začínáme učit češtinu pro...: přichází z Ukrajiny*. Přednáška. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna Ústí nad Labem, 23. 3. 2022.

KRSEK, Martin, 2022. *Falco a já: průvodce po Ústeckém kraji pro malé cestovatele = Falko i ja: putivnyk po Ustec'komu kraju dlja malen'kych mandrivnykiv*. Online, PDF. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, příspěvková organizace. ISBN 978-80-7055-280-3. Dostupné z: <https://efalco.cz/wp-content/uploads/2022/06/falco-a-ja.pdf>. [cit. 2024-03-21].

KUČEROVÁ, Dagmar, 2022. *Nabídka knihy v ukrajinštině – objednávka za ÚK*. Elektronická pošta (osobní komunikace, 29. 3. 2022, 16:24).

KUO, Leslie, 2023. Orientation courses for immigrants and refugee library professionals: new good practices in Germany. Online. *Library Services to Multicultural Populations: IFLA Newsletter*. June 2023, s. 10–11. Dostupné z: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2637/1/newsletter-mcultp_2023-june.pdf. [cit. 2024-03-16].

LANDSMANNOVÁ, Marie Magdaléna, 2023. Čtyři knihovny – desítky aktivit. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. Roč. 75, č. 7–8, s. 244–247. ISSN 0011-2321.

LINHARTOVÁ, Jana, 2022. *Pomoc našim kolegyním z Ukrajiny*. Elektronická pošta (osobní komunikace, 24. 3. 2022, 12:36).

LINHARTOVÁ, Jana, 2023. *Knihovna Ústeckého kraje a Ukrajina: ...včera, dnes a zítra*. Přednáška. Knihovny a Ukrajina: rok poté: seminář. Praha: SKIP, Národní knihovna ČR, 31. 8. 2023. Seminář proběhl online, odkaz na záznam nenalezen.

LINTNER, Claudia, 2022. Being (co-) present: reflecting the personal and public spheres of asylum seeking in relation to connectivity. Online. *Etnography*. Roč. 23, č. 1, s. 60–82. ISSN 1466-1381. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1177/14661381209073>. [cit. 2024-03-10].

LINTNER, Tomáš; DIVIÁK, Tomáš; ŠEĎOVÁ, Klára a HLADO, Petr, 2023. Ukrainian refugees struggling to integrate into Czech school social networks. Online. *Humanities & social sciences communications*. Roč. 10, č. 1, s. 409–11. ISSN 2662-9992. Dostupné z: <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01880-y>. [cit. 2024-03-16].

LÍŠKA, Radek, 2023. Knihovny Středočeského kraje a ukrajinští uprchlíci. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. Roč. 75, č. 7–8, s. 253–255. ISSN 0011-2321.

McGUIRE, Claire, 2022. *Special Rapporteur in the Field of Cultural Rights Call for Input: Cultural Rights and Migration*. Online, PDF. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), 25. 11. 2022. Dostupné z: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2573/1/IFLA%20Consultation%20Cultural%20ORights%20and%20Migration.pdf>. [cit. 2023-08-14].

McGUIRE, Claire, 2023. *IFLA consultation on cultural rights and migration*. Online. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), 28. 3. 2023. Dostupné z: <https://repository.ifla.org/handle/123456789/2573>. [cit. 2023-08-14].

META, 2024. *Knihovny knihovnám*. Online. Facebook.com. Meta, 2024. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/1665043700410307>. [cit. 2024-03-17].

MINISTERSTVO KULTURY ČR, 2019. *Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky*. Online. Praha: Ministerstvo kultury ČR. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/RF/Methodicky_pokyn_RF/at_download/file. [cit. 2024-03-24].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2023a. *Slovníček pojmů: aktuální informace o migraci*. Online. Ministerstvo vnitra České republiky. c2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>. [cit. 2023-07-22].

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2023b. *Základní dokumenty k integrační politice ke stažení*. Online. Ministerstvo vnitra České republiky. Praha, c2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>. [cit. 2023-08-20].

MRÁZOVÁ, Michaela, 2023. S roboty v knihovně. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. Roč. 75, č. 7–8, s. 250–252. ISSN 0011-2321.

NADACE OSF, 2023a. *Knihovna Ústeckého kraje: Falco a já*. Online. Nadace OSF. Praha: Nadace OSF, c2023. Dostupné z: <https://osf.cz/knihovna-usteckeho-kraje/>. [cit. 2024-04-01].

NADACE OSF, 2023b. *Rok války na Ukrajině: knihovny v Česku pomáhají s integrací, zaslouží si širší podporu*. Online. Nadace OSF. Praha: Nadace OSF, 2. 3. 2023. Dostupné z: <https://osf.cz/2023/03/02/rokvalky-na-ukrajine-knihovny-v-cesku-pomahaji-s-integraci-zaslouzi-si-sirsi-podporu/?fbclid=IwAR0pp57DWYwPZX8k1T4JwLolyjU7PsbGpswEnIxxraMKhxWbUfK-sP6Pj9f0>. [cit. 2024-03-17].

NADACE OSF, 2023c. *Ocenění Bibliotheca inspirans pro knihovny, které září na mapě Česka*. Online. Nadace OSF. Praha: Nadace OSF, c2023. Dostupné z: <https://osf.cz/bibliothecainspirans/>. [cit. 2024-04-01].

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR, 2023. *Pomoc Ukrajině*. Online. Informace pro knihovny. Praha: Národní knihovna ČR, Knihovnický institut, 2. 11. 2023. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/pomoc-ukrajine>. [cit. 2024-03-17].

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR, 2024. *Diskusní konference*. Online. Informace pro knihovny. Praha: Národní knihovna ČR, Knihovnický institut, 2024. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/adresare-e-konference/diskusni-konference>. [cit. 2024-03-16].

NEKOLOVÁ, Kateřina a Tereza GARAMSZEGI, 2021. *Interkulturní knihovnictví*. Praha: Národní knihovna ČR. ISBN 978-80-7050-755-1.

NOVOTNÁ, Hedvika; ŠPAČEK, Ondřej a ŠTOVÍČKOVÁ, Magdaléna, ed., 2019. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy. ISBN 978-80-7571-025-3.

NUMO, 2022. Stipendienprogramm Bibliotheken und Archive für Geflüchtete aus der Ukraine. Online. *Bibliotheksdiens*t. Roč. 56, č. 10, s. 608–609. ISSN 0006-1972. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/bd-2022-0095>. [cit. 2024-03-17].

O průvodci: Falco a já: průvodce po Ústeckém kraji pro malé cestovatele / Фалко і я: Путівник по регіону усті для маленьких мандрівників, 2022. Online. Efalco.cz. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, p. o., 2022. Dostupné z: <https://efalco.cz/>. [cit. 2024-03-21].

PELIKÁN, Aleš, 2022. Ukrajinské děti v ústecké knihovně. *Právo*. 26. 7. 2022, ročník 32, č. 172, s. 12. ISSN 1211-2119. Dostupné také z: Anopress.cz.

Poradna pro integraci Ústí nad Labem, c2017. Online. Ústí nad Labem: Poradna pro integraci, z. ú.. Dostupné z: <https://p-p-i.cz/>. [cit. 2024-03-30].

POŽIVIL, Jiří, 2022. *Knihovna přechází na letní režim a láká nejen za tajemnými místy Ústecka*. Online, PDF. Ústí nad Labem: Knihovna Ústeckého kraje, 30. 6. 2022. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2022/06/TZ-30.-6.-Knihovna-prechazi-na-letni-rezim-a-laka-nejen-za-tajemnymi-misty-Ustecka.pdf>. [cit. 2024-03-25]. Tisková zpráva.

POŽIVIL, Jiří, 2023. Ukrajínští dobrovolníci v Severočeské vědecké knihovně. Online, PDF. In: *Dobrodění od jara do zimy 2022*. Ústí nad Labem: Dobrovolnické centrum z. s.; Národní asociace dobrovolnictví, z. s.; Poradna pro integraci, z. ú.. Dostupné z: <http://p-p-i.cz/wp-content/uploads/2023/04/publikace-Dobrodeni.pdf>. [cit. 2023-03-30].

PROKEŠ WITTICHOVÁ, Markéta, 2023a. Knihovny překonaly bariéry integrace. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. Roč. 75, č. 7–8, s. 248–250. ISSN 0011-2321.

PROKEŠ WITTICHOVÁ, Markéta, 2023b. V knihovnách to žije – napříč komunitami. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. Roč. 75, č. 7–8, s. 256–258. ISSN 0011-2321.

RICHTER, Vít, 2023. *Knihovny pomáhají Ukrajině: české knihovny a ukrajínští uprchlíci v roce 2022*. Online, PDF. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2023. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/ukrajina/2023_Knihovny_pomahaji_Ukrajine.pdf. [cit. 2024-03-17].

Rozhovor pro účely diplomové práce Role veřejných knihoven v integraci uprchlíků z Ukrajiny, 2024. (Osobní rozhovor, dne 14. 3. 2024).

SALZANO, Rachel; BRAZIER, David; HALL, Hazel a WEBSTER, Gemma, 2022. What Are Public Libraries For? Culture As a Determinant of Conceptualizations of Public Library Services for Forced Migrants. Online. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*. 2022. Roč. 59, č. 1, s. 276–286. ISSN 2373-9231. Dostupné z: <https://doi.org/10.1002/pra2.752>. [cit. 2024-02-17].

SALZANO, Rachel; HALL, Hazel; WEBSTER, Gemma a BRAZIER, David. Is the public library included? An analysis of local government documentation on the integration of forced migrants in Scotland. Online. *Information research*. 2022. Vol. 27, No. Special issue. Dostupné z: doi: <https://doi.org/10.47989/colis2218>. [cit. 2024-03-16].

SEVEROČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA, 2022. *Léto s knihovnou: ohlédnutí za jazykovými a adaptačními kurzy – léto 2022*. Online, PDF. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna, 2022. ISBN 978-80-7055-284-1 (pdf). Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2022/10/SVKUL-Leto-s-knihovnou-Літо-з-бібліотекою.pdf>. [cit. 2022-10-26].

SKIP, 2022. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny*. Online, video. 2022. Dostupné z: <https://www.YouTube.com/playlist?list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1>. [cit. 2024-03-17]. Záznamy z cyklu webinářů, které v roce 2022 pořádal SKIP ČR se svou odbornou sekci Bezbariérové knihovny ve spolupráci se SDRUK ČR, NK ČR, Knihovnou Jiřího Mahena v Brně a Severočeskou vědeckou knihovnou v Ústí nad Labem.

Smlouva o přenesení regionálních funkcí krajské knihovny na základní knihovnu, 2020. Ústí nad Labem, Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, příspěvková organizace. Interní dokument.

STADTBIBLIOTHEK PANKOW, 2024. *Stadtbibliothek Pankow: Amt für Weiterbildung und Kultur*. Online. Berlin-Pankow, c2024. Dostupné z: <https://www.berlin.de/stadtbibliothek-pankow/>. [cit. 2024-03-16].

SVOBODA, Luboš a HRDLIČKOVÁ, Markéta, 2022. Webarchiv: kolekce webových zdrojů Válka na Ukrajině. Online, PDF. *E-zpravodaj Národní knihovny ČR*. Roč. 9, č. 3, s. 9. Dostupné z: https://text.nkp.cz/soubory/ostatni/ez_2022_3.pdf. [cit. 2024-03-17].

ŠKODA, Jiří, 2023. Knihovna Ústeckého kraje získala prestižní cenu, za průvodce v ukrajinštině. Online. *Ústecký deník*. 13. 9. 2023. Dostupné z: https://ustecky.denik.cz/zpravy_region/knihovna-usteckeho-kraje-pruvodce-v-ukrajinstine-falco-a-ja-20230. [cit. 2024-04-01].

TEMPLE, Bogusia a MORAN, Rhetta, 2006. *Doing research with refugees: issues and guidelines*. Online. Bristol, UK: Policy Press. ISBN 1-4473-0213-3. Dostupné z: <https://doi.org/10.56687/9781847421500>. [cit. 2024-04-02].

TOMÁNKOVÁ, Alena, 2022. *Knihovny pomáhají Ukrajině*. Online. Koncepce.knihovna.cz. Praha: Městská knihovna v Praze. Dostupné z: <https://koncepce.knihovna.cz/knihovny-pomahaji-ukrajine/>. [cit. 2024-03-17].

TRBOLA, Robert a RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, ed., 2011. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-87474-19-8.

UKRAINIAN LIBRARY ASSOCIATION, 2024. *Ukraïnska bibliotekna asociacija*. Online. Kyjev, c2014–2022. Dostupné z: <https://ula.org.ua/en/>. [cit. 2024-03-19].

Ukrajina: soubor právních předpisů souvisejících s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaných invazí vojsk Ruské federace: dočasná ochrana, ubytování, poskytování zdravotních služeb, zaměstnanost, sociální zabezpečení, humanitární dávky, příspěvek na solidární domácnost, školství, daně, územní plánování a stavební řád: redakční uzávěrka 18. 7. 2022, 2022. Ostrava: Sagit. ÚZ: úplné znění. ISBN 978-80-7488-538-9.

ÚSTECKÝ KRAJ, 2019. *Zásady zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven v Ústeckém kraji*. Online, PDF. Ústí nad Labem: Krajský úřad Ústeckého kraje. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2019/09/Z%C3%A1sady-RF-2019.pdf>. [cit. 2024-03-24].

ÚSTECKÝ KRAJ, 2022. *Ústecký kraj se podílel na vzniku česko-ukrajinského průvodce po Ústeckém kraji*. Online. Ústecký kraj: oficiální web. Ústí nad Labem, 28. 6. 2022. Dostupné z: <https://www.kr-ustecky.cz/ustecky-kraj-se-podilel-na-vzniku-cesko-ukrajinskeho-pruvodce-po-usteckem-kraji/d-1768265>. [cit. 2024-04-01]. Tisková zpráva.

ÚSECKÝ KRAJ, 2023. *Zřizovací listina příspěvkové organizace Ústeckého kraje*. Online, PDF. Ústí nad Labem: Krajský úřad Ústeckého kraje. Dostupné z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2023/01/uz-zl-2022-Knihovna-U.-k.pdf>. [cit. 2024-03-24].

VÅRHEIM, Andreas, 2014. Trust and the role of the public library in the integration of refugees: the case of a Northern Norwegian city. Online. *Journal of librarianship and information science*. Roč. 46, č. 1, s. 62–69. ISSN 0961-0006. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0961000614523636>. [cit. 2023-08-14].

VÅRLDENS BIBLIOTHEK, 2024. *Ukraïnska knizhkova policja: ukrainska bokhyllan*. Online. Malmö, 2024. Dostupné z: <https://varldensbibliotek.se/shelves/ukr/all>. [cit. 2024-03-16].

VARYUKHINA, Lyubov a NEKIPELOVA, Olena, 2022. Supporting multicultural communities in times of crisis. Online, PDF. *Library Services to Multicultural Populations: IFLA Newsletter*. June 2022, s. 1–2. Dostupné z:

<https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/1964/1/MCULTP%20Newsletter%20June%202022.pdf>. [cit. 2024-03-16].

VEDERNIKOV, Mikhail, 2022. Czech Experience in Overcoming the Migration Crisis 2022. Online. *Naučno-analitičeskij vestnik Instituta Evropy RAN*. Roč. 30, č. 6, s. 32–41. ISSN 2618-7914. Dostupné z: <https://doi.org/10.15211/vestnikieran620223241>. [cit. 2024-02-25].

VÍZKOVÁ, Lucie, 2022. *Pozvánka na divadlo pro děti a rodiče z Ukrajiny*. Elektronická pošta (osobní komunikace, 11. 8. 2022, 15:13).

Výklad normy ČSN ISO 690:2022 (01 0197): účinné od 1. 12. 2022, 2023. Online, PDF. Brno, 2023. Dostupné z: <https://www.citace.com/Vyklad-CSN-ISO-690-2022.pdf>. [cit. 2024-03-25]. Vytvořeno ve spolupráci s portálem Citace.com.

WBPiCAK, 2024. *Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu*. Online. Poznaň: WBPiCAK, c2024. Dostupné z: <https://wbp.poznan.pl/en/>. [cit. 2024-03-16].

WOJEWÓDZKA BIBLIOTHEKA W KRAKOWIE, 2022. *Rajska Ukrainie*. Online. Krakov, c2019, 2022. Dostupné z: <https://www.rajska.info/rajska-ukrainie>. [cit. 2024-03-16].

Seznam fotografií

1. KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2022. *Plakát Knihovna pomáhá*. Online, fotografie. In: Archiv Knihovny Ústeckého kraje, p. o. Dostupné také z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2022/03/Knihovna-pomaha-CZ-1.jpg>; <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2022/03/Knihovna-pomaha-UK-1.jpg>. [cit. 2024-04-03].

2. KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2022. *Lektorky z Ukrajiny s dětskou skupinou*. Online, fotografie. In: Archiv Knihovny Ústeckého kraje, p. o. Dostupné také z: <https://eu.zonerama.com/svku/Album/8909317>. [cit. 2024-04-03].

3. KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2022. *Plakát informující o adaptačních a jazykových kurzech (jazykové mutace)*. Online, fotografie. Archiv Knihovny Ústeckého kraje, p. o. Dostupné také z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2022/07/ADAPTACNI-KURZY-PRO-UKRAJINCE-1.png>; <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2022/07/ADAPTACNI-KURZY-PRO-UKRAJINCE-2.png>. [cit. 2024-04-03].

4. KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2022. *Adaptační a jazykové kurzy*. Online, fotografie. In: Archiv Knihovny Ústeckého kraje, p. o. Dostupné také z: <https://eu.zonerama.com/svku/Album/8909317>. [cit. 2024-04-03].

5. KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2022. *Adaptační a jazykové kurzy cestou na Říp*. Online, fotografie. In: Archiv Knihovny Ústeckého kraje, p. o. Dostupné také z: Interní fotogalerie Knihovny Ústeckého kraje / Fotky Google. [cit. 2024-04-03].
6. KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2022. *Plakát k zakončení adaptačních a jazykových kurzů*. Online, fotografie. In: Archiv Knihovny Ústeckého kraje, p. o. Dostupné také z: <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2022/08/Zakonceni-kurzu-CZ.png>; <https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2022/08/Zakonceni-kurzu-UK.png>. [cit. 2024-04-03].
7. KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2022. *Jedna z aktivit pro děti z Ukrajiny*. Online, fotografie. In: Archiv Knihovny Ústeckého kraje, p. o. Dostupné také z: <https://eu.zonerama.com/svku/Album/8909317>. [cit. 2024-04-03].
8. HAVLICOVÁ, Radka, 2022. *Absolventi jazykového kurzu češtiny pro Ukrajince v Knihovně Ústeckého kraje*. Fotografie. In: Osobní archiv Radky Havlicové. Zveřejněno se souhlasem autorky a účastníků.
9. KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2022. *Ukázka publikace Falco a já*. Online, fotografie. In: Knihovna Ústeckého kraje. Dostupné také z <https://www.knihovnauk.cz/o-knihovne/publikace/vydano-dle-let/publikace-vydane-v-roce-2022/>. [cit. 2024-04-03].
10. KNIHOVNA ÚSTECKÉHO KRAJE, 2022. *Ukázka z e-knihy Léto s knihovnou*. Online, fotografie. In: Knihovna Ústeckého kraje. Dostupné také z: <https://www.knihovnauk.cz/o-knihovne/publikace/vydano-dle-let/publikace-vydane-v-roce-2022/>. [cit. 2024-04-03].

Seznam příloh

PŘÍLOHA 1: Přehled vybraných zdrojů pro práci s ukrajinskou menšinou a výukové materiály.

PŘÍLOHA 1

Přehled vybraných zdrojů pro práci s ukrajinskou menšinou a výukové materiály

Vybrané odkazy a výukové materiály sdílené mezi českými knihovnami prostřednictvím elektronické konference KNIHOVNA⁵ a doporučené materiály ze školení knihovníků v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem (ze dne 22. 3. 2022)⁶.

Zdroje pro práci s ukrajinskou menšinou

Čeština pro ukrajinsky mluvící. Online. Umíme česky. Brno: Umíme to, s. r. o., c2024. Dostupné z: <https://www.umimecesky.cz/cviceni-cestina-pro-ukrajinsky-mluvici>. [cit. 2024-03-20].

Jak mluvit s dětmi o válce? Online. Centrum LOCIKA. 25. 2. 2022. Dostupné z: <https://www.centrumlocika.cz/novinky/jak-mluvit-s-detmi-o-valce>. [cit. 2024-03-19].

(Jak) mluvit s dětmi o válce? Online. Skaut. Praha: Junák – český skaut, z. s., c2024. 25. 2. 2022. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/jak-mluvit-s-detmi-o-valce/>. [cit. 2024-03-19].

Kamarádi: časopis pro multikulturní děti a jejich rodiče. 2022, roč. 2022, č. 1. Praha: Zaedno, c2012. Dostupné z: https://www.zaedno.org/casopis/2022/kamaradi-1-2022?fbclid=IwAR2s8aRZxfusRi66LsPjIuN2EfbJY1EBFsJFVFBwGCnIWN6En0h3fMJNR_Aw#page/5. [cit. 2024-03-19].

Knihovny Ukrajně: sdílená platforma materiálů pro práci s ukrajinskými dětmi. Online. Ukrajina.knihovny.cz. Brno; Praha: Moravská zemská knihovna v Brně; Městská knihovna v Praze, c2022. Dostupné z: <https://ukrajina.knihovny.cz/o-projektu.html>. [cit. 2024-03-17].

Kulturou za Ukrajinu. Online. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, c2017. Dostupné z: <https://www.idu.cz/cs/o-nas/projekty-a-infoportaly/2780-kulturou-za-ukrajinu>. [cit. 2024-03-19].

Malenkijj tvorec: robochi listi dlja ditej v bibliotekakh. Online, PDF. *Malenkijj tvorec.* Osin 2021. Praha: SKIP ČR, c2021. ISSN 2694-9504. Dostupné z:

⁵ NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR, 2024. *Diskusní konference.* Online. Informace pro knihovny. Praha: Národní knihovna ČR, Knihovnický institut, 2024. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/adresare-e-konference/diskusni-konference>. [cit. 2024-03-16].

⁶ KROVOVÁ, Eva. *Začínáme učit češtinu pro...: přichází z Ukrajiny.* Prezentace. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna Ústí nad Labem, 23. 3. 2022.

https://www.skipcr.cz/sites/default/files/org/klub-tvorivych-knihovniku/malytvorivec/maly_tvorivec_2021_podzim_ukrajinsky.pdf. [cit. 2024-03-19].

Materiály na výuku češtiny pro děti z Ukrajiny. Online. Centrum pro integraci cizinců. Praha: Centrum pro integraci cizinců, o. p. s., c2023, 28. 2. 2022. Dostupné z: https://www.cicops.cz/cz/603-materialy-na-vyuku-cestiny-pro-deti-z-ukrajiny?fbclid=IwAR2z3CZ26ibS87OVxEkmJxJr7PCp4tFkpbA5Qzn3a_-Wo2l2JopZJwYhC0c. [cit. 2024-03-20].

Metodika – kalendář pro rodiče v ukrajinštině. Online. Bookstart: S knížkou do života. 30. 6. 2022. Dostupné z: <https://www.skizkoudozivota.cz/metodika-kalendar-pro-rodice-v-ukrajinstine/>. [cit. 2024-03-19].

RADIMECKÁ, Žaneta. *Pro ukrajinské děti*. Online. Učitelé učitelům.cz. Ostrov: PuzzleWebs s. r. o., c2023. Dostupné z: <https://uciteleucitelum.cz/tema/pro-ukrajinske-deti>. [cit. 2024-03-20].

Ukrajinské pohádky a pracovní listy pro nově přichozí děti z Ukrajiny. Online. Zaedno. Praha: Zaedno, c2012. Dostupné z: <https://www.zaedno.org/home-kamaradi/645-ukrajinske-pohadky-a-pracovni-listy>. [cit. 2024-03-19].

Včelka pro Ukrajinu. Online. Včelka. Praha: Levebee s. r. o., c2024. Dostupné z: <https://www.vcelka.cz/vcelka-pro-ukrajinu?fbclid=IwAR0-FTeoKPBnCIvhiR-HyI99COUqXyZNsmTO8-eutbdQDgp4Xc4oXOdnxxk%C2%A8>. [cit. 2024-03-20].

Výukové materiály pro ukrajinské děti. Online. Učitelnice. Praha: Učitelnice s. r. o., 2. 3. 2022. Dostupné z: <https://www.ucitelnice.cz/blog/ukrajinske-materialy>. [cit. 2024-03-19].

Výukové materiály, čeština pro cizince (nejen pro Ukrajince)

BERNKOPFOVÁ, Michala; NOSÁLOVÁ, Barbora; TITĚROVÁ, Kristýna; VÁGNEROVÁ, Tereza a VÁVROVÁ, Jana. *Průvodce začleňováním žáků s odlišným mateřským jazykem: pro základní školy*. Praha: Meta (sdružení), 2019. ISBN 978-80-88171-23-2. Dostupné také z: <https://meta-ops.eu/publikace/pruvodce-zaclenovanim-zaku-s-odlisnym-materskym-jazykem-pro-zakladni-skoly/>. [cit. 2024-03-20].

Czech Step by Step: moderní učebnice češtiny. Online. Praha, c2024. Dostupné z: <https://www.czechstepbystep.cz/>. [cit. 2024-03-20].

HAVLÍKOVÁ, Dana a OŠMERA, Radim. *Česky s vlastovkou 1: jak učit češtinu jako druhý/cizí jazyk – pracovní listy pro výuku dětí i dospělých*. Online. Praha: AUČCJ – Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, 2019. ISBN 978-80-907554-2-0. Dostupné z: <https://www.auccj.cz/cesky-s-vlastovkou-1/>. [cit. 2024-03-20].

HAVLÍKOVÁ, Dana a OŠMERA, Radim. *Česky s vlastovkou 2: jak učit češtinu jako druhý/cizí jazyk – pracovní listy pro výuku dětí i dospělých*. Online. Praha: AUČCJ – Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, 2020. ISBN 978-80-907554-3-7. Dostupné z: <https://www.auccj.cz/cesky-s-vlastovkou-2/>. [cit. 2024-03-20].

HAVLÍKOVÁ, Dana a OŠMERA, Radim. *Česky s vlastovkou 3: jak učit češtinu jako druhý/cizí jazyk – pracovní listy pro výuku dětí i dospělých*. Online. Praha: AUČCJ – Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, 2021. ISBN 978-80-907554-4-4. Dostupné z: <https://www.auccj.cz/cesky-s-vlastovkou-3/>. [cit. 2024-03-20].

HAVLÍKOVÁ, Dana; HRADILOVÁ, Darina a OŠMERA, Radim (ed.). *Česky s vlastovkou 4: jak učit češtinu jako druhý/cizí jazyk – pracovní listy pro výuku dětí i dospělých*. Online. Praha: AUČCJ – Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, 2023. ISBN 978-80-907554-7-5. Dostupné z: <https://www.auccj.cz/cesky-s-vlastovkou-4/>. [cit. 2024-03-20].

JAURISOVÁ, Blanka a PÁNOVÁ, Martina. *Prázdninová škola češtiny: soubor materiálů k podpoře výuky českého jazyka pro cizince na úrovni začátečník – 10denní kurz českého jazyka*. [Praha]: Národní institut pro další vzdělávání, 2016. ISBN 978-80-86956-94-7.

LACINOVÁ, Petra. *Nečtu, nepíšu, učím se česky*. Online. Praha: Centrum pro integraci cizinců, o. p. s., c2018. ISBN 978-80-905526-5-4. Dostupné z <https://inkluzivniskola.cz/pracovni-sesit-nectu-nepisu-ucim-se-cesky>. [cit. 2024-03-20].

LINHARTOVÁ, Tereza; RISTIĆ, Petra; HANUŠKOVÁ, Kateřina; CHMELÍKOVÁ, Kristýna a BROMOVÁ, Klára. *Nápadníček aktivit pro MŠ: činnosti pro celou třídu s ohledem na děti odlišným mateřským jazykem*. 2. vydání. Praha: Meta, o.p.s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2020. ISBN 978-80-88171-25-6.

SVATOŇOVÁ, Iva. *Obrázky ve výuce jazyků*. Online. c2016–2024. Dostupné z: <https://www.obrazkyvevyuce.cz/>. [cit. 2024-03-20].

ŠTINDLOVÁ, Barbora; HUKOVÁ, Petra a ŠTINDL, Ondřej. *Česky v Česku*. V Praze: Ústav jazykové a odborné přípravy UK, 2008. ISBN 978-80-86903-60-6.

Zahraniční zdroje

Edtech Stands with Ukraine. Online. Odilo, 2024. Dostupné z: <https://ukraine.unlimitedlearning.io/>. [cit. 2024-03-19].

Elektronni knigi – bezkoshtovno! Online. Lvov: Vydavnytstvo Staroho Leva (BCJI), c2024. Dostupné z: https://starylev.com.ua/promotion/elektronni-dytyaci-knygy-bezkostovno?fbclid=IwAR3NMuVyTiOtAOZ-QZx1kBQBhno9MyB_1h-CaYlAwLFkqnHK4L4_ZjJTXzE. [cit. 2024-03-19].

Výuková videa

RÁDYOVÁ, Věra; HRKALOVÁ, Renata; BERNARDOVÁ, Radka; MACHÁČKOVÁ, Dita; ŠAMŠOVÁ, Michaela a HOLÁ, Lída: *Jak učit (nejen) Ukrajince česky*. Online, video. 2022-03-09. Dostupné z: YouTube, <https://www.YouTube.com/watch?v=5XfSSO7vRPM&t=431s>. [cit. 2024-03-20].

Webináře

Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny. Webinar uspořádal Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR se svou odbornou sekci Bezbariérové knihovny ve spolupráci se Sdružením knihoven ČR, Národní knihovnou ČR, Knihovnou Jiřího Mahena v Brně a Severočeskou vědeckou knihovnou v Ústí nad Labem. Záznamy jsou řazeny podle data zveřejnění na YouTube.

KUBÍNOVÁ, Josefina; WOLNA, Martina; JANOŠKOVÁ, Kateřina; KUČEROVÁ, Dagmar; LINHARTOVÁ, Jana a ZAPLETALOVÁ, Jana. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny I: Vhled do problematiky (1/2)*. Online, video. 2022-04-03. Dostupné z: YouTube, <https://www.YouTube.com/watch?v=IJuOolf6Nys&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=1>. [cit. 2024-03-19]. První část záznamu webináře Vhled do problematiky nově příchozích z Ukrajiny, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 31. března 2022.

VALACHOVÁ, Kateřina; KARMAZÍN, Jan; MURAVECKÝ, Ondřej; KRČÁL, Martin a NEKOLOVÁ, Kateřina. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny I: Vhled do problematiky (2/2)*. Online, video. 2022-04-03. Dostupné z: YouTube, <https://www.YouTube.com/watch?v=8vedFIGa0wA&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=2>. [cit. 2024-03-19]. Druhá část záznamu webináře Vhled do problematiky nově příchozích z Ukrajiny, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 31. března 2022.

HORÁČKOVÁ, Kristýna. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny II: Jazyky (1/2)*. Online, video. 2022-04-16. Dostupné z: YouTube, https://www.YouTube.com/watch?v=F0FU--mv_Ls&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=3. [cit. 2024-03-19]. První část záznamu webináře Jazyky, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 12. dubna 2022.

ZAHLADKO, Irina. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny II: Jazyky (2/2)*. Online, video. 2022-04-16. Dostupné z: YouTube, https://www.YouTube.com/watch?v=5k_B3FuZxBg&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=4. [cit. 2024-19-03]. Druhá část záznamu webináře Jazyky, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 12. dubna 2022.

NEKOLOVÁ, Kateřina; HUBATKOVÁ SELUCKÁ, Helena a ZAPLETALOVÁ, Jana. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny III: Čtenáři v knihovnách*. Online, video. 2022-05-04. Dostupné z: YouTube, <https://www.YouTube.com/watch?v=dNorIKJtBr8&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=5>. [cit. 2024-03-19]. Záznam webináře Čtenáři v knihovnách, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 28. dubna 2022.

KLÍPA, Ondřej. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny IV: Propaganda (1/2)*. Online, video. 2022-05-25. Dostupné z: YouTube, <https://www.YouTube.com/watch?v=7HbOhTfrnZE&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=6>. [cit. 2024-03-19]. První část záznamu webináře Propaganda, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 4. května 2022.

VALŮCH, Jaroslav. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny IV: Propaganda (2/2)*. Online, video. 2022-05-25. Dostupné z: YouTube, <https://www.YouTube.com/watch?v=PYL1hgt1EnQ&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=7>. [cit. 2024-03-19]. Druhá část záznamu webináře Propaganda, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 4. května 2022.

BODOROVÁ, Romana; KUČEROVÁ, Dagmar; FREIMUTHOVÁ, Marcela; BUCHTOVÁ, Vladimíra a LINHARTOVÁ, Jana. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny V: Zaměstnávání*. Online, video. 2022-06-11. Dostupné z: YouTube, <https://www.YouTube.com/watch?v=JASh2eoO530&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=8>. [cit. 2024-03-19]. Záznam webináře Zaměstnávání, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 12. května 2022.

KUZNIETSOVA, Krystyna. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny VI: Ukrajinská literatura (1/2)*. Online, video. 2022-06-11. Dostupné z: YouTube, https://www.YouTube.com/watch?v=HmK9q_TnSik&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=9. [cit. 2024-03-19]. První část záznamu webináře Ukrajinská literatura, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 26. května 2022.

KUZNIETSOVA, Krystyna. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny VI: Ukrajinská literatura (2/2)*. Online, video. 2022-06-11. Dostupné z: YouTube, <https://www.YouTube.com/watch?v=mdIyoAH2Xmc&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=10>. [cit. 2024-03-19]. Druhá část záznamu webináře Ukrajinská literatura, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 26. května 2022.

PODVALOVÁ, Marie a ZEMANOVÁ, Julie Dominika. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny VII: Děti a emoce (1/2)*. Online, video 2022-07-08. Dostupné z: YouTube, <https://www.YouTube.com/watch?v=V6SYmwjaNs4&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=11>. [cit. 2024-03-19]. První část záznamu sedmého

a posledního webináře Děti a emoce, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 9. června 2022.

ERDINC, Esra. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny VII: Děti a emoce (2/2)*. Online, video. 2022-07-06. Dostupné z: YouTube, <https://www.YouTube.com/watch?v=dAtq37idxt4&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=12>. [cit. 2024-03-19]. Druhá část záznamu sedmého a posledního webináře Děti a emoce, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 9. června 2022.

JANOŠKOVÁ, Zuzana. *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny VII: Děti a emoce (3/2)*. Online, video. 2022-07-06. Dostupné z: YouTube, https://www.YouTube.com/watch?v=lqw3_K9rd9c&list=PLXPdxTclz4UKr3YOzrukVKyZ4tsRpoCG1&index=13. [cit. 2024-03-19]. Třetí část záznamu sedmého a posledního webináře Děti a emoce, který byl součástí cyklu Role knihoven v integraci nově příchozích a uskutečnil se 9. června 2022.

Dokumenty, portály

Knihovna pomáhá. Online. Sdružení knihoven ČR: partner českého knihovnictví. Praha: SDRUK, c2024, 24. 2. 2022. Dostupné z: <https://sdruk.cz/knihovna-pomaha/>. [cit. 2024-03-19].